DHANNOUN AYOUB

O ÎNCERCARE NEREUȘITĂ

DHANNOUN AYOUB

O ÎNCERCARE NEREUȘITĂ

EDITURA PENTRU LITERATURA UNIVERSALĂ

DHANNOUN
AYOUB

O ÎNCERCARE NEREUŞITĂ

Traducere de *Alice Toader*
Cuvînt înainte de *Aurel Cernea*

BUCUREŞTI • 1963 •

Coperta de *T. Faludi*

Зу-н-Нун Айуб
ДЕЛО МАДЖИДА РАХИМА
Издательство иностраниой литературы
Москва, 1960 г.

Cuvînt înainte

Dhannoun Ayoub, unul dintre cei mai cunoscuţi scriitori progresişti de limbă arabă, este socotit printre întemeietorii prozei irakiene moderne. În creaţia lui literară, un loc însemnat îl ocupă nuvelele şi povestirile, publicate în nu mai puţin de 13 culegeri, precum şi romanul „Doctorul Ibrahim", apărut în 1945.

Atît în operele literare, cît şi în bogata sa activitate ziaristică, Dhannoun Ayoub a descris tarele vechiului regim monarhic din Irak, doborît de revoluţia populară din iulie 1958, oglindind totodată lupta de eliberare antiimperialistă şi antifeudală a poporului irakian. Din această pricină, el a avut mult de suferit. După publicarea romanului amintit, care constituie un puternic act de acuzare împotriva cercurilor conducătoare ale vremii, demascînd corupţia şi servilismul acestora faţă de imperialişti, scriitorul a fost concediat din serviciul pe care-l ocupa la Bagdad. În anii următori, a călătorit mult prin ţară, ceea ce i-a permis să cunoască îndeaproape viaţa şi suferinţele ţărănimii

irakiene, temă pe care o tratează şi în povestirea de faţă. În 1954, în condiţiile creşterii luptei de eliberare, parlamentul, din care făcea parte ca deputat al Frontului Naţional, a fost dizolvat, iar măsurile represive luate împotriva forţelor politice de opoziţie s-au transformat într-un adevărat val de teroare. Nevoit să emigreze, scriitorul s-a stabilit temporar la Viena. După victoria revoluţiei din 1958, s-a întors în patrie şi s-a încadrat în activitatea obştească şi cultural-educativă a noului regim republican.

Din punct de vedere istoric, acţiunea povestirii „O încercare nereuşită“ se plasează în anii care au premers evenimentelor din iulie 1958. Irakul se afla pe atunci sub dominaţia engleză, dar, prin marile sale bogăţii petrolifere, începuse să atragă tot mai mult asupra lui şi „atenţia“ monopolurilor şi politicienilor din S.U.A. În acest timp, în ţară creştea mişcarea de eliberare naţională, avînd ca principală revendicare anularea tratatului înrobitor din 1930, potrivit căruia Anglia dispunea în Irak de baze militare. Acţionînd fără ştirea poporului, premierul Saleh Djabr — al cărui nume este amintit în povestirea lui Dhannoun Ayoub — a semnat în 1948 un nou tratat cu Anglia, care urma să-l înlocuiască pe cel din 1930. În momentul cînd s-a răspîndit vestea semnării acestui nou tratat, în întreaga ţară au izbucnit puternice manifestaţii de protest. Premierul trădător a fugit în străinătate, iar parlamentul a refuzat să ratifice tratatul. Figura centrală a clicii de la curtea din Bagdad era însă generalul Nuri Said. După 1930, el a fost de şapte ori prim-ministru, iar în perioadele cînd nu se afla efectiv în fruntea guvernului manevra din culise destinele ţării. Lacheu al monopolurilor străine, Nuri Said şi-a făcut o tristă faimă din dispreţul pe care-l manifesta faţă de popor, tiranizîndu-l fără milă. Din dispoziţia lui au fost executaţi numeroşi patrioţi, îndeosebi comunişti, iar în ultimii ani ai guvernării sale şi-a extins teroarea împo-

triva tuturor partidelor şi organizaţiilor politice din opoziţie.

Pe plan extern, Irakul fusese înlănţuit în noi relaţii de subjugare faţă de puterile imperialiste: în 1955, acordul înrobitor cu Anglia fusese reînnoit. În acelaşi an, Irakul încheiase un pact militar cu Turcia, care după scurtă vreme a devenit nucleul pactului agresiv de la Bagdad, la care au aderat apoi Pakistanul, Iranul şi Anglia, cu participarea de fapt şi a Statelor Unite.

În acea perioadă, Irakul era denumit pe bună dreptate „ţara celor 1000 de şeici". Dacă la curtea din Bagdad tăiau şi spînzurau „arabii majestăţii-sale britanice" — respectiv terţetul Nuri Said, regele Faisal şi unchiul acestuia, Abdul Illah — pe plan local puterea reală se afla în mîinile moşierilor şi şeicilor (şefii de triburi).

Regimul agrar care exista pe atunci în satul irakian îi transforma pe truditorii pămîntului în datornici permanenţi şi, prin aceasta, în adevăraţi robi ai proprietarilor funciari. Lipsiţi de pămînt, milioane de felahi erau siliţi să lucreze „în parte" pe moşiile acestora, iar „partea" care li se reţinea ajungea pînă la 70% din recoltă. Legile care garantau „drepturile" moşierilor erau draconice. În baza lor, stăpînii pămînturilor puteau nu numai să-i silească pe ţărani să muncească zi şi noapte pînă la epuizare, să plătească bir pe capete, dar, pe lîngă toate acestea, puteau oricînd să-i arunce în închisori. Condiţiile de trai ale ţăranilor erau extrem de grele. În numeroase sate, mai mult de 99% din ţărani erau analfabeţi; bolile secerau zeci de mii de oameni, vîrsta medie a felahului fiind de 28 de ani.

Ca şi în alte ţări asupra cărora dominaţia colonialiştilor se exercita de multă vreme, dezvoltarea unei industrii naţionale şi, în consecinţă, a unui proletariat numeros şi organizat fusese împiedicată. Aceasta, coroborat cu faptul că ţărănimea era menţinută într-o stare de mare înapoiere

economică, socială şi culturală, explică de ce în fruntea mişcării de eliberare naţională şi socială s-a plasat pentru un timp intelectualitatea progresistă, aşa cum se vede şi în povestirea de faţă.

Un alt aspect caracteristic al situaţiei din Irakul descris în această povestire îl constituia corupţia, ajunsă proverbială, a funcţionarilor din administraţie şi poliţie.

Dhannoun Ayoub a scris povestirea sub impresia unei întîmplări personale care i-a relevat gravitatea acestei stări de lucruri. În cursul călătoriei întreprinse de el prin ţară, a fost însoţit de un slujitor de nădejde, care, fără să fi avut vreo vină, s-a văzut aruncat în închisoare de către un mic funcţionar local. „Omul, îşi aminteşte Dhannoun Ayoub, a făcut apel la mine, bizuindu-se pe autoritatea şi influenţa mea. Am luat legătura cu directorul închisorii şi m-am interesat de vina slujitorului meu. «N-are nici o vină, mi-a răspuns directorul, afară de aceea că ţi-e slugă credincioasă ; dar, dacă vom fi nevoiţi să ne justificăm, să arătăm ce fapte a săvîrşit, n-o să ne fie greu s-o facem.» Răspunsul, notează scriitorul în continuare, m-a îndignat la culme şi m-am adresat imediat unui prieten, avocat cu experienţă. I-am povestit cazul, arătîndu-i că, la noi, legile şi demnitatea omenească sînt călcate în picioare. M-a ascultat atent şi m-a sfătuit cu înţelepciune : «Încearcă să obţii bunăvoinţa acestui funcţionar, care poate să-ţi facă mai mult rău decît un ministru. Dacă-l reclami, n-o să-ţi atragi decît neplăceri.» O întîmplare oarecare, veţi spune dumneavoastră. Pe mine, însă, m-a zguduit mai tare decît împrejurările ce mă făcuseră să părăsesc capitala."

În povestirea „O încercare nereuşită", care, după mărturisirile autorului, are un pronunţat caracter autobiografic, cititorul va întîlni ecoul acestei întîmplări semnificative pentru starea de lucruri din Irakul acelor ani. Cea mai mare parte a acţiunii se petrece într-un sat din apropierea

Bagdadului, a cărui înapoiere economică, caracteristică pentru tot restul țării, prezintă aspecte dramatice. Injustiția socială îmbracă forme de-a dreptul monstruoase : în timp ce mii de hectare de pămînt rămîn nelucrate, țăranii sînt nevoiți să trudească pe ogoarele moșierilor, în condițiile unei exploatări nemiloase. Prin intrigi abile, aceștia reușesc să împiedice unirea țăranilor, întreținînd certurile și conflictele, adesea sîngeroase, care izbucnesc între diferite familii sau triburi. În această încordată atmosferă de dezbinare sosesc cîțiva tineri intelectuali din Bagdad, doi medici și un avocat, cu cele mai bune intenții de a-i ajuta pe țărani. Cu economiile lor și ale țăranilor, ei creează un fel de cooperativă agricolă pe o suprafață de pămînt nelucrat. Dar lipsa de experiență a avocatului Madjid, personajul principal, precum și uneltirile moșierilor, sprijiniți de organele administrative corupte, constituie piedici serioase pentru grupul de țărani și proaspeții lor protectori. Mituind pe șeful raionului, moșierii își asigură o acoperire pentru toate actele de sabotaj, care merg pînă la furt și incendiu. Madjid Rahim e neînarmat în lupta cu moșierii vecini, cu speculanții de cereale de la oraș și cu vitregia naturii și, în cele din urmă, întreprinderea condusă de el dă faliment, fiind părăsită de cei mai mulți dintre țărani, pe care foamea îi va mîna să lucreze din nou pentru moșieri. Cu toate acestea, concluzia povestirii nu este pesimistă. Încercarea neizbutită este un episod al unei lupte care, deși prezintă încă inconsecvențe și slăbiciuni, se află totuși în plină dezvoltare, pe calea spre victoria viitoare. În ceea ce-l privește pe Madjid, el este un utopist plin de iluzii asupra echității legilor și justiției în statul feudal în care trăiește, precum și asupra lealității moșierilor și funcționarilor regimului. Mai realiști sînt unii dintre țăranii care-l înconjoară, prietenii săi, medicii Hisam și Haifa, și îndeosebi profesoara Saniia, care-i va deveni soție. Sa-

niia este o intelectuală care cunoaşte situaţia economică a ţării sale şi participă la viaţa politică. În finalul povestirii o vedem luînd cuvîntul la o demonstraţie populară de stradă.

Autorul nu ignorează rolul pozitiv al comuniştilor în mişcarea de eliberare a ţării sale. Referirile la rolul acestora sînt admirative, în ciuda faptului că pentru unele din personajele sale nu este clară deosebirea dintre comunişti şi anarhişti.

Amintim că în problema Palestinei autorul se situează pe poziţia naţionaliştilor arabi.

După victoria mişcării de eliberare naţională, realităţile dramatice din satul irakian descrise în povestirea lui Dhannoun Ayoub, au început să se modifice. Revoluţia din 1958 a smuls Irakul din lanţurile politice şi militare ale pactului de la Bagdad şi ale acordului înrobitor cu Anglia, iar pe plan intern a efectuat o reformă agrară, care a subminat puterea moşierilor şi şeicilor, punînd bazele îmbunătăţirii condiţiilor de trai ale ţăranilor.

Scrisă într-un limbaj vioi şi colorat, povestirea ne face să înţelegem cauzele economice ale revoluţiei populare din Irak, înfăţişîndu-ne totodată primii paşi ai maselor din satele irakiene către încadrarea lor în lupta politică, alături de muncitorii şi de intelectualii progresişti de la oraşe. În anii următori celor în care se petrece acţiunea, această luptă a luat un puternic avînt în Irak şi în alte ţări din această parte a lumii, dînd grele lovituri imperialismului şi structurilor feudale pe care acesta se sprijină încă în frămîntatul Orient arab.

AUREL CERNEA

I

Soarele, ca un mănunchi de flăcări deasupra orizontului, se reflecta în luciul apei, poleind-o. Aluneca lin în jos, de parcă ar fi vrut să se cufunde încet-încet în apa molcomă şi rece, ca să-şi potolească dogoarea.

De pe malul abrupt, un ţăran uscăţiv, în picioarele goale şi cu hainele prăfuite, coborî spre rîu, se dezbrăcă şi stătu timp îndelungat pe marginea apei, încălzindu-şi trupul la razele soarelui care apunea ; apoi, îngînînd o melodie, sări în apă cu agerime de crocodil şi înotă înviorat de plăcere la atingerea mîngîioasă a valurilor. Nimic în afară de ecoul cîntecului său nu tulbura liniştea din jur. Dar plăcerea nu-i fu de lungă durată. Deodată, răsună o împuşcătură. Ţăranul tresări şi îşi întrerupse cîntecul brusc, de parcă

s-ar fi rupt o coardă a unui instrument muzical. Ieşi repede din apă, se îmbrăcă într-o clipită şi se căţără pe malul abrupt. Cînd ajunse sus, Salim — aşa se numea ţăranul — se opri să scruteze zarea în direcţia din care se auzise împuşcătura. Văzu în depărtare o mulţime de ţărani agitînd tîrnăcoape, pumnale, puşti şi cazmale, şi prinse cu urechea un cîntec de luptă: Sîngele începu să-i clocotească în vine. O luă la fugă spre mulţimea de ţărani, căutînd din ochi o armă. Ochi o săpălugă uitată în brazdă, puse mîna pe ea şi, cît ai clipi, se avîntă în mijlocul mulţimii, amestecîndu-se în încăierare.

Sîngele şiroia din capetele rase ale ţăranilor. Salim o văzu pe sora lui culcînd la pămînt pe un ţăran cu o lovitură de topor ; o văzu apoi pe nevasta celui căzut, turbată de furie, cum se năpusteşte cu o lopată asupra surorii sale. După aceea nu mai văzu nimic. O durere ascuţită îl săgetă ; totul i se întunecă în faţa ochilor şi Salim căzu la pămînt, pierzîndu-şi cunoştinţa.

II

Cînd îşi veni în fire, bagă de seamă că se află într-o încăpere mare şi luminoasă, culcat pe un pat moale şi comod. În cameră erau mai multe

paturi, pe care zăceau bărbați cu chipuri oacheșe, la fel cu al lui. Mulți aveau capul bandajat. De pretutindeni se auzeau gemete... Chiar lîngă el horcăia cineva ; trupul vecinului său de pat era zguduit de convulsii. Deodată cel ce horcăia începu să gîfîie, apoi totul amuți. Trupul bolnavului se întinse într-o mișcare ciudată și rămase încremenit. Salim încercă să pună ordine în gîndurile care-l năpădeau, dar nu reuși. Era prea slăbit. Avea gîtul uscat și-l chinuia setea. Gemu și ceru de băut ; după cîteva clipe cineva îi duse la gură un pahar cu apă rece. Salim bău cu nesaț și își pierdu din nou cunoștința. Cînd își reveni pentru a doua oară, se simțea mai bine și își aminti tot ce se întîmplase. Acum își dădea seama că se afla într-un spital, că doar nu o dată fusese el pe la spitalele din Bagdad, să-și viziteze rudele după vreo încăierare ca cea de acum. Îi veni în minte chipul vecinului care horcăia atît de ciudat și întoarse capul în direcția aceea : doi brancardieri în halate albe îl scoteau pe o targă. Citind întrebarea din ochii lui Salim, unul dintre ei îi spuse pe un ton glumeț :

— Ăsta s-a dus, să sperăm că tu o să fii mai norocos.

Salim zîmbi. Moartea vecinului nu-l îndurerase și nici pentru el nu se temea. Auzind mișcare

în salon, înălţă privirea şi zări un bărbat tînăr şi frumos, în halat alb, însoţit de o fată fermecătoare. În urma lor mai veneau cîţiva inşi, tot în halate albe. Se opreau în dreptul fiecărui pat să-i examineze pe bolnavi. În sfîrşit, se apropiară de Salim. Cineva îi dădu pătura la o parte şi începu să-i schimbe pansamentul. Cu toate că rana îl durea foarte tare, Salim stătu liniştit. Fata, cu o voce caldă, îl întrebă pe tînărul în halat alb :

— Ce sînt astea ?

— Urme de arsuri, răspunse tînărul. Cred că i s-au făcut cauterizări. Ţăranii tratează aşa mai toate bolile. Uite, şi pe cap, şi pe gît, peste tot sînt cicatrice.

Tînărul examină mai întîi rana, apoi introduse în ea o sondă şi declară că, deşi adîncă, nu prezintă nici o primejdie, nefiind atins nici un organ vital.

— Cred că se va însănătoşi curînd, adăugă el.

III

Sprijinit pe pernele divanului şi întinzîndu-şi picioarele obosite, medicul Hisam închise ochii. Lumina slabă a unei lămpi cu abajur galben că-

dea pe fața lui palidă și frumoasă, conturîndu-i genele lungi și negre.

Ușa se închise încet și în cameră intră o femeie, pășind în vîrful picioarelor. Era doctorița Haifa. Un zîmbet de fericire și duioșie îi lumină fața atunci cînd privirea frumoșilor ei ochi mari și negri căzu pe chipul tînărului. Se apropie de el fără zgomot și îi mîngîie cu gingășie părul negru și ondulat. Fără să deschidă ochii, doctorul șopti:

— Tu ești, frumoasa mea?

— Mi se părea că te-ai dizolvat în această lumină blîndă și te-am atins ca să mă conving că mai exiști.

Pe coridor răsunară niște pași grei.

— Pun rămășag că e Madjid, spuse Haifa.

Hisam deschise ochii și-i răspunse privind-o ironic:

— Știi doar foarte bine că l-am invitat să bem împreună o sticlă de *whisky*. De ce ții neapărat să mă faci să cred că știi să ghicești.

În ușă se ivi un tînăr înalt și bine făcut, pe al cărui chip oacheș rătăcea un zîmbet plin de tristețe și resemnare calmă. Cu greu ți-ai fi imaginat acest chip exprimînd altceva decît melancolie.

— Pace vouă, asiatici! îi salută Madjid pe prietenii săi.

Hisam îi răspunse:

— Dacă vrei să foloseşti dialectul egiptean, trebuie să ai în vedere că aici nu-i decît o singură femeie-medic [1].

— Va să zică eu sînt crudă ? exclamă Haifa. Aşa mă răsplăteşti pentru că mă port frumos cu tine ? Îţi baţi joc de mine ?

— Doar nu-ţi închipui c-o să se lase vreodată de şotiile lui, interveni Madjid. De altfel, de-ar face-o, tu l-ai părăsi şi poate că nici mie nu mi-ar mai fi atît de drag.

Cu aceeaşi ironie în glas, Hisam încercă să se scuze :

— Caut să mă conduc după principiul egalităţii în drepturi a femeii cu bărbatul, atotputernice avocat.

Avocatul, învîrtind în mîini sticla de *whisky*, începu să se roage în şoaptă :

— O, Alah ! Rogu-te, trimite ciumă şi alte epidemii asupra noastră, pentru ca buzunarele acestor medici străluciţi să se umple de aur. Sînt atît de generoşi, încît oferă numai băuturi scumpe avocaţilor fără bani, ca aceştia să-şi poată îneca tristeţea ascunsă în fundul sufletului. O, milostive !

— O, stăpîne al universului ! Amin ! închinară rîzînd toţi trei.

---

[1] Joc de cuvinte care provine de la cele două sensuri ale cuvîntului *asiatic* : femeie-medic şi om crud.

Aruncînd o privire pe masă, Madjid întrebă :

— Dar unde sînt dulciurile care s-ar cuveni să însoţească această băutură ?

Medicul rămase cu gura căscată de mirare şi, întorcîndu-se spre Haifa, întrebă :

— Ce s-o fi întîmplat cu melancolicul nostru prieten ? Oare la simpla vedere a sticlei s-a şi îmbătat atît de tare, încît nu mai ştie ce vorbeşte ?

Haifa se sculă în picioare şi spuse :

— Îi aduc imediat un vomitiv, ca să se trezească.

Madjid clătină trist din cap :

— Cum spuneţi voi, care aţi studiat medicina în limba engleză, acestei sticle joase şi pîntecoase ? Ştiţi că falnicii noştri strămoşi ţineau băuturile în vase de cele mai diferite forme ? Vasul care avea forma acestei sticle se numea „haugeala", iar prin „dulciuri" se înţelegea „aperitive".

Medicul făcu un semn misterios Haifei. Fata chemă un infirmier, căruia îi şopti încetişor ceva la ureche.

Cînd se înapoie, îi aruncă lui Hisam o privire şăgalnică.

Nu trecu mult şi în cameră intră ţăranul Salim. Se opri în uşă, salută şi, tulburat, se mută de pe un picior pe altul. Haifa îl invită să se aşeze lîngă Madjid.

— Drept aperitiv, Madjid, ți-l prezint pe țăranul Salim. Iar ție, Salim, ca pe o băutură foarte tare, pe atotputernicul avocat Madjid-*bek* [1] !

— Știam că voi, medicii, puneți morții la murat și disecați cadavre, dar n-aș fi bănuit că pe bolnavi îi oferiți oaspeților ca aperitiv.

— Un om ca tine, care cunoaște atît de bine limba și literatura și care bea vin atît de scump, are mai multă nevoie de un aperitiv intelectual decît de unul material, răspunse Hisam. E rețeta unui medic care a studiat bine boala de care suferi.

Salim, nedumerit, își plimba privirile de la unul la altul. Se vedea că nu înțelege nimic din discuția lor, de parcă ar fi vorbit într-o limbă necunoscută.

Cu sticla în mînă, Madjid se apropie de el și-l întrebă :

— Bei simplu sau cu apă ?

Țăranul răspunse zîmbind :

— Niciodată n-am băut și nici n-o să beau din băutura asta. Beți sănătoși, iar eu sînt gata să vă slujesc.

Salim tăcu. Fața îi era luminată de un zîmbet vesel ; începuse să-i treacă stînjeneala.

— Omul acesta se amețește fără vin, dar sper că niciodată n-o să se îmbete, spuse Madjid.

---

[1] *Bek* — formă respectuoasă de adresare.

IV

Salim răspunse bucuros la numeroasele întrebări pe care i le punea Madjid. Înțelegea că domnii aceștia nu se mulțumesc numai să-l îngrijească și să-l vindece, dar se interesează de o sumedenie de alte lucruri, căutînd să afle cît mai multe despre viața lui. Și pentru prima oară simțea că poate și el să prezinte interes pentru ceilalți oameni.

— Nu e prima încăierare dintre noi, membrii aceluiași trib, și nici cea din urmă, începu el să le explice în graiul lui țărănesc. În urmă cu peste două sute de ani, străbunul nostru s-a așezat pe aceste pămînturi. Avea multe soții și, deci, și mulți copii. Ca și tatăl lor, copiii au avut și ei multe soții și mulți copii, mulți nepoți și mulți strănepoți, și tribul al-Djabburi a crescut, ajungînd la mai bine de o mie de membri. Străbunul nostru a început să lucreze pămîntul de pe malurile unui rîu din al-Karude. Pe atunci pămîntul nu avea cine știe ce preț. De aceea, cîrmuirea l-a dat strămoșilor mei, care-l semănau, îl lucrau și îl apărau cu viața lor. Și așa a fost pînă cînd englezii au cotropit Irakul. Atunci, niște bogătași și oameni cu vază de la Bagdad au încercat să ne alunge și să pună mîna pe pămîntul nostru, dar

n-au izbutit. Pasă-mi-te englezii își făcuseră socoteala că prin locurile astea, în apropiere de Bagdad, pot păstra liniștea numai dacă nu vor fi frămîntări în rîndurile țăranilor. Și s-au gîndit că pentru asta cel mai bine este să-i lase pe oameni să lucreze pămîntul pe care-l răpeau de la ei. Atunci, își ziceau ei, n-o să aibă de ce să se răzvrătească. De aceea, englezii au dat în folosință tribului nostru două mii de mișari [1] din acest pămînt. Ne-am spetit muncindu-l și, cu toate astea, cînd au apărut mașinile agricole n-am avut destui bani ca să le cumpărăm. Am fost nevoiți să tocim pragul negustorilor și al cămătarilor. Cămătarii ne dădeau bani cu dobînzi mari, 3% pe lună, iar negustorii ne împrumutau ei, nimic de zis, dar ne luau ca zălog recolta, încă înainte de a o fi semănat. După ce seceram, ei foloseau toate mijloacele, și cinstite și necinstite, ca să ne ia aproape pe un sfert din valoarea recoltei. Țăranii s-au înglodat în datorii și, încetul cu încetul, pămîntul a început să treacă în mîna moșierilor și a *bek*-ilor, care stăteau la oraș. În felul acesta, din proprietari am ajuns arendași ai propriului nostru pămînt, ai pămîntului tribului nostru. Ca să iasă din nevoi, cîte un țăran încerca să fure o parte din recolta lui, asupra căreia nu mai avea însă nici un drept, iar alții încercau să se-

---

[1] *Mișar* — unitate de măsură pentru pămînt, egală cu 0,25 ha.

mene pe pămîntul vecinului. Încăierarea în care am fost rănit s-a iscat din pricină că fratele meu, Samir, a vrut să semene pe o bucată din pămîntul vărului nostru, Margun, pe care acela l-a lăsat pîrloagă, pentru că era secătuit.

— Dar cum, proprietarul pămîntului, care are hîrtii de proprietate, nu poate lua recolta de la cel care a semănat pe pămîntul lui ? întrebă Haifa.

Madjid remarcă zîmbind :

— Ţăranul cunoaşte legile mai bine decît medicul. Tu eşti un medic învăţat, dar nu ştii că recolta aparţine celui care a semănat, chiar dacă pămîntul pe care a semănat nu este al lui. Legea asta e foarte înţeleaptă.

Bucuros de lauda primită, Salim continuă :

— Aşa se iroseşte sîngele nostru. Ştiţi, desigur, că încăierarea s-a terminat cu trei morţi şi zece grav răniţi, fără să-i mai socotim pe cei răniţi uşor, că doar nu toţi au venit la spital.

— N-aveţi un şef de trib care să vă interzică să vă certaţi şi să vă măcelăriţi între voi ? întrebă Hisam.

— Ţăranii de prin împrejurimile Bagdadului nu se supun legilor tribului [1], răspunse Salim. Le-

[1] Ţăranii care locuiesc în apropierea centrelor urbane se supun legilor guvernamentale, iar cei din localităţile mai depărtate se supun şeiilor de trib (şeihi).

găturile noastre de trib şi de gintă au slăbit foarte mult. Unii dintre ţărani au devenit mari proprietari de pămînt, iar ceilalţi le muncesc proprietăţile. Dar numărul moşierilor care se trag din ţărani e cu totul neînsemnat pe lîngă numărul domnilor de la oraş şi al *bek*-ilor care au pus mîna pe pămînt.

Madjid se sculă şi, plimbîndu-se prin cameră, începu să vorbească înflăcărat :

— Stăm aici şi nu ştim absolut nimic, nu cunoaştem lucrul de căpetenie : cum se obţine pîinea. Nu ştim nici ce se petrece sub nasul nostru.

Zîmbind, Hisam se adresă Haifei :

— Cui crezi tu că se datoreşte acest efect : *whisky*-ului sau aperitivului ?

— Are o formă nouă de friguri : friguri patriotice, răspunse fata.

Salim îşi dădu seama că e timpul să plece şi, sculîndu-se în picioare, se adresă celor trei :

— Aş fi tare bucuros dacă aţi primi să veniţi într-o seară la noi în sat. Seara e frumos pe la noi şi sînt încredinţat că o să vă placă, iar eu aş avea prilejul să vă răsplătesc pentru grija ce mi-o purtaţi.

Madjid răspunse în numele tuturor :

— E o propunere foarte atrăgătoare, care porneşte din inimă, şi am primi-o cu multă plăcere, dacă n-ar fi atît de greu de înfăptuit.

— Dar pînă la noi nu e mai mult de o jumătate de ceas de mers cu maşina, stărui Salim.

— Dacă-i aşa, eu sînt prima care primesc invitaţia dumitale, acceptă Haifa.

— O să fii luată drept o cîntăreaţă, glumi Hisam.

— Nu sîntem chiar atît de sălbatici, domnule doctor, ripostă Salim. Doar trăim în împrejurimile Bagdadului. Din tribul nostru au ieşit şi medici şi avocaţi ; deseori auzi vorbindu-se de *bek*-ul al-Djabburi, de domnul al-Djabburi, de efendi al-Djabburi.

V

După ce trecu podul peste Diali, maşina o coti pe un drum de ţară, care ducea printre grădini de zarzavat şi bostănării. Ascunşi în dosul frunzelor lor, asemeni unor pete verzi şi galbene, ici-colo se zăreau pepeni uriaşi.

— Ce frumoase bostănării şi ce mulţi pepeni sînt pe aici ! spuse Haifa. Ştiţi, e prima oară cînd văd cum cresc pepenii.

— Credeai poate că cresc în pom, ca portocalele ? glumi Hisam.

Salim îl rugă pe şofer să oprească şi strigă pe un ţăran pe care-l zărise prin apropiere. Acesta veni în drum şi, bucurîndu-se la vederea lui Salim, îi dădu ziua bună şi-i făcu urări de sănătate. Apoi, privind timid spre ceilalţi, îl rugă pe şofer să mai aştepte puţin şi, cu paşi grăbiţi, se înapoie în bostănărie, unde, cu ajutorul lui Salim, alese cîţiva pepeni şi le tăie vrejul cu pumnalul. Şoferul coborî şi el şi vîrî pepenii în portbagaj. După ce Salim îşi luă rămas bun de la ţăran, şoferul îşi reluă locul la volan şi maşina porni din nou. Nedumerit, Madjid îl întrebă pe Salim :

— Noi n-am dat bani pentru pepeni şi nici pe tine nu te-am văzut să fi plătit. Ai ceva socoteli cu ţăranul ăsta ?

Salim începu să rîdă.

— N-am nici o socoteală, că doar pepenii sînt ai tuturor.

— Ce ai de spus ? îl ironiză Hisam pe Madjid. Uite unde duce comunismul atotdistrugător.

Dar avocatul îi răspunse zîmbind :

— Constat, doctore, că şi în politică eşti tot atît de ignorant ca şi în limba arabă.

Apoi se adresă lui Salim :

— La Bagdad un pepene costă o sută de filşi [1]. Fă-mă să înţeleg şi eu, cu mintea mea slabă, cum

[1] *Fils* — monedă divizionară irakiană.

se face că transportarea acestei mingi verzi la o distanţă de treizeci de kilometri ridică preţul de la zero la o sută de filşi?

— Desigur, nu oricine poate lua din grădinile astea tot ce pofteşte, răspunse Salim. Cît despre preţul unui pepene la Bagdad, despre care vorbiţi dumneavoastră, trebuie să ştiţi că în el intră atît preţul de aici de pe loc, cît şi dările şi banii daţi pe transport. Cîştigul se împarte între ţăran şi proprietarul pămîntului, aşa că ţăranului nu-i revin mai mult de zece filşi de pepene. Despre omul ăsta să nu credeţi că-i larg de mînă şi nu-i pasă de bani, dar de fapt el nu-i în pierdere cu nimic, că n-a dat din buzunarul lui.

Hurducîndu-se prin gropi, maşina se lăsa cînd într-o parte, cînd în alta, şi trecea peste şanţuri, pînă cînd ieşi la un drum de ţară, care se întindea de-a lungul malului înalt al unui rîu.

— Aproape că am ajuns, spuse Salim. Acum o luăm spre dig.

Privind împrejurimile şi arătînd cu mîna spre Salim, spre rîu şi spre pămînt, Madjid spuse:

— Mîna omului, pămîntul şi apa — acestea sînt cele trei elemente, cele trei izvoare ale vieţii noastre.

După ce lăsară în urmă un gard lung de o parte a drumului, în faţa lor apăru o cîmpie întinsă.

În dreptul unei căsuțe, mașina se opri. Din coșul casei ieșea fum și dinăuntru se auzea duduitul unui motor. O mare mulțime de țărani ieșise în întîmpinarea oaspeților. În față se afla un bătrîn înalt și zvelt, aproape orb, cu chipul aspru, și lîngă el un bărbat mic de stat, cu capul ras.

Țăranii îi primiră cu obișnuita lor ospitalitate. Cei doi bărbați care stăteau mai în față se deosebeau de ceilalți și prin îmbrăcăminte și prin ținută. Se vedea bine că se bucurau de mult respect.

Madjid se apropie de căsuță și aruncă o privire înăuntru.

Bătrînul îl pofti :

— Intrați, efendi, să vedeți mașina noastră.

Intrară. Încăperea nu avea nici o fereastră. După ce ochii li se mai obișnuiră cu întunericul, văzură lîngă mașină un om gol pînă la brîu, al cărui trup părea turnat în bronz.

Bătrînul îl prezentă.

— E din Bagdad ? întrebă Madjid.

— Nu, răspunse bătrînul, e din tribul nostru, dar mînuiește cu multă pricepere mașina asta. Dintre cei care lucrează la mașinile agricole, cei mai mulți se trag din țărani sau din triburi nomade, și unii au deprins atît de bine meseria, încît sînt chemați să lucreze și la fabricile de prin Bagdad.

VI

Era o seară deosebit de frumoasă. Se răcorise şi nu se simţea nici obişnuita umezeală irespirabilă. Adierea blîndă a unui vînticel clătina ramurile duzilor, iar foşnetul frunzelor se îngîna cu şopotul pîrîului.

Hisam stătea tolănit pe covor, în mijlocul unui morman de perne. Madjid îşi adunase picioarele sub el, cum stau de obicei ţăranii, iar Haifa, îmbrăcată cu nişte şalvari largi, stătea pe vine.

Pernele şi saltelele, aşezate în jurul covorului, formau un fel de barieră. Bătrînul, pe care-l chema Husein şi căruia oamenii de prin partea locului îi spuneau Abu Matar [1], începu să-i preamărească pe oaspeţi şi să le mulţumească pentru îngrijirea dată lui Salim. Toţi trei se simţeau stînjeniţi de torentul acesta de mulţumiri, şi Madjid le răspunse :

— Voi, ţăranii, sînteţi temelia economiei noastre. O viaţă întreagă vă trudiţi, ca să ne asiguraţi nouă hrana. Aşa că şi noi trebuie să căutăm să vă răsplătim cît de cît. Iubesc mult de tot satul şi mi-ar fi plăcut să fiu şi eu plugar ca voi.

[1] Tatăl lui Matar (în lb. arabă).

Lui Zbala — aşa se numea bărbatul cel scund, dar i se spunea de obicei Abu Hasan[1] — cuvintele lui Madjid îi treziră un deosebit interes, şi, apropiindu-se de el, îi spuse :

— Dacă este aşa cum spuneţi, nu-i nici o greutate să vă împliniţi dorinţa.

— Acest *bek* atît de îndrăgostit de agricultură nu are bani ca să-şi poată vedea visul împlinit, interveni Haifa.

— Dar nu e nevoie să cumpere pămîntul, se grăbi să-i lămurească Zbala. Aici, nu departe, se află întinderi nesfîrşite de pămînt al statului. De sute de ani n-a fost lucrat şi oricine poate arenda cît pofteşte. Dacă Madjid-*bek* ar vrea cu adevărat să se facă plugar, noi îi vom arăta calea pe care trebuie s-o urmeze.

Ridicîndu-se într-un cot, Hisam întrebă :

— Faceţi-mă şi pe mine să înţeleg de ce vă bateţi între voi, dacă aici se găseşte atît de mult pămînt ? De ce nu arendaţi voi pămîntul ăsta ?

Cu un oftat adînc, bătrînul Husein îi explică :

— De zeci de ani am tot încercat să arendăm pămîntul, dar de fiecare dată ni se puneau de-a curmezişul moşierii din împrejurimi. Unde mai pui că noi nu ştim să ne apărăm interesele pe la

---

[1] Tatăl lui Hasan (în lb. arabă).

autoritățile din oraș, și nici bani destui ca să cumpărăm pompe și tot ce ne mai trebuie pentru irigație nu avem.

— De ce nu vă uniți cu toții și nu încercați să luați pămîntul laolaltă ? întrebă Haifa.

— Țăranii încă nu înțeleg ce foloase ar trage dacă s-ar uni mai mulți laolaltă, ce puternici ar fi astfel, răspunse Zbala. Doar în timpul muncilor la cîmp se mai întîmplă să ne unim. Da' cu moșierii nu putem lucra, ei vor să ne alunge de pe pămîntul nostru. Bogătașii nu au încredere în noi, ne socotesc șarlatani.

— Dacă ați izbuti să luați în arendă pămînturile astea, atunci s-ar pune capăt și încăierărilor dintre voi ? întrebă Madjid.

— Dar ce, credeți că ne batem fiindcă ne place ? interveni Salim. Dacă am putea arenda pămînt mai mult, nimeni nu și-ar mai scoate pumnalul din teacă.

— Dumneavoastră, domnule Madjid, sînteți avocat, începu Zbala, pentru dumneavoastră e mai lesne să obțineți pămîntul ăsta. Avocații cunosc toate ușile pe care se intră și se iese. Ah, dacă Alah v-ar lumina mintea și v-ar îndemna să vă apucați împreună cu noi de treaba asta ! În zilele noastre plugăria e ca o ploaie de aur, aduce venituri mari.

Hisam îi făcu semn cu cotul lui Madjid şi-i şopti :

— Ai căzut în capcană, prietene ! Tare-s curios să văd cum ai să te descurci !

Madjid stătea încruntat, adîncit în gînduri. După un timp întrebă :

— De cîţi bani ar fi nevoie pentru asta ?

— Pentru început ne-ar trebui cam vreo zece mii de dinari, se grăbi Zbala să răspundă. Asta ar ajunge ca să putem lucra zece mii de mişari. Arenda nu e mare şi se plăteşte în rate. E acolo şi un şanţ prin care se poate aduce apa. Numai nişte pompe ar mai trebui, ca să scoatem apa din rîu. Cît despre muncitori, priviţi, sînt în faţa dumneavoastră. Spuneţi-le ce să facă, n-aveţi de făcut nimic altceva decît să le porunciţi. Cît despre bani, noi putem aduna vreo trei mii de dinari.

Madjid tăcea. Cei doi medici schimbară priviri semnificative. O licărire de speranţă se aprinse în ochii ţăranilor. Nimeni nu scotea un cuvînt. Păreau că se tem să facă cea mai mică mişcare. Salim umplu un pahar cu lapte bătut, pe care i-l întinse lui Madjid :

— După ce v-am întîlnit la spital, îi spuse el, am visat că mi-aţi dat un pumn de pămînt din Nahravan şi în mîna mea pămîntul s-a prefăcut

în aur, a cărui culoare era întocmai ca a vinului pe care l-aţi băut atunci.

— Dar ce este Nahravan? întrebă Madjid.

— Pămîntul despre care v-am vorbit.

— Şi e o întindere mare?

— Cinci sute de mii de mişari, domnule, răspunse Zbala.

Haifa sări în sus, Madjid era să se înece cu laptele, iar medicul holbă ochii şi rămase cu gura căscată.

— Cerule, exclamă el, să fie atîta pămînt liber, iar oamenii să se sfîrtece pentru fiecare petic! E departe de rîu?

— Nu-s mai mult de şase kilometri pînă acolo, rosti fericit Zbala. Am să vi-l arăt chiar acum, înainte de a ne aşeza la cină, jur pe ce am mai scump.

Toţi se ridicară în picioare. Şoferul, fără să mai aştepte să i se spună, se aşeză la volan. Oaspeţii luară loc pe banca din fund, Husein şi Zbala lîngă şofer, iar Salim, cu arma şi cartuşiera în mînă, se instală pe o aripă a maşinii. O luară pe acelaşi drum pe care veniseră. După mai puţin de un sfert de oră, bătrînul Husein spuse şoferului să oprească şi se adresă oaspeţilor:

— Am ajuns! Priviţi, acesta este pămîntul făgăduinţii!

VII

Coborîră cu toţii şi, păşind în urma lui Husein, se urcară pe o movilă. Înaintea lor, cît vedeau cu ochii, se întindea o cîmpie nesfîrşită, nelucrată, luminată de razele soarelui care apunea. De-a lungul întregii cîmpii se înşirau, ca un colier uriaş, movile făcute de mîna omului.

Husein se plecă, luă un pumn de pămînt, îl sărută plin de evlavie, apoi îl lăsă să i se prefire printre degete, şoptind ceva, de parcă ar fi spus o rugăciune.

— E un pămînt roditor, Alah l-a făcut, spuse el apoi. Şi se întinde pînă hăt, departe. Bogătaşii, care i-au alungat pe ţărani de pe pămîntul ăsta, nici ei nu-l lucrează, nici pe alţii nu-i lasă să se atingă de el.

Întinzînd mîinile înainte, continuă :

— Ne-au legat mîinile. Nu ne lasă să aducem apă aici, ca să redăm viaţă acestui pămînt binecuvîntat.

Pe faţa lui Madjid se citea o puternică emoţie. Încruntat ca întotdeauna cînd era în această stare, începu :

— Cu sute de ani în urmă, abasizii[1] au irigat aceste pămînturi, aducînd apa din Samarra[2]. Priviţi acest şir de movile. Pe acolo treceau canalele prin care era adusă apa ce făcea din aceste pămînturi o grădină înfloritoare. Totul a fost distrus. Din vremurile acelea nu au mai rămas decît legendele. În pămîntul pe care călcăm zac osemintele strămoşilor ţăranilor din Irak. Cîndva se aflau pe aici aşezări bogate, se înălţau palatele feudalilor, emirilor şi califilor, iar în grădini minunate, la umbra deasă a copacilor, se odihneau cîntăreţe şi slujnice de o frumuseţe fără seamăn. Cine ştie, poate chiar pe locul acesta unde mă aflu eu acum a stat cîndva Harun al Raşid[3] şi pe undele aceluiaşi vînt răcoritor ajungea la urechea emirilor ameţiţi de băuturi glasul lui Ibrahim al Mausili şi cîntecele lui Ishak[4]. Din orientul îndepărtat ne-au venit, ca o ciumă, Hulaku cu armata sa[5]. Ei i-au ucis pe ţărani, au distrus satele, pa-

[1] O dinastie de califi (sec. VIII—XIII).

[2] Vechi oraş din apropierea Bagdadului.

[3] *Harun al Raşid* (763—809) — calif arab din dinastia abasizilor, sub domnia căruia feudalismul a atins o mare înflorire. E cunoscut mai ales din culegerea de povestiri „O mie şi una de nopţi", unde apare ca un suveran bun şi drept. În realitate a fost un despot crud, care a înăbuşit fără milă numeroasele răscoale din vremea sa.

[4] Ibrahim al Mausili şi Ishak — vestiţi cîntăreţi de pe vremea abasizilor.

[5] Autorul se referă la năvălirea mongolilor din secolul al XIII-lea.

latele, podurile, drumurile, şi n-au lăsat în urma lor decît ruine. Acum pămîntul aşteaptă să vină cei care-l vor readuce la viaţă.

Madjid tăcu.

— Te pomeneşti că tu, bunul meu avocat, eşti sortit să-i insufli o nouă viaţă, glumi Hisam.

— Canalul pe care-l vedeţi trecînd pe aici străbate pămînturile noastre şi ajunge pînă la movile, spuse Zbala, arătînd spre şirul de movile din depărtare. Ia uitaţi-vă, pare un şarpe uriaş, care şi-a băgat capul în nisip. Dacă l-am prelungi, apa s-ar porni ca o cascadă, căci cîmpia asta se află mult mai jos decît malul rîului pe care am putea aşeza pompele.

— După cum se vede, prietene, ai chibzuit în toate amănuntele planul ăsta şi nu aştepţi decît pe cineva care să arate interes pentru visul tău.

— Eu, domnule doctor, sînt încredinţat că l-am şi găsit pe omul ăsta. Ia uitaţi-vă la domnul avocat. S-a şi prins în plasa mea. Dar eu nu mă mulţumesc cu atîta. Dumneavoastră şi domnişoara îi sînteţi prieteni şi sper că-l veţi ajuta aşa cum se cuvine.

Hisam începu să rîdă şi se întoarse spre Madjid :

— Lasă-ţi gîndurile, omule. Mai bine ascultă ce spune scumpa noastră gazdă. Nu se mulţu-

meşte cu noi doi, vrea s-o prindă şi pe Haifa în plasa lui. Cum o să-i spunem cînd va deveni proprietara recoltei ? Unui bărbat în acest caz i se spune moşier. Dar cum ar fi cuvîntul ăsta la feminin ? Moşiereasă ? Minunat ! Admirabil ! Cînd am venit aici eram simpli muritori şi acum ne întoarcem acasă moşieri !

— Nu eşti prea departe de adevăr. Poate tocmai tu vei fi primul care va da bani pentru a readuce la viaţă acest pămînt, o, tu, care ai reînviat oasele făcute cenuşă [1].

Cînd se înapoiară în sat, se înserase. Soarele asfinţise şi pe cer strălucea o lună imensă. Cina era pregătită. Pe o tipsie uriaşă îi aştepta un miel întreg fript, cu garnitură de orez. Pe altele, găini fierte cu garnitură de legume. Pepenii verzi erau tăiaţi felii, iar ulcioarele pline cu lapte.

Oaspeţii se aşezară pe covor, iar gazdele, după datină, rămaseră în picioare.

Madjid spuse :

— Să mîncăm, prieteni, la fel ca strămoşii noştri din epoca de piatră.

Şi cu aceste cuvinte rupse cu mîna un picior de miel şi, întinzînd o bucată de carne Haifei, adăugă :

— Aşa erau servite femeile în junglă.

[1] Expresie din Coran.

VIII

Madjid Rahim locuia împreună cu mama lui într-o căsuță modestă. Salonașul îi servea și de birou. Deși nu prea mare, camera aceasta era totuși cea mai încăpătoare din toată casa. De-a lungul pereților se aflau rafturi tixite cu cărți ; de altfel, peste tot, pe masă, pe pervazuri, întîlneai cărți. După mobila comodă și elegantă se vedea că aici lucrează, își primește oaspeții, iar uneori se și odihnește. Pe pereți atîrnau tablouri alese cu mult gust. Într-un colț, pe un piedestal destul de înalt se afla bustul lui Voltaire.

Zbala stătea pe marginea unui scaun moale și privea încurcat în jurul său. Se vedea bine că dacă n-ar fi fost chestiunea cu pămîntul, care-l obseda, n-ar fi rămas aici mai mult dc un minut.

Hisam îi urmărea amuzat stinghereala. Observînd că ochii lui Zbala se opriră asupra unui tablou care înfățișa un nud de fată cu o carte în mînă, îi spuse :

— Desigur, ești mirat că fata citește așa goală, nu-i așa ?

— Alah fie cu ea, răspunse Zbala. Deseori, noi, țăranii, nu putem înțelege gusturile voastre. Dar idolul ăla de ce rîde ? Și arătă spre bustul lui Voltaire.

— Cred că rîde de avocatul nostru, care aleargă fără nici un rost prin cameră, îi răspunse Hisam.

În momentul acela intră Haifa, urmată de un servitor care aducea o tavă cu un serviciu de ceai.

— Maică-ta spune că în ultimul timp nu ştie ce ai de stai mereu pe gînduri. Îi e teamă să nu fi căzut în mrejele vreunei hetaire, îi spuse ea lui Madjid.

— I-ai spus, sper, că se înşală, zise Hisam, zîmbind. Spune-i că fiului ei i-a intrat în cap să se îmbogăţească de să i se ducă vestea de bogat ce-o să fie, ba mai mult, că vrea să ne ademenească şi pe noi să-l însoţim pe calea asta.

— E un lucru de ruşine ca un bărbat să cadă în mrejele unei femei. Doar femeia este sclava dispreţuită a bărbatului, declară sentenţios Zbala.

— Domnule Abu Hasan, i se adresă Haifa, dacă mai rosteşti o singură dată în faţa mea asemenea cuvinte, îţi fac o injecţie cu otravă.

— Ameninţare cu moartea! exclamă Madjid rîzînd. Să ştii, Zbala, că poţi s-o dai în judecată şi chiar s-o bagi la închisoare.

— Şi o să uzeze de acest drept, dacă ea o să se opună planurilor lui, interveni Hisam.

— Nu vorbesc de dumneavoastră, domnişoară doctor Haifa, răspunse Zbala. La drept vorbind sînteţi mai bărbat decît mine. Sînteţi o femeie în-

vățată, sînteți medic, pe cînd eu nu știu nici să citesc, nici să scriu. Vorbeam de femeile noastre de la țară, care-s niște animale.

— Vezi, răspunse Haifa, Hisam și cu mine sîntem amîndoi medici și sîntem egali. Tu și soția ta sînteți amîndoi neștiutori de carte ; de ce n-ați fi și voi egali ?

Zbala încercă să iasă din încurcătură :

— Și noi ne socotim egali. Că doar, dacă o vorbesc de rău pe soția mea, mă vorbesc de rău și pe mine. Dar, vedeți, prea sîntem rămași în urmă față de dumneavoastră.

— Ce rost are ciorovăiala asta? interveni Madjid. Cine vrea să ridice nivelul de cultură al acestor oameni să facă bine să-i ajute. Contribuiți și voi cu ceva, ca să putem da viață pămîntului mort. Eu sînt gata să-mi dau toate economiile și să ipotechez și casa. Am să mai fac un împrumut la unchiul meu, chiar dacă el nu-mi va da bani decît cu condiția să mă însor cu fata lui. Și astfel voi strînge trei mii de dinari. Voi doi aveți desigur cam tot pe atît, că doar ați pus deoparte pentru nuntă. Dați-i și voi ! Zbala și tovarășii lui au și ei trei mii de dinari. Așadar, bani sînt ! Să ne așternem pe lucru !

— După cum văd, domnule avocat, spuse Hisam, ești hotărît să ne iei tot ce am adunat pentru

întemeierea unui cămin. Pe Haifa ai şi convins-o ; de cîtva timp nu mă mai ascultă de loc. În toate e de acord cu tine, iar cu mine se ceartă mereu şi vrea să-mi bage în cap că această aventură e tocmai ce ne trebuie, chiar dacă vom pierde toţi banii ; asta în nici un caz nu ne va împiedica să ne căsătorim, pentru că vom cîştiga alţii. Asta e părerea ei. Eu însă socot că cel ce se apucă de lucruri la care nu se pricepe e un neghiob.

— Nu vă cerem să vă apucaţi de o treabă la care nu vă pricepeţi, se repezi Zbala. Noi avem nevoie numai de bani şi de ocrotirea dumneavoastră. Sînteţi oameni de seamă, cu carte, şi noi o să vă ascultăm şi o să facem tot ce spuneţi. Domnul Madjid o să ia pe seama dumnealui alergăturile pe la autorităţi, că doar cunoaşte toate legile. Nu trebuie să vă faceţi gînduri că o să ieşiţi în pagubă. La sfîrşitul anului o să primiţi banii înapoi, fără îndoială mai mulţi decît aţi dat. Cine ştie, poate că vă îmbogăţiţi atît de mult, că nici n-o să mai fie nevoie să munciţi şi veţi duce o viaţă îmbelşugată şi lipsită de griji. Dacă nu vă vine să credeţi, întrebaţi pe oricine se ocupă de plugărie.

— Nu ţii minte, doctore, îi spuse Madjid lui Hisam, cînd mi-ai atras atenţia odată, într-un cabaret, că dansatoarele preferă pe purtătorii de

ukal[1], şi-i tratează cu dispreţ pe cavalerii de la oraş ? Îmi spuneai atunci că şi cel mai mic proprietar de pămînt îşi poate permite să arunce bani în dreapta şi în stînga. Atunci de ce te-ai teme ? Contribuie cu partea ta şi pun rămăşag că, de îndată ce se va afla că eşti moşier, cele mai frumoase fete nu te vor mai visa decît pe tine, aşa cum flămîndul visează pîinea.

— Dar pe mine cine o să mă viseze cînd o să devin moşiereasă, domnule avocat, care ţi-ai pierdut minţile cu gîndul la îmbogăţire ? întrebă Haifa.

— Într-adevăr, mi-am pierdut minţile, ai dreptate, răspunse Madjid. Toate astea le spun numai ca să-l conving. Doar ştii foarte bine cît de devotat este tînărul acesta doctoriţei lui.

— Ei bine, vei vedea că eu rămîn de partea ta, ca să dovedesc că nu mi-e teamă de nici o fată, şi chiar îl voi face şi pe Hisam să contribuie la afacerea asta. Sînt curioasă să văd dacă va putea rezista frumoaselor de care vorbeai.

— Sînt de acord, prieteni, spuse Hisam. N-am ce face, hotărîrea acestei doctoriţe-dictator este lege pentru mine. Mă tem de injecţiile ei cu otravă mai mult decît de mînia ei. O cunosc eu

[1] Benliţă răsucită care susţine năframa pe capul ţăranului.

bine. Dacă refuz, e în stare să strice logodna. Pe tine însă, domnule avocat, n-am să te iert nicicodată, dacă datorită aventurii acesteia vom fi nevoiţi să facem nunta în stradă. Ai lui Alah sîntem şi ne vom întoarce la el. Amin !

IX

Madjid nu mai glumea. În ochii lui se citea hotărîrea şi o expresie gravă luase locul tristeţii de altădată. Ai fi zis că, în sfîrşit, şi-a găsit un scop în viaţă. În fiecare zi alerga pe la tot felul de instituţii, ba la ministerul de finanţe, ba la ministerul de justiţie, ba pe la administraţiile locale. Toată lumea începuse să-l cunoască ; servieta lui de piele era burduşită cu acte. Unele purtau semnături, altele simple amprente digitale. De mare ajutor îi erau prietenii şi cunoscuţii care lucrau în aceste instituţii. Îi uşurau munca, iniţiindu-l în tot felul de chiţibuşuri pe care el nu le cunoştea.

Zbala îl urma pas cu pas. Era foarte mîndru că-l însoţea pe domnul avocat şi începuse să se socotească o persoană importantă.

Nu-i ascunse lui Madjid că pînă nu învăţase să dea şperţuri, ca să-i îmblînzească pe funcţio-

narii înfumuraţi, deseori fusese luat la goană în aceste instituţii. Dar era de-ajuns să le arate o bancnotă albastră sau roşie, că deveneau dintr-o dată politicoşi, îi spuneau şeih, îl pofteau să ia loc lîngă ei, ba chiar îi ofereau şi cafea. Zbala i-a mai povestit lui Madjid cum l-a mituit el odată pe jurisconsultul ministerului de finanţe, cînd a avut un proces cu acest minister. În afară de asta, a mai dat şperţuri şi la cîţiva funcţionari prin mîinile cărora treceau toate actele, iar ei au aranjat astfel lucrurile, încît datorită lor a cîştigat procesul.

Madjid nu mai ştia ce argumente să găsească pentru a-l face pe Zbala să înţeleagă că, procedînd în felul acesta, îşi face un rău şi lui şi statului. Zbala însă o ţinea una şi bună :

— Dumneavoastră, domnule avocat, sînteţi încă un învăţăcel în treburile astea. Cu timpul o să vă convingeţi că o jumătate de dinar dată la timp unui biet conţopist, sau zece dinari strecuraţi unui şef mai mare, sau un dirham[1] azvîrlit portarului te feresc de pierderi de sute de mii de dinari, ori îţi aduc un venit tot atît de mare. Bieţii funcţionari au şi ei dreptul la cîţiva bănuţi acolo, mai adăuga el cu un aer de filozof. Altfel, cum ar scoate-o la capăt cu leafa lor atît de mică?

---

[1] *Dirham* — monedă irakiană, echivalentă cu cincizeci de filşi.

Să fim şi noi drepţi cu ei. Dacă vrem să cîştigăm un proces, trebuie să le dăm ceva şi oamenilor ăstora nevoiaşi pentru osteneala lor. Ce, parcă-i mare scofală ? Spui şi tu c-ai făcut o pomană.

Madjid îl urmărea cu mult interes, vrînd să-i înţeleagă psihologia. Pînă acum nu avusese prilejul să cunoască ţărani şi Zbala i se părea foarte ciudat. Ştia că e sărac, dar îl vedea dînd de pomană tuturor cerşetorilor care-i ieşeau în cale. Odată, cînd Madjid se arătase nedumerit, acesta i-a răspuns :

— Noi, domnule, punem la cale o treabă serioasă şi, dacă dăm de pomană, o să fim feriţi de nenorociri.

Notele de plată la cafenele şi restaurante le achita întotdeauna el, iar dacă voia să plătească Madjid, se supăra, socotindu-se jignit. De obicei Madjid ceda, ştiind că asta îi satisface vanitatea.

Intrînd odată la şeful unei instituţii unde se aflau hîrtiile lor, Madjid îl găsi acolo, spre surprinderea sa, pe Zbala. Cînd îl văzură, atît funcţionarul cît şi Zbala se fîstîciră. Madjid observă că funcţionarul băgase grăbit ceva în buzunar. Asta i s-a părut cam suspect şi, cînd au ieşit în stradă, i-a cerut lui Zbala explicaţii. Zbala s-a jurat că-i plătise funcţionarului o veche datorie, dar Madjid nu l-a crezut.

— Dacă aflu că foloseşti mijloace nelegale, las totul baltă. Nu sîntem tîlhari, nici contrabandişti. Atunci de ce să dăm şperţuri ? Legea este de partea noastră.

Zbala i se plînse lui Hisam că Madjid e prea aspru. Da, e adevărat că el mai strecoară cîte unuia dintre funcţionari sume mici de bani, dar asta nu înseamnă mită, ci aşa se cuvine, ca să meargă treaba mai repede, pentru că orice tărăgăneală le aduce pagube mari.

Hisam îl rugă pe Madjid să-l lase în pace pe Zbala, dacă acesta vrea să dea bani din buzunarul lui ca să meargă treaba bine.

— Dar îi corupe pe funcţionari, stimate domnule doctor. Sînt convins că dacă la licitaţie pămîntul ne-a fost adjudecat la un preţ atît de scăzut şi dacă n-au fost alţi concurenţi, nu există altă explicaţie decît că a dat mită.

— Ce, nu eşti mulţumit că am luat pămîntul la un preţ scăzut ? întrebă Hisam. Ce fel de om de afaceri eşti tu ? De ce le-i fi punînd pe toate aşa la inimă ? Ştii doar că pămînt e destul şi că fiecare a primit cît a vrut. Atunci de ce te miri că preţul e scăzut ?

— Pentru că am aflat, răspunse Madjid, că anunţul referitor la darea în arendă a pămîntului a apărut în ziar după ce pămîntul ne-a fost adjudecat nouă. Cînd ministerul de finanţe a ob-

servat acest lucru și a cerut explicații, funcționarul care răspunde de problemele astea a dat vina pe ziar. Dar eu cred că e isprava funcționarului care a primit bani de la Zbala. Am văzut eu cu ochii mei.

— Și ce vină ai tu ? Alah să-i pedepsească pe toți cei care iau și daú mită, iar tu fii mulțumit că cerul ți-a trimis un om care mituiește în locul tău, ca să te scape de mustrări de conștiință. Poate că totul s-a petrecut așa cum spui, dar n-are decît să răspundă cel care s-a făcut vinovat.

X

Un val de frămîntări neobișnuite cuprinse regiunea în care avusese loc încăierarea sîngeroasă descrisă la începutul cărții. Printre localnici se răspîndi zvonul că familia al-Frih a încheiat o învoială cu un grup de orășeni suspuși, care se bucură de mare trecere la Bagdad, și a luat în arendă zece mii de mișari de pămînt.

Oamenii de prin partea locului reacționară fiecare în felul lui la aceste zvonuri ; unii le credeau, alții dădeau neîncrezători din cap, iar alții spuneau că treaba asta n-o să sfîrșească bine, că doar nu era prima oară cînd țăranii încercau să

pună mîna pe pămîntul acela. Oricine i-ar fi întrebat, fie că era un invidios care-i lua în rîs, fie că era un om binevoitor care se bucura de norocul lor, Zbala și Husein vorbeau cu toții în așa fel, de parcă arendarea pămîntului ar fi fost un lucru gata făcut și totul depindea numai de ei.

Dacă cineva voia să știe cine sînt asociații lui, Zbala era neîntrecut în născociri. Despre Madjid spunea că este fiul unui pașă, înrudit cu toate persoanele de vază din Irak, iar despre cei doi medici, Hisam și Haifa, că se trag din vechi familii aristocratice și că au pămînturi necuprinse și bogății fără seamăn. Cînd era întrebat cîți bani au investit ei, Zbala răspundea cu un aer nepăsător că pentru început au depus la bancă treizeci de mii de dinari, dar că mai au rezerve tot pe atît, pe care le vor folosi numai dacă va fi nevoie.

Odată cineva îl întrebă în bătaie de joc :

— Va să zică o să lucrați tot pămîntul Nahravanului, abu Hasan ?

— Dar a spus cineva că avem de gînd să lucrăm numai jumătate ? răspunse el de sus. Cu ajutorul lui Alah milostivul, tot acest pămînt a devenit proprietatea noastră.

Spusele lui Zbala trecură din gură în gură. Unii zîmbeau neîncrezători, alții îl vorbeau de rău. Mulți dintre ei îi dădeau crezare, dar erau

şi din aceia încredinţaţi că toate astea nu-s decît vorbe goale.

Cînd vestea de necrezut ajunse la urechile marilor moşieri din împrejurimi, aceştia hotărîră ca pînă una alta să nu se amestece :

— Familia lui al-Frih a dat peste nişte prostănaci neştiutori, care o să-şi scuture buzunarele. Lasă-i în pace, s-o vedem şi pe asta, că ţăranii sînt mari meşteri la asemenea treburi ; de un sfert de veac tot umblă ei să pună mîna pe pămîntul Nahravanului.

Dar rîsul li s-a sleit pe buze, cînd au început să sosească autocamioane încărcate cu maşini uriaşe de irigat. Prin partea locului nu se mai pomeniseră maşini atît de mari. Văzură, de pildă, un camion puternic „Mak", care purta pe platformă o roată uriaşă. Înaintea lui mergea Zbala cu ochii scăpărînd de bucurie şi dînd dispoziţii cu un glas puternic, care se auzea de la mare depărtare.

Copiii se ţineau după camion şi aproape toţi ţăranii de prin împrejurimi erau adunaţi la locul unde urma să se facă descărcarea. Era o gălăgie de nu se auzea om cu om. Apoi au venit muncitorii curzi, care au început să descarce roata.

Zbala le şopti copiilor lui să-i cheme pe copiii vecinilor, să vadă şi ei maşinile. Voia ca toată lumea să afle cît mai curînd că lucrările au în-

ceput. Dar nu mai era nevoie să-i cheme: oamenii se strînseseră la stăvilar şi numărul curioşilor era atît de mare, încît pînă şi vanitatea lui Zbala era satisfăcută.

Cineva îl întrebă :

— Ce aveţi de gînd să faceţi cu maşinile astea grele, abu Hasan?

Zbala îi răspunse în batjocură :

— Facem un scrînciob pentru copii.

Toţi începură să rîdă în hohote, iar cel ce pusese întrebarea se retrase ruşinat.

În scurt timp, pe locul unde trebuia să înceapă lucrările apărură munţi de prundiş, nisip şi ciment. În jurul lor stăteau paznici cu puşti şi pumnale, iar şeful lor era Salim.

Oamenii veneau, se uitau şi îşi arătau admiraţia. Niciodată nu le fusese dat să vadă aşa ceva. Alături de maşinile astea, ale lor păreau nişte pitici.

Umbla zvonul că familia lui al-Frih vrea să pună mîna pe întreaga regiune a Nahravanului.

Într-una din zilele următoare, pe lîngă şantier trecu un mare moşier, cu faţa puhavă şi roşie şi un pîntece uriaş. Opri maşina şi-i spuse prietenului care-l însoţea :

— Pe cît se vede, de data asta s-au pus serios pe treabă. Apoi, aruncînd scîntei din ochi, adău-

gă : Ştiu eu cîţi bani au ei. N-au decît să-şi facă gustul : să aducă maşini, să sape canale. Cînd va fi totul gata, încap ei pe mîna mea. Pot să pun rămăşag.

XI

Madjid îl prezentă lui Hisam şi Haifei pe inginerul mecanic, chemat să monteze motorul şi pompele. Îl chema Lazaris Lazaridis, dar ţăranii îi spuneau fiecare în felul lui : unii Nazar, alţii Zardast, iar alţii Zag. După cum se ştie, Zag înseamnă corb şi, într-adevăr, numele ăsta i se potrivea. Era mai oacheş decît un arab, deşi spunea că e grec. Mai ştii, poate că era vreun descendent direct al lui Othelo. Cînd auzi cîte porecle are, inginerul începu să rîdă în hohote. Îi plăceau glumele.

— Totuşi, sînt mai norocos decît maşinile astea, spuse el într-o arabă stricată. Ţăranii le dau nişte denumiri pe care nu le găseşti în nici un dicţionar. De pildă, în loc de condensator ei spun pur şi simplu cande.

Ca să se poată înţelege mai bine cu el, Haifa începu să-i vorbească în limba engleză. Află că Lazaridis este absolventul uneia dintre cele mai

bune şcoli superioare din America, că are diplomă de inginer mecanic şi că s-a specializat în montarea maşinilor. Inginerul i se plînse Haifei că ţăranii vin cu tot felul de propuneri fără nici o noimă şi nu au de loc răbdare. Îi cer mereu să termine mai repede montarea, nu vor să înţeleagă că pentru o maşină grea e nevoie de un postament solid şi se mai şi supără că nu ţine seama de sfaturile şi dorinţele lor.

Se înserase ; oamenii lăsară lucrul. Gazdele şi oaspeţii, adunaţi laolaltă, respirau cu nesaţ aerul proaspăt al serii.

— Uite, voi, care sînteţi fii de paşă, vă ocupaţi cu agricultura. De ce nu vă urmează şi alţii exemplul ? întrebă Lazaridis.

— Ai cui fii sîntem noi ? Nu înţeleg ce vrei să spui, se miră Hisam.

— Toţi ţăranii de pe aici cred că sînteţi fiii unui paşă şi că aveţi bogăţii nemăsurate.

— Grozav ! exclamă Hisam. Datorită insistenţelor tale, domnule avocat, am devenit moşieri, dar cui datorăm cinstea de a fi devenit neam de paşă şi *bek* ? Tatăl meu, domnule Lazaridis, a fost şi va rămîne zarzavagiu, iar tatăl Haifei — funcţionar, cu o leafă care nu trece de treizeci de dinari, cu toate că este foarte vechi în slujbă şi s-ar cuveni să iasă la pensie. Cît despre domnul Rahim, el este şi mai sărac decît noi. E drept că

are un unchi bogat şi influent şi te pomeneşti că, drept recunoştinţă pentru că l-am ajutat, vrea să ne atribuie şi nouă o origine aristocratică.

— Mai lasă glumele, domnule doctor, îi spuse Madjid. Ce poţi să le ceri bunilor noştri asociaţi? Ei n-au nici bogăţie, nici putere, şi vor să le descopere la cei pe care soarta li i-a scos în cale. Răspîndesc tot felul de legende în legătură cu noi, ne atribuie titluri şi averi la care nici n-am visat vreodată. Situaţia mea este şi mai rea. Nu trece zi să nu vină la mine oameni din fel de fel de triburi. Unii îmi propun să iau pămînt în arendă, alţii să-l cumpăr, alţii mă roagă să le fiu judecător. Şi toţi îmi făgăduiesc că-mi vor aduce daruri. Asta-i partea cea mai neplăcută din toată afacerea. Nici nu vă pot spune cît mă supără toate astea !

Haifa îi mustră cu blîndeţe pe Zbala, pe Husein şi pe rudele lor care erau de faţă, şi îi rugă să nu mai răspîndească asemenea zvonuri prosteşti, explicîndu-le că dacă toate astea ajung la urechile prietenilor şi cunoscuţilor lor, lumea o să-şi bată joc de ei.

— Pe mine m-au şi luat în rîs, spuse Madjid. Zilele trecute, cîţiva colegi m-au invitat să iau masă cu ei. M-a mirat această amabilitate neaşteptată din partea lor. Cînd eram de-acum cu toţii adunaţi, au început să-mi dea tot felul de titluri

înalte și se întreceau care mai de care să-mi dea semne cît mai vădite de respect. Nu înțelegeam ce s-a întîmplat. Pînă la urmă mi-am dat seama că au aflat și ei de zvonurile răspîndite de Zbala și de neamurile lui. Ca să-și dea importanță printre țărani, ne prezintă pe noi ca pe niște oameni foarte suspuși. Fără să vrei, începi și tu să crezi că ești pașă, sau cel puțin progenitură de pașă.

— Asta mai lipsea, spuse Hisam. Dacă o să începi să suferi și de grandomanie, te trimit imediat la o casă de nebuni. Bolile psihice sînt cele mai periculoase. Cred că ar fi timpul să-ți iei un concediu și să te odihnești după treaba asta istovitoare. Să știi că starea ta mă îngrijorează serios.

XII

„Afacerea Madjid Rahim" — cum începuse lumea să numească noua întreprindere — se dezvolta într-un ritm neobișnuit de rapid. Pe malul rîului se montară pompe, se construiră un bazin și un dig, iar vechiul canal, care ajungea pînă aproape de acest pămînt fără viață, fu curățat.

Madjid începu să încheie învoieli cu țăranii care urmau să lucreze pămîntul. Veneau din toate părțile, căci se dusese vestea fertilității acestor

pămînturi şi purtării omenoase a noilor stăpîni, care îi întîmpinau cu bunăvoinţă pe toţi şi se arătau plini de respect faţă de cei veniţi să ia parte la desţelenire.

La încheierea învoielilor, Madjid dădea oamenilor avansuri.

Ţăranii, neştiind să semneze, puneau degetul. Pe unul dintre ei Madjid îl întrebă:

— Cum pui degetul pe o hîrtie pe care n-ai citit-o? Doar nu ştii ce scrie în ea?

Ţăranul zîmbi şi spuse:

— Dacă mi-ai cere să semnez o hîrtie prin care eu, nevasta şi copiii primim să devenim sclavii dumitale, aş semna fără să stau pe gînduri. Noi ştim să deosebim pe oamenii care ne vor binele de cei care ne vor răul. Chipul deschis, zîmbetul bun, ochii, totul ne spune că nu eşti ca cei pe care i-am cunoscut pînă acum. Dumneata munceşti mai mult pentru noi decît pentru dumneata. Drept mulţumire, stăpîne, sîntem gata să săvîrşim minuni, dacă ne ceri.

Madjid era surprins cît de răspîndit era printre ţărani numele de Huleaf [1]. Aproape jumătate dintre bărbaţi purtau acest nume.

— Poate, explică Salim, pentru că ţăranii nu se supun nici moşierilor, nici guvernului. Să nu

[1] În limba arabă *huleaf* înseamnă nesupunere, dezacord.

cazi la învoială e un fapt foarte frecvent. Dimpotrivă, un ţăran supus e lucru rar de tot printre noi.

Odată s-a apropiat de Madjid un ţăran în vîrstă şi i-a cerut o sumă foarte mare drept avans. Madjid şi-a arătat nedumerirea că un om bătrîn ca el cere mai mult decît ceilalţi.

— Nu cer numai pentru mine, ci şi pentru cei şase fii ai mei. Şi, afară de asta, vreau să mă însor din nou, răspunse ţăranul.

— Şi eu n-am reuşit încă să mă însor nici măcar o singură dată, îi spuse rîzînd Madjid.

Ţăranii s-au mutat pe pămînturile înţelenite şi şi-au făcut acolo bordeie din pămînt. Lucrările pregătitoare înaintau repede. Pe pămîntul pustiu apăru peste noapte o aşezare cu cinci sute de locuitori. Luară hotărîrea ca într-una din primele zile de toamnă să dea drumul la apă în bazin şi să încerce maşinile.

La această solemnitate familia al-Frih şi tovarăşii lor invitară un mare număr de prieteni şi pe toţi vecinii. Inginerul Lazaridis stătea lîngă una din maşini şi dădea ultimele indicaţii muncitorilor şi mecanicului. Pe chipul lui Zbala se putea citi îngrijorare şi nerăbdare. Cînd mecanicul puse maşina în funcţiune, aerul comprimat ţîşni cu un zgomot atît de puternic, încît mulţi o luară la fugă.

La început roata se învîrti încet, apoi din ce în ce mai repede. După prima maşină, fu pusă în funcţiune şi a doua. Cînd se umplu bazinul, apa începu să curgă pe canal. Văzînd apa, ţăranii începură să strige :

— Binecuvîntat fie numele lui Mohamed, prorocul lui Alah !

Doi boi fură înjunghiaţi deasupra bazinului ; sîngele lor se amestecă cu apa, colorînd-o în trandafiriu. Ţăranii cîntau, jucau şi trăgeau focuri în aer. Apoi se împărţi fiecăruia cîte o bucată de carne.

A fost o zi de neuitat în viaţa familiei al-Frih. Mult timp după aceea s-a vorbit de această petrecere.

În timpul mesei Madjid îi şopti lui Hisam :

— Ţie nu ţi se umple inima de bucurie cînd îi vezi pe aceşti ţărani cît sînt de fericiţi ? Ia priveşte cum le strălucesc chipurile de bucurie, uită-te cum bat din palme cînd văd apa care trezeşte la viaţă pămîntul mort. Sînt atît de satisfăcut văzînd chipurile lor bucuroase, că nici nu mă mai gîndesc la bani ; asta a trecut pe planul al doilea. Niciodată nu mi-aş fi închipuit că pot fi atît de fericit. Şi în ochii ţăranilor citesc aceeaşi fericire. Vom aduce bunăstare la sute de oameni şi vom da pîine la mii de oameni. Vom învia pămîntul mort

şi vom începe o pagină nouă în istoria patriei noastre. Sînt nespus de fericit !

Hisam asculta cuvintele pline de însufleţire ale prietenului său şi zîmbea. Privirea lui îndreptată spre Madjid trăda o mare admiraţie şi o puternică afecţiune.

— În satul ăsta e nevoie de o şcoală şi de un spital. De îndată ce se va termina munca cîmpului, ne vom apuca să le construim, spuse el.

XIII

A doua zi, Hisam îl chemă la telefon pe Madjid şi îi spuse că Zbala, Husein şi Salim au fost arestaţi şi trimişi la Salman-Pak[1] şi că îl roagă să le dea o mînă de ajutor. Madjid stabili imediat legătura telefonică cu şeful raionului şi întrebă care este motivul arestării. I se răspunse că arestaţii au acaparat pămînturi ale statului la care nu aveau nici un drept, şi că în consecinţă se hotărîseră să recurgă la măsuri administrative. Madjid susţinu că arestarea era ilegală, întrucît, dacă într-adevăr ţăranii au acaparat pămînturi asupra cărora nu aveau nici un drept, autorităţile ar fi trebuit să le ceară să întrerupă lucrările,

[1] Localitate în apropierea Bagdadului.

şi numai dacă ar fi refuzat să se supună, atunci puteau să-i aresteze.

Şeful raionului răspunse că înainte de a începe lucrările ţăranii arestaţi ar fi fost datori să stea de vorbă cu el, dar întrucît n-au ţinut seamă de acest lucru el are dreptul să se folosească de puterea sa aşa cum crede de cuviinţă. Cine a început cearta, acela e vinovat [1].

Madjid înţelese că prin telefon nu va ajunge la nici un rezultat şi porni imediat spre Salman-Pak. Peste o oră era acolo. Asociaţii lui stăteau la arest în dosul gratiilor. Cînd îl văzu pe Madjid, Zbala începu să se plîngă că ceea ce-l amărăşte cel mai mult nu este atît faptul că stă la arest, cît bucuria pe care asta le-o face duşmanilor lui.

— Toate s-au întîmplat numai pentru că nu l-am băgat în seamă pe şef, nu i-am dat bani şi nici măcar nu l-am poftit la serbare. Moşierii din împrejurimi o să profite de asta ca să ne zădărnicească munca.

Madjid se duse la şef. Îl găsi aşezat la biroul lui, care nu avea nimic impunător, plin de importanţă, ca o întruchipare a puterii şi a măreţiei statului. Încăperea era plină de ţărani şi moşieri, care-i zîmbeau linguşitor.

---

[1] Proverb arab.

Madjid se recomandă şi şeful îl pofti ceremonios să ia loc. Era hotărît să nu se certe cu această mică fiară de pradă, care voia să pară un tigru, şi îl întrebă, stăpînindu-şi cu greu mînia :

— Nu ştii că eu şi asociaţii mei am luat în arendă o parte din pămînturile Nahravanului şi că avem autorizaţie să instalăm o maşină pentru irigaţie şi să lucrăm acest pămînt ?

— Asta o ştiu eu, domnule avocat, dar înainte de a începe lucrările trebuia să stabileşti hotarele şi să obţii pămîntul în mod oficial.

— Dar în contract scrie că nu este nevoie să se stabilească hotarul, întrucît pămîntul nu este împărţit în parcele, nimeni nu l-a măsurat şi nimeni n-a formulat pretenţii asupra lui. Arendarea în condiţii avantajoase a acestui pămînt al statului are drept scop stimularea agriculturii.

— Dumneata, domnule avocat, cunoşti bine legea, îi spuse şeful batjocoritor, dar, după cîte văd, nu te prea pricepi la agricultură. Înainte de a instala maşini, ar fi fost mai înţelept să te sfătuieşti cu oameni cu mai multă experienţă. Nu trebuia să treci peste autorităţile locale, de care dumneata nici n-ai ţinut seamă. Greşeala asta, ai să vezi, o să te coste scump, poate că nu mai puţin decît cheltuielile făcute pînă acum.

Madjid îi răspunse, înecîndu-se de mînie :

— Voi şti să mă apăr şi să-mi apăr întreprinderea, dacă va fi ameninţată de vreo primejdie din partea dumitale. Să ştii că legea e mai presus de toţi şefii raionali la un loc, oricîtă importanţă şi-ar da ei. Te rog un singur lucru : să-i pui în libertate pe asociaţii mei. Eu sînt apărătorul lor şi mă voi plînge de orice acţiune ilegală îndreptată împotriva lor. Nu te-a silit nimeni să-i arestezi şi n-ai avut nici un drept s-o faci.

— După cum ştii, legea tribului îmi dă acest drept [1]. Îmi pare rău, domnule avocat, dar nu-ţi pot îndeplini rugămintea.

Madjid luă o procură semnată de toţi ţăranii şi plecă hotărît să facă plîngere la ministerul de interne. Cînd ajunse la Bagdad, se duse la şeful secţiei agricole a ministerului şi-l rugă să-i pună în libertate pe cei arestaţi. Acesta îi aduse la cunoştinţă că materialele vor fi înaintate autorităţilor locale, care vor examina plîngerea ; bineînţeles asta va necesita foarte mult timp, poate mai mult chiar decît termenul pentru care fuseseră arestaţi asociaţii lui. De aceea, era mai bine să renunţe la proces. Apoi şeful secţiei îl mai sfătui să ceară ajutorul unor prieteni influenţi.

Madjid înţelese că cei care dispuseseră arestarea asociaţilor lui doreau să-i intimideze, ceea

---

[1] În Irak, şefii de trib sînt adeseori şi şefi de district sau de raion.

ce ar fi dus la întreruperea lucrărilor şi la zădărnicirea întregii întreprinderi.

Într-adevăr, plîngerea lui putea mai mult să dăuneze decît să folosească. De aceea, se hotărî să-i ceară sprijinul lui Halid-*bek*, un prieten al unchiului său şi unul dintre cei mai influenţi funcţionari ai ministerului. Halid-*bek* îl primi cu multă bunăvoinţă şi întrebă despre întreprinderea lui, căreia i se dusese vestea şi la Bagdad.

Madjid răspunse zîmbind :

— Tocmai din pricina ei mă aflu aici.

Şi-i povesti cum au fost arestaţi asociaţii săi.

— Ei, asta-i un fleac, îl linişti Halid-*bek*.

Telefonă unui prieten, apoi îi spuse lui Madjid:

— În curînd asociaţii tăi vor fi aici, dar ţine minte că într-o afacere ca asta te afli la cheremul oricărui funcţionar care, oricît ar fi de mic, dacă vrea, poate să strice foarte mult. Treci pe la mine ori de cîte ori ai nevoie.

XIV

În aceeaşi seară se adunară cu toţii la Madjid, gravi şi preocupaţi. Pe chipul gazdei se citea amărăciune şi îngrijorare. Hisam încerca să-şi ascundă neliniştea prin glume.

— Iată că au început să curgă necazurile. Din păcate au început după ce am investit în afacerea asta toţi banii pe care-i aveam, altfel am putea da înapoi. Ploaia torenţială începe cu picături mici, spune zicala. Vezi, dragul meu Madjid, tu, cu toată iscusinţa ta, n-ai fost în stare să-ţi aperi asociaţii de atacurile unui funcţionar mărunt, şi pînă la urmă ai fost nevoit să recurgi la ajutorul unor persoane influente, lucru pe care l-ai condamnat întotdeauna. Mă tem că în curînd vei fi nevoit să faci şi alte concesii.

— În orice afacere lucrul cel mai de seamă nu e legea, ci protecţia, spuse Zbala. Şi dacă omul cere o mînă de ajutor, ca să se apere, eu nu văd nimic ruşinos în asta. Doar noi ne apărăm, nu atacăm. Păcat că domnul Madjid nu m-a ascultat mai demult. L-aş fi mituit pe şeful ăsta şi nu s-ar fi întîmplat nimic neplăcut.

— Vezi, Madjid, Zbala vrea să te facă să crezi în atotputernicia şperţului, tot aşa cum te-a făcut să devii moşier, spuse Hisam rîzînd. Abu Hasan, sînt plin de admiraţie pentru simţul tău practic, dar prietenul nostru a primit altă educaţie şi este foarte mîndru de ea. Această educaţie nu-i va îngădui să păşească pe calea pe care vrei tu să-l îndrepţi, chiar dacă ar fi să piardă totul.

— Dacă Madjid-*bek* nu vrea să dea mită, atunci să ceară ajutor de la oameni suspuşi, iar

dacă nu vrea să facă nici una, nici alta, atunci ne vom sluji de forţă. Cît despre lege, s-o lăsăm în pace. Noi ştim mai bine cît preţuiesc legile, spuse cu năduf şeihul Husein.

Salim îl sprijini :

— Nici n-am jefuit, nici n-am atacat pe nimeni ; atunci de ce este şeful împotriva noastră ? Jur pe Alah că dacă mă va mai nedreptăţi, am să-l spintec cu pumnalul ăsta. Dacă ocîrmuirea nu ne apără, o să ne apărăm noi singuri.

— Domnilor, lucrurile stau mult mai prost decît vă închipuiţi, luă cuvîntul în cele din urmă şi Madjid. Am aflat că marii moşieri nu vor să fie vecini cu noi. Izbînzile noastre îi înfurie. S-au unit împotriva noastră şi ne vor pune beţe în roate ori de cîte ori vor avea prilejul. Cum au de partea lor puterea şi legăturile cu oamenii influenţi, vor încerca să înăbuşe întreprinderea noastră încă în faşă. Dacă dăm înapoi, pierdem totul, pe cînd dacă hotărîm să luptăm, mai putem spera că vom birui.

— Dar cum putem lupta, cînd sîntem mult mai slabi decît ei ? întrebă Hisam.

— Trebuie să însămînţăm pămîntul cu orice preţ. Legislaţia noastră agrară nu este perfectă, totuşi avem cîteva legi care-l apără pe plugar. Şi ştim că, oricîte piedici ne-ar pune duşmanii, legea e de partea noastră. Prin urmare, răspunsul nos-

tru trebuie să fie acţiunea curajoasă şi hotărîtă.

— Pe Alah că eşti un om înţelept, spuse zîmbind vesel Zbala. Te poţi bizui pe noi. De multe ori omul îşi dă şi viaţa, ca să-şi apere onoarea şi avutul.

— Vom munci zi şi noapte, pînă vom vedea înverzind ogoarele noastre şi asta se va întîmpla curînd. Iar dacă cineva va încerca să ni se pună de-a curmezişul, îl vom băga în pămînt, să-l îngraşe, se înfierbîntă Salim.

— În acest caz va trebui să fac de serviciu pe maşina salvării, zîmbi Hisam. Tot nu sînt bun de nimic altceva. De altfel, mai avem şi o doctoriţă.

— Triburile nomade îşi făceau întotdeauna dreptate cu arma în mînă, spuse Husein. Orăşenii nu ne-ar fi lăsat nici o palmă de pămînt, dacă n-am fi avut arme şi n-am fi fost hotărîţi să luptăm. Ne vom atinge ţinta, chiar dacă ar fi să aducem drept jertfă viaţa fiilor noştri.

— Nădăjduiesc că nu vom ajunge pînă acolo, răspunse Madjid. Duşmanii noştri vor să fie stăpîni pe pămînturi, dar nu vor să le lucreze. În asta stă slăbiciunea lor şi puterea noastră. Cînd or să se dezmeticească ei, pămîntul va fi lucrat. Şeful raionului i-a chemat pe toţi oamenii de prin împrejurimi, ca să împartă pămîntul în parcele şi să tragă haturile. Poate că voi reuşi să-l conving să facă o împărţeală dreaptă. Moşierii n-au de-

cît să ia pămîntul pe care-l vor, iar noi vom lua pămîntul pe care ne-am pus în gînd să-l semănăm. S-ar putea ca totul să se termine cu bine.

— Numai să nu fiți prea încrezător, spuse Zbala. Să știți că oamenii aceștia sînt făcuți din altă plămadă, nu din cea din care sînteți făcut dumneavoastră. Să nu le faceți voia și să nu dați înapoi. Ei nu știu ce e mila și nu se vor liniști pînă n-o să vă ia totul.

XV

Adunarea proprietarilor de pămînt se ținea în casa încăpătoare a unuia dintre moșierii din împrejurimi. Salim, înarmat pînă în dinți, îl însoți pe Madjid pînă acolo.

Șeful raionului îi întîmpină cu multă căldură pe moșieri și se purtă cu ei deosebit de politicos, îngăduindu-și cîte o glumă și căutînd prin amabilitatea lui să le arate simpatia ce le-o purta. Pe Madjid și pe Salim parcă nici nu-i vedea, deși veniseră primii. Salim simțea că el și Madjid sînt tratați ca „rudele sărace la ospățul unui zgîrcit" [1]. Îi șopti lui Madjid la ureche :

---

[1] Dintr-un proverb arab.

— Lasă-mă să-i învăţ minte pe cîinii ăştia...

— Nu te pripi, prietene. Lasă-i în pace. Porcii ăştia trebuie bătuţi cu propriile lor arme, răspunse Madjid.

Cînd se adunară toţi cei patru moşieri, şeful raionului începu să-i prezinte lui Madjid :

— Acesta-i domnul Faragi al-Idan, proprietar a cincizeci de mii de mişari de pămînt, acesta-i domnul Ahmet as-Sami, proprietar a treizeci de mii de mişari ; acesta-i Salih-*bek* al Djabr, stăpînul unei averi de o jumătate de milion şi a numeroase conacuri, iar acesta e Fahri-aga al Haleb, ale cărui vite n-ar încăpea pe pămînturile Nahravanului, cît sînt ele de întinse.

Madjid, dîndu-şi seama că şeful vrea să-l intimideze prin aceste prezentări, răspunse batjocoritor :

— Iar eu sînt modestul avocat Madjid Rahim şi n-am nici un fel de avere.

Şeful raionului schimbă o privire semnificativă cu moşierii şi, luînd o hartă mare a regiunii, o întinse pe masa murdară.

— Statul a dat în arendă unui grup de cinci persoane treizeci de mii de mişari din pămînturile Nahravanului, care are o întindere de mai bine de jumătate de milion de mişari. Conducerea districtului m-a rugat să fac împărţeala, respectînd interesele tuturor arendaşilor. Pămînturile sînt în-

tinse, dar e greu să se ajungă la ele ; nu există decît o singură trecere pe o suprafaţă de cinci kilometri.

Madjid se apropie de hartă şi spuse :

— Dacă se va croi o cale de acces pe cealaltă parte, interesele tuturor pot fi satisfăcute, că doar pămînt este destul pentru toţi cei care vor să-l lucreze.

— Dacă am accepta această propunere, interveni Faragi al-Idan, ar trebui să prelungesc canalul cu cinci kilometri, şi asta nu-mi convine.

— Iar eu am şi săpat un canal acolo unde mi-am pus în gînd să lucrez pămîntul şi n-am poftă să renunţ la el, se ridică Ahmet as-Sami.

— Am cerut să mi se dea pămînt în vecinătatea pămînturilor lui Frih. Altă parcelă nu primesc, se încăpăţînă Salih-*bek*.

— Iar pămînturile mele sînt în stînga, spuse Fahri-aga, şi aceeaşi parcelă a lucrat-o şi tatăl meu. Nici pe aici nu se poate deschide drum.

Şeful raionului zîmbi :

— După cum vezi, domnule Madjid, dumneata n-ai pe unde să ajungi la pămîntul arendat ; eşti ca într-o capcană. Asta e pedeapsa lui Alah pentru cei care se apucă de o treabă la care nu se pricep.

— N-am venit să mă cert cu dumneavoastră, domnilor, răspunse calm Madjid. Nu vă rog decît

să respectați interesele vecinilor voștri țărani. Pămîntul este al lor, nu al meu. Dacă le veți da o mînă de ajutor, vă vor fi recunoscători. Aș vrea să ne înțelegem și să nu mai fie între noi nici un fel de discuții și de certuri. Argumentele voastre nu sînt convingătoare, pentru că voi nici n-aveți de gînd să lucrați aceste pămînturi.

— Dumneata ai o părere foarte bună despre asociații dumitale, spuse Fahri-aga. Noi însă nu vrem ca pămînturile Nahravanului să încapă pe mîna acestor tîlhari, iar dacă le vom lucra sau nu, asta ne privește numai pe noi.

Salim păli și puse mîna pe pumnal, dar Madjid îl potoli.

— V-aș ruga, domnilor, să fiți drepți. Vecinii voștri sînt țărani, pentru ei pămîntul înseamnă pîinea cea de toate zilele, prin urmare, viața. Pe cînd voi sînteți moșieri și stați la oraș. Eu cred că e mai bine pentru voi să trăiți în bună înțelegere cu țăranii. Nu trebuie să uitați că ei au și făcut investiții mari : au cumpărat și au montat mașini, au săpat un canal. Care dintre voi este dispus să-i despăgubească pentru cheltuielile făcute, în cazul cînd ar renunța la întreprinderea lor ?

Ochii lui Salih-*bek* începură să strălucească.

— Dacă acceptați un sfert din cît ați cheltuit și dacă renunțați la aceste pămînturi, eu poate că m-aș învoi să vă plătesc, spuse el.

— Ce ne pasă nouă de cheltuielile voastre, interveni Ahmet. N-aveţi decît să aruncaţi maşinile în rîu, dacă vreţi. Un lucru să ţineţi minte : nu vă vom lăsa să puneţi mîna pe pămînturile Nahrăvanului şi, oricît ne-aţi ruga, e de prisos.

Madjid se sculă în picioare.

— Nici nu vă rog, domnilor, spuse el, ci pur şi simplu am vrut să aflu cît de drepţi şi cinstiţi sînteţi, dar acum văd că aţi venit cu gînduri rele. Trebuie să ţineţi seama că noi avem mult mai multe drepturi asupra acestui pămînt, căci noi îl vom cultiva, pe cînd voi nu. Iar pămîntul aparţine celui care-l lucrează şi nu celui care-l acaparează şi-i împiedică pe alţii să-l cultive. Nu-i chiar atît de uşor să ne nimiciţi, cum credeţi. Vom vedea cine va ieşi biruitor.

Ca să-şi descarce mînia care-l îneca, Salim se adresă lui Fahri-aga :

— Ne mai întîlnim noi şi-o să vedem atunci cine este tîlhar, domnule Fahri-aga, care te lauzi cu averea dumitale !

Întîlnirea luă sfîrşit. În raportul trimis la centru, şeful raionului menţiona că toţi arendaşii prezenţi au căzut de acord, cu excepţia lui Madjid Rahim, care vrea să semene vrajbă şi discordie în raion.

XVI

Madjid comunică țăranilor tot ce aflase despre complotul pe care moșierii din împrejurimi îl uneltesc împotriva lor, ca să le zădărnicească munca.

— Vechea poveste, spuse Zbala. Nici nu trebuia să ne așteptăm la altceva de la ei. Acum însă avem o înțelegere cu cîrmuirea și n-o să le vină chiar atît de ușor să ne strîngă de gît. Vom lucra mai departe, orice s-ar întîmpla.

Salim spuse și el :

— Totul e să reușim să semănăm la timp pămîntul și, o dată însămînțat, noi sîntem stăpîni pe el.

— Asta e drept, întări Madjid. Legea e de partea noastră. Dar trebuie să ne grăbim. Avem nevoie de ajutorul tuturor țăranilor și de bani pentru a cumpăra sămînța și mașinile agricole. Știți doar bine că nu avem nici bani, nici mașini.

— Cămătarilor o să le lase gura apă după mașinile noastre și după recoltele pe care le vom strînge, spuse Husein. Putem împrumuta cîți bani vrem. Condițiile sînt cele obișnuite : 3% pe lună.

— Și asta numești tu condiții obișnuite ? exclamă Madjid surprins. Dar ce, sîntem nebuni să

plătim o asemenea dobîndă? Ăsta-i jaf curat, nu altceva.

— Ce rost are să luăm bani cu o dobîndă atît de mare? interveni Zbala. Putem încheia o învoială cu negustorii, să le vindem prima noastră recoltă. La învoieli de felul ăsta, negustorul dă bucuros pînă la cinci mii de dinari, fără nici o dobîndă. Nu cere decît să vindem recolta prin mijlocirea lui.

Propunerea lui Zbala fu acceptată. Madjid vru să vadă dacă se poate bizui pe ajutorul țăranilor și rugă să fie chemați bătrînii.

Cînd se adunară cu toții, Madjid le arătă cinstit cum stau lucrurile.

— Nu-ți fie teamă, domnule, spuse unul dintre ei. Vom lucra ca niște diavoli și-i vom alunga pe cîinii ăștia care vor să ne ia pîinea.

— Sîntem sclavii tăi, domnule Madjid. Poruncește și vei vedea că sîntem în stare să facem minuni, spuse altul.

— Dacă te temi că n-o să ne lase să lucrăm, greșești, spuse un al treilea. Toți țăranii care lucrează pe la moșieri sînt rude de-ale noastre și ar fi bucuroși să lucreze împreună cu noi. Numai învoielile pe care le au cu moșierii îi țin departe de noi; altfel ar fi fost și ei aici. O să vezi că din partea lor vom avea ajutor și nu piedici.

Mecanicii şi muncitorii spuneau :

— E cu totul altceva să muncim cu dumneata, domnule, şi altceva la moşieri. Dumneata nu eşti fudul şi te porţi omeneşte cu noi. Şi nu e numai asta. Toţi moşierii din împrejurimi plătesc mecanicilor şi muncitorilor jumătate din cît plăteşti dumneata. De aceea, izbînda dumitale este şi izbînda noastră, a tuturor.

Salim propuse să se închirieze un tractor, dar oamenii nu fură de acord.

— Ce rost are ? spuse un bătrîn. Bărbaţi, femei, copii, toţi vor munci zi şi noapte, pînă cînd tot pămîntul va fi însămînţat.

Şeihul Husein exclamă :

— Ai să vezi, domnule Madjid, că pînă şi ţăranii de pe ogoarele moşierilor vor veni să ne ajute. Ai să vezi !

Cînd Madjid se sculă în picioare, ochii îi străluceau de bucurie.

— Sînt mîndru cînd vă văd atît de hotărîţi, spuse el, dar arme aveţi ?

Salim răspunse rîzînd :

— Avem cinci puşti şi, afară de asta, fiecare ţăran are un pumnal şi o lopată ; mulţi dintre noi avem şi săbii, care pot fi şi ele de mare folos. Dar s-ar putea să nu mai fie nevoie de ele. Noi o să ne vedem de treabă în linişte. I-am rugat pe bă-

trîni să păstreze taina. Nădăjduiesc că vom putea termina lucrările fără să se prindă de veste.

Şi Salim începu să-i explice lui Madjid cum are de gînd să organizeze munca.

— Din tine ar fi ieşit desigur un bun comandant de oşti, şi cînd colo stai aici şi sapi pămîntul, îl lăudă Madjid.

XVII

Madjid şi Hisam, împreună cu asociaţii lor, ajunseră la poalele unei movile care se înălţa deasupra cîmpiei Nahravanului. Pămîntul fusese timp de două zile acoperit cu apă şi era încă jilav. Peşte şapte sute de ţărani se adunaseră la poalele movilei. Soarele de-abia răsărise, dar razele lui aurii scăldau întreaga cîmpie, care strălucea ca o oglindă.

Chipurile ţăranilor radiau de fericire. Se aşezară pe două rînduri, cu faţa spre pămîntul Nahravanului. De o parte stăteau femeile, lîngă sacii cu grăunţe, iar de cealaltă, lîngă pluguri, bărbaţii. Salim stătea lîngă Madjid, cu revolverul în mînă, aşteptînd să dea semnalul de pornire.

Cum răsări soarele, răsună o împuşcătură. Femeile porniră, în front larg, aruncînd sămînţa.

Cîntau un cîntec despre recoltă. Un sfert de oră mai tîrziu porni celălalt rînd. Cuţitele plugurilor tăiau fără greutate brazde în pămîntul moale şi jilav. Cîntecul se auzea tot mai puternic ; acum cîntau şi bărbaţii.

Oamenii înaintau în rînduri largi şi ai fi zis că te afli în faţa unei armate care a pornit asaltul împotriva orgoliului, egoismului şi cupidităţii.

Întorcîndu-se către Madjid, Hisam spuse :

— Ce minunat, ce măreţ tablou ! Vor cuceri acest pămînt şi vor izbîndi ! Cu cîtă dibăcie lucrează, cît de bine e organizat totul ! Priveşte, sub ochii noştri pămîntul devine ogor. Dar, pentru ca sămînţa să încolţească, n-ar trebui oare ca pămîntul să fie arat mai adînc ?

— Aici pămîntul e foarte roditor, răspunse Salim. Sămînţa ar încolţi chiar dacă n-am face decît s-o împrăştiem pe pămîntul nearat.

— Dacă se lucrează aşa o săptămînă, s-ar putea însămînţa cam cinci mii de mişari, adică jumătate din suprafaţă, şi asta ar însemna o victorie serioasă, chiar din prima bătălie, spuse Madjid.

— Cu ajutorul lui Alah vom izbuti, răspunseră în cor Husein şi Zbala.

În ziua aceea nu s-a făcut pauză nici pentru masă. Madjid şi Husein au îmbucat ceva în picioare, ţăranii au mîncat pîinea şi curmalele pe

care le aduseseră în buzunar, iar apă au băut din ulcioarele de pămînt legate de gîtul cailor.

Ziua se scurse în liniște. După apusul soarelui, Madjid îl întrebă pe Salim dacă n-ar fi timpul să dea semnalul de încetare a lucrului.

— Spune-le dumneata asta și ai să vezi ce-ți vor răspunde, rîse Salim.

Oamenii continuară să lucreze și noaptea, la lumina lunii. Ostenit, Salim ațipi. Cînd se trezi, semănătorii erau atît de departe, încît nu se mai vedeau nici caii. Oamenii nu se odihneau decît atunci cînd trebuiau să umple sacii cu sămînță sau să lase vitele să se odihnească.

Și a doua zi se sfîrși tot în liniște. În tot acest timp țăranii dormiră numai cîteva ore.

Doctorul Hisam și Haifa se înapoiară în oraș către sfîrșitul primei zile. Madjid însă rămase o săptămînă încheiată cu țăranii, muncind alături de ei. În cea de a patra zi, pe la amiază, o mașină opri în dreptul movilei. Era mașina lui Fahri-aga. Acesta coborî împreună cu un comisar de poliție și doi gardieni. Vînăt de furie, cu ochii aprinși ca jeraticul, striga cît îl ținea gura, blestemînd pe toți cei care îndrăzniseră să-i ia pămîntul. Comisarul întrebă cine conduce lucrările și Madjid îi răspunse :

— Eu răspund de aceste lucrări, domnule comisar.

— Sînteţi invitat la domnul şef al raionului.
Madjid zîmbi batjocoritor.
— Spune-i că sînt ocupat cu semănatul, iar dacă are treabă cu mine, să-mi comunice în scris.
— Sînt trimis să opresc toate lucrările de pe aceste pămînturi.
— Despre care pămînturi e vorba ?
— Despre pămînturile Nahravanului, răspunse stînjenit comisarul.
— Adu-mi un ordin în scris, spuse Madjid. Eu lucrez pe baza contractului încheiat cu statul. În contract se menţionează că sînt obligat să însămînţez pămîntul în decurs de şase luni, altfel pierd dreptul asupra lui. De la data încheierii contractului au şi trecut cinci luni. Pe pămînturile arendate nu există haturi şi nici un fel de clădiri. După cum vezi, ele n-au mai fost cultivate pînă acum. Am achitat arenda şi lucrăm în calitate de arendaşi.
Comisarul se încruntă.
— Pe mine asta nu mă priveşte, spuse el. Fahri-aga a depus o reclamaţie în care susţine că pămîntul acesta îi aparţine.
Salim se întoarse spre moşier şi-l întrebă :
— Fahri-aga, ai putea să ne arăţi unde sînt hotarele pămîntului dumitale şi să ne spui de cînd îl ai ?

— De zeci de ani stăpînesc şi arendez aceste pămînturi, răspunse furios Fahri-aga. Cine dracu v-a adus pe capul meu ?

— Poate că m-a adus chiar el, ca să pun capăt nedreptăţii, răspunse Madjid.

— O să mă plîng autorităţilor superioare, îşi ieşi din fire Fahri-aga. Ştiu eu unde trebuie să mă răfuiesc cu dumneata.

— Plînge-te unde vrei, îi răspunse Madjid. Te-aş ruga numai să faci bine să-i spui şefului raional că legile tribului nu se extind şi asupra mea.

XVIII

Madjid, cu picioarele strînse sub el, stătea pe un covor simplu, aşternut în cortul său. Focul ardea vesel, iar fumul se ridica drept în sus, ca o coloană. Madjid tremura şi nu putea înţelege cum de nu le era frig ţăranilor, care stăteau pe jumătate dezbrăcaţi.

Cortul era tixit de lume. Toate privirile stăteau aţintite asupra unui ibric mare, aşezat pe jeratic, la marginea focului. Din cînd în cînd Salim arunca ţigări celor din jur, iar ei le prindeau cum prind copiii mingea.

Deodată, răsună în apropiere o împuşcătură. Salim ţîşni din cort ca o săgeată. Se întoarse numaidecît, împingînd înaintea sa un om pe care îl aruncă la pămînt, şi spuse rîzînd :

— Iată-l pe unul din ajutoarele bunilor noştri vecini. Dumnealui ne-ar putea povesti multe despre mărinimia lor.

Ţăranul, speriat, începu să îngaime :

— Îţi cer îndurare, stăpîne, şi blestemaţi să fie şi străbunii lui Salih-*bek*. El m-a îndemnat să vă atac încă din noaptea trecută. Dacă mă ierţi, am să-ţi spun tot ce se pune la cale împotriva voastră.

Unul dintre ţăranii prezenţi îl întrebă :

— Ahmed, fiu de tîrfă, tot de furturi te ţii? Hoţul mic e întotdeauna ajutorul hoţului mare.

— Te iert, dacă-mi spui deschis ce uneltesc stăpînii tăi, îi promise Madjid.

— Pe Ahmed toată lumea îl ştie că e hoţ, îi explică Salim. Dacă-l dai pe mîna poliţiei, o să fie condamnat la ani grei de închisoare. Aşa că e interesul lui să-ţi facă voia.

Ahmed îşi plimbă privirile de la unul la altul şi apoi, adresîndu-se lui Madjid, începu :

— Ieri, Salih-*bek* al Djabr s-a întîlnit cu Faragi al-Idan şi s-au înţeles să vă atace în timpul nopţii. Am încercat noi, dar n-am izbutit. Mîine ţăranii lor o să vă atace din nou. Vor să dea dru-

mul la apă, ca să înece semănăturile voastre și apoi să și le însușească. În felul ăsta trag nădejde c-o să pună mîna și pe pămînt și pe semănăturile voastre.

Izbucniră cu toții în rîs.

— Așa, va să zică ei ne socot niște șoareci care fug de pe corabia care e gata să se înece? Bine, mîine o să le arătăm noi cine sîntem!

XIX

Dis-de-dimineață, încă înainte de răsăritul soarelui, Madjid împreună cu țăranii plecară la cîmp. În timpul nopții, Salim elaborase un plan de acțiune și acum dădea tuturor indicații. Madjid avea deplină încredere în prietenul său, căci se convinsese că acesta știe ce are de făcut. Țăranii se împrăștiară pe ogoare, iar Madjid și Salim se instalară pe movilă, căreia îi spuneau acum punct de comandă. Madjid, cu un binoclu în mînă, era foarte tulburat și îi mărturisi lui Salim îngrijorarea sa:

— Mă tem ca nu cumva dușmanii noștri să întreacă măsura și să iasă o bătălie strașnică. Gîndește-te cîte jertfe ar cădea și dintr-o parte, și din alta.

— Lasă că acum ai să-i vezi şi dumneata pe viteiii ăştia, răspunse Salim. Cei care se dedau la silnicii sînt întotdeauna nişte fricoşi.

Deodată, Madjid zări un fel de cîrpă fluturînd în vînt. Duse binoclul la ochi şi întrebă :

— Ce crezi, o fi cumva vreun semn ?

— Desigur, răspunse Salim. Să le ieşim în întîmpinare.

Săriră amîndoi pe cai şi porniră în galop. Cînd se uită înapoi, Madjid văzu că ţăranii lui gonesc şi ei în aceeaşi direcţie. În întîmpinarea lor veneau o mulţime de oameni înarmaţi cu săpălige şi cazmale. Unii dintre ei aveau puşti.

Salim opri calul şi, strigîndu-l pe nume pe unul dintre ţărani, îl întrebă ce caută acolo. Ţăranul îi răspunse că au ordin de la cîrmuire să dea drumul apei pe semănături.

Salim rînji :

— Nu cumva ţi-a poruncit cîrmuirea să-mi iei şi calul şi hainele ? Răspunde, ticălosule !

Şi se năpusti asupra lui cu un par. Ţăranul o luă la fugă.

Tovarăşii lui Salim începură să agite săpăligile şi să cînte :

Să dea poruncă Madjid,
Şi pe Alah jurăm că vă nimicim pe toţi,
Cu sîngele vostru stropi-vom pămîntul
Şi cu tigvele îl vom însămînţa !

Şi apoi cu toţii, ca un singur om, se năpustiră asupra noilor veniţi. Madjid observă că unii dintre duşmani trec de partea lui. Pe ceilalţi, ţăranii lui îi împrăştiară într-o clipă. Şi de unde la început Madjid şi Salim îi îndemnau pe ţărani să-i alunge pe oaspeţii nepoftiţi, acum nu mai reuşeau să-i ţină în frîu. Lovind fără milă în duşmanii lor, îi fugăriră pînă în sat şi voiau să ia şi maşinile de irigaţie ale moşierilor. Acest lucru trebuia împiedicat cu orice preţ, şi Salim le strigă :

— Nu puneţi mîna pe maşini, nu cumva să le stricaţi.

Ţăranii se strînseră în jurul lui Madjid şi unul dintre ei spuse cu năduf :

— Dacă nu erai dumneata, dădeam foc şi la case şi la maşini.

În clipa aceea se iviră patru poliţişti călări. Madjid se apropie de ei şi întrebă unde au fost în timpul încăierării. Un poliţist îi răspunse rîzînd :

— Am ştiut totul. Ba chiar mai mult, domnule, am avut ordin să-i ajutăm pe cei care vă atacau. Dar noi ne-am dat seama că nu trebuie s-o facem. Dacă îndeplineam ordinul, noi am fi fost răspunzători pentru toate urmările atacului. Şefii noştri ar fi spus că nu ştiu nimic, deşi ei ne-au dat ordin să-i ajutăm pe tîlharii aceia. Noi ştim că asta e o silnicie şi sîntem foarte bucuroşi de

izbînda voastră. Am şi cîntat împreună cu ţăranii dumitale. Acum vă dorim noroc.

— E nemaipomenit ! se adresă Madjid lui Salim. Pot să jur că pe noi o să ne învinuiască şeful raional de atac, poate chiar şi de jaf. O să încerce să dovedească că noi sîntem tîlhari, că noi acţionăm împotriva legii.

Aşa s-a şi întîmplat. La cererea insistentă a şefului raional şi a moşierilor, a fost instalat un post mare de poliţişti. În rapoartele şi în declaraţiile lor, moşierii insistau asupra necesităţii ca noii arendaşi, care ameninţau liniştea regiunii şi securitatea populaţiei locale, să fie ţinuţi în frîu.

XX

Cînd Haifa veni la Hisam, îl găsi la el pe Madjid. Medicul se ridică şi îi ieşi în întîmpinare.

— Eroul nostru s-a întors victorios. Ia priveşte-l, mai poartă încă urmele bătăliei date.

Madjid era acoperit cu un strat gros de praf sub care abia se mai ghicea culoarea hainelor. Îi crescuseră mustăţi şi barbă, dar faţa lui puţin trasă avea o culoare mai întunecată, respirînd sănătate. O salută zîmbind pe Haifa.

— Vin de-a dreptul de la ţară, unde am petrecut o săptămînă întreagă de nelinişti şi emoţii. Ar fi trebuit, desigur, să trec întîi pe acasă, să mă spăl, că aşa prea semăn cu un tîlhar de drumul mare. Dar cînd m-am văzut în dreptul casei voastre n-am putut rezista ispitei, că prea eram nerăbdător să vă întîlnesc, şi am intrat lăsînd la o parte toate regulile de bună-cuviinţă.

— Dacă te-ai fi dus întîi pe acasă să te dichiseşti, ai fi făcut foarte rău. O rudă a lui Hisam, căreia i-am vorbit despre tine şi despre izbînzile tale, ne-a rugat să i te prezentăm. Citeşte tot ce scrie în ziare despre tine, atît în versuri, cît şi în proză. S-ar putea să vină chiar acum, spuse Haifa.

— I-am telefonat de îndată ce a venit Madjid. Cred că în curînd o să fie aici, că nu stă departe.

Madjid sări speriat în picioare.

— Ce e asta ? Un complot ? Cum o să mă prezinţi în halul ăsta ?

— Vrem să-ţi arătăm recunoştinţa noastră. Tu ne-ai făcut moşieri, iar noi o să ţi-o prezentăm pe cea mai bună prietenă a noastră. Şi să ştii, poate că ea o să te salveze de la nebunie, atunci cînd nervii tăi nu vor mai putea rezista luptei inegale pe care o duci. O să-ţi placă, ai să vezi. Cît despre tine, cu faţa arsă de soare şi cu barba asta, eşti pur şi simplu irezistibil.

— În numele lui Alah, lăsaţi-mă să plec. Nu-mi arde de glume. Nu pot să stau mai mult de o jumătate de oră.

Şi se repezi spre ieşire, dar chiar în clipa aceea uşa se deschise şi în prag se ivi o femeie tînără şi frumoasă. Cînd o văzu, Madjid nu-şi mai putu dezlipi privirea de pe chipul ei surîzător. Luîndu-şi inima în dinţi, îi întinse mîna şi-i spuse :

— Probabil, doamnă, eşti ruda acestui medic, care s-a înţeles dinainte cu prietena lui să mă prezinte în halul ăsta ?

Femeia rîse cristalin şi, cu o voce caldă, îi spuse :

— La complot am luat şi eu parte ; scopul lui este însă altul decît cel pe care ţi-l imaginezi. Nu fi nemulţumit că te-am văzut aşa, deoarece asta îţi face cinste, dovedind că eşti întru totul absorbit de treaba pe care o faci, ceea ce în timpurile noastre se întîlneşte foarte rar.

— Vocea dumitale e ca o muzică cerească. Niciodată n-am auzit ceva asemănător, spuse emoţionat Madjid.

Hisam izbucni în rîs.

— Domnule avocat, ai uitat, probabil, că nu-i cuviincios să faci declaraţii de dragoste la prima vedere.

— Tu ai fost primul care ai încălcat regulile bunei-cuviinţe, domnule doctor. Cînd un bărbat

este îmbrăcat ca un felah, nu se cade să-l prezinți unei femei.

— Văd că avocatul ăsta șiret mai are încă simțul frumosului, spuse Haifa prietenei sale. Iar eu credeam că de cînd e atît de absorbit de treburile lui, l-a pierdut.

Noua-venită părea tot atît de degajată și de comunicativă ca și prietenii ei. Cu un zîmbet nestingherit pe buze, i se adresă lui Madjid :

— Se pare că prietenii noștri socotesc că ne cunoaștem și că nu mai e nevoie să ne prezinte. E adevărat că dumneata ești destul de cunoscut, dar despre mine cred că ar fi trebuit să știi ceva mai mult decît faptul că sînt femeie, că am o voce melodioasă și ochi pe care îți face plăcere să-i privești îndelung. Am să mă prezint atunci singură. Mă cheamă Saniia Hasan, sînt profesoară la școala medie de fete și mă înrudesc de departe cu doctorul Hisam. Iar cu Haifa sînt prietenă bună ; de altfel, nu înțeleg de ce n-a făcut ea prezentările.

— Medicii consideră că femeia e ca un medicament ce trebuie servit bărbatului cînd e bolnav. Bunul nostru Hisam e probabil de părere că am nervii slăbiți și mi te-a prescris pe dumneata drept medicament.

— Domnule Madjid, ești imprudent. Nu trebuie să uiți că Saniia e domnișoară, spuse Haifa.

— Iartă-mă, domnişoară. Aici, în capitală, noi, bărbaţii, sîntem lipsiţi de tact şi de simţul măsurii, răspunse Madjid.

— Dar de ce n-am admite că Saniia e şi ea la fel de lipsită de măsură? ripostă Hisam.

XXI

Conversaţia dintre Saniia şi Madjid se legă uşor, fără nici o stinghereală. Madjid îşi dădu numaidecît seama cît de mult se deosebea ea de toate femeile pe care le întîlnise pînă atunci. Era superioară fetelor de vîrsta ei şi impunea un respect deosebit. Ceea ce-l atrăgea mai ales era comportarea ei degajată.

— Aşadar, vrei să devii proprietar funciar şi gîndeşti că-i foarte uşor să realizezi acest lucru?

— E adevărat că vreau să devin proprietar funciar, dar nu-mi fac iluzii că e un lucru prea simplu, răspunse el.

— Cînd Madjid vrea ceva, întinde mîna şi ia, interveni Hisam. Maică-sa ne-a povestit că în copilărie i-a cerut odată să-i dea luna de pe cer şi a început să urle atît de tare, că biata femeie nu mai ştia ce să facă. I-a venit atunci în gînd să toarne apă într-un lighean şi i-a spus: „Pof-

tim, iată luna". Iar el, mulţumit că vede imaginea lunii, s-a potolit. Şi acum, cînd îşi bagă ceva în cap, reuşeşte întotdeauna, oricîte piedici i-ar sta în cale. Se avîntă curajos în luptă şi pînă la urmă învinge.

— Astea sînt calităţi preţioase, recunoscu Saniia. Se pare că domnul Madjid e dintre cei care, atunci cînd încep să scrie o poezie, ştiu care-i va fi sfîrşitul. În orice caz, sper că afacerea asta o să vă aducă o bogăţie adevărată şi nu doar imaginea ei răsfrîntă într-un lighean cu apă, asemănătoare celei cu care se mulţumea domnul Madjid în copilărie.

— Saniia se interesează foarte mult de ştiinţele sociale. Le studiază cu atîta pasiune, încît mai-mai că a început să fie învinuită de comunism, spuse Haifa.

Madjid răspunse pe un ton serios :

— Sînt gata să recunosc completa mea ignoranţă în domeniul ştiinţelor sociale şi cedez fotoliul prezidenţial prietenilor mei. Eu nu sînt decît adeptul sau, mai exact, discipolul lor docil. Dar n-ai putea, doamnă, să-mi explici şi mie în ce direcţie se dezvoltă economia noastră ? Oare este drept să refuzi să dai pămîntul celor care vor să-l lucreze şi să-l dai celor care nu-l cultivă, dar îl pot arenda, deşi la noi pîinea continuă să fie scumpă şi n-avem destule produse alimentare ?

— Nu îndrăznesc să dau lecţii unui om ca dumneata, care are atît de serioase cunoştinţe în domeniul ştiinţelor sociale, răspunse Saniia. Pot să spun numai că Irakul nu poate fi considerat un stat cu o structură economică omogenă. Unele regiuni ale ţării se mai conduc după rînduielile primitive, altele după legile triburilor nomade, iar în altele înfloreşte feudalismul. În oraşe însă se dezvoltă industria, apar noi fabrici, ceea ce dovedeşte dezvoltarea capitalismului. Într-o ţară atît de eterogenă din punct de vedere economic, într-o ţară în care ceea ce e înaintat se împleteşte fără nici o noimă cu ceea ce e înapoiat, ideile progresiste îşi croiesc drum anevoie şi pe dibuite. Dar răul cel mai mare este situaţia noastră politică neprecisă. Nu ştim nici măcar dacă sîntem un stat independent sau o colonie [1]. Avem politicieni de seamă care consideră că fără englezi nu putem trăi nici o singură zi. Alţii susţin că, de vreme ce avem o constituţie proprie şi legi proprii, independenţa pe care o avem ne este absolut suficientă. Cît despre popor, deocamdată nu prea îl interesează în mîinile cui se află puterea. Din păcate, visele lui nu merg mai departe de satisfacerea nevoilor vitale. Dacă şi le poate satis-

[1] În anii 1917—1918 Anglia a ocupat cea mai mare parte din Mesopotamia. În 1920 i s-a acordat mandat asupra Irakului, stat de curînd format. În 1921 Irakul a fost proclamat monarhie constituţională.

face, e liniştit şi mulţumit ; dacă nu, se răzvrăteşte în mod spontan, neorganizat. Totodată, Marea Britanie caută să atragă de partea ei cercurile influente : capitalişti, feudali, şefi de trib. Tînăra intelectualitate, care se ocupă de politică în ciuda lipsei de experienţă, încearcă să ridice poporul la luptă pentru independenţa ţării, pentru progresul economic. O aşteaptă încercări grele, dar le va birui. Aşadar, domnule avocat, îţi dai seama, cred, că în condiţiile astea oamenii ca dumneata pot uneori izbîndi, dar izbînda lor se datoreşte întîmplării.

— Frumoasă încurajare ! rîse Madjid. Prin urmare dumneata ne propui să ne încredinţăm soarta în mîinile lui Ifrit [1] ?

— Întocmai. Te-ai ridicat împotriva feudalilor, ori pentru ei e deajuns să vrea şi te înghit. Numai o minune te-ar putea salva.

— Va să zică, nu este totuşi exclus să reuşesc şi eu, şi, asemeni eroului din legendă, să scap de monstru şi să-l înjunghi cu pumnalul.

Saniia începu să rîdă :

— Fireşte că nu este exclus. Dumneata eşti eroul mitologic, iar feudalismul şi acoliţii lui — monstrul.

---

[1] Ifrit — duhul rău,

— N-ar fi însă rău să te înarmezi cu o seringă cu otravă, ca să-i vii de hac monstrului ăstuia, interveni Haifa.

— Eu mă bizui pe lege, pe energia mea şi pe dorinţa de a fi de folos societăţii.

— Nu te amăgi singur, doar nu eşti copil, îl avertiză Saniia. Crezi că asta e destul pentru ca cele întreprinse de dumneata să reuşească ? Doar eşti avocat şi te-ai convins, desigur, din experienţă, de forţa implacabilă a legilor noastre, adăugă ea ironic.

— Ceea ce mă surprinde, interveni Hisam, e că acestea sînt întocmai cuvintele şi părerea lui Zbala, or Saniia are cu totul altă pregătire decît el. Ciudat.

— Ce găseşti ciudat în asta ? răspunse Saniia. Neştiutorul de carte Zbala, de care vorbeşti, e sătul pînă în gît de aceste legi. Se loveşte de ele la fiecare pas, are mereu de-a face cu persoane oficiale, iar concluziile pe care le trage din bogata lui experienţă îi dau dreptul ca în problemele practice să ne dea lecţii şi mie şi ţie.

— Prin urmare, spuse Haifa, tu ne sfătuieşti acelaşi lucru ca şi Zbala : să păşim spre ţel pe căi nelegale.

— N-am vrut să spun asta. Dar e foarte firesc ca un ţăran analfabet să ajungă la aceste concluzii. Neştiind cum să obţină dreptate, face şi el ceea

ce-l învață viața. Și în felul ăsta, fără să vrea, agravează boala.

— Admirabil, doamnă! Pe Alah, am găsit o adevărată comoară ! exclamă Madjid. Și blestemat să fie prietenul care a ținut-o atîta timp ascunsă. Vrei să fim prieteni ? Dar, te previn, sînt plicticos și foarte sîcîitor.

Saniia îi răspunse zîmbind :

— Accept, iar împotriva sîcîielilor dumitale sper să găsesc eu leac.

XXII

Moșierii din regiune turbau de furie că atacul lor împotriva lui Madjid și a asociaților săi se soldase cu un eșec. Luară așadar hotărîrea să se unească și, cu toții laolaltă, să pornească o ofensivă necruțătoare.

De unde o mai fi apărut avocatul ăsta ? Dacă el se poartă așa de frumos cu țăranii, le plătește mai mult și le repartizează loturi mari de pămînt, o să strice oamenii de prin partea locului.

Și lupta începu. O dată i-au închis barajul și apa a inundat drumul învecinat. Șeful raionului a profitat de prilej ca să-l sancționeze pe Salim

cu o amendă uriaşă. Altădată, cineva a îndreptat apa spre ogorul vecin, pe care l-a inundat, stricînd o parte din semănături. Proprietarul a făcut scandal şi s-a adresat tribunalului, cerînd daune importante. Într-una din zile, o bandă a atacat staţia de pompe, vrînd s-o scoată din funcţiune, dar muncitorii au apărat-o cu arma în mînă. În altă zi, cînd mecanicii s-au înapoiat de la lucru, au văzut că nişte necunoscuţi făcuseră o gaură în peretele de lut al casei în care locuiau şi le furaseră toate lucrurile. Din toate părţile ploua cu plîngeri împotriva lui Madjid şi a asociaţilor săi.

Şeful raionului trimise superiorilor săi un raport amănunţit, prin care îi informa că Madjid şi asociaţii săi au angajat la lucru persoane suspecte, pentru a instiga oamenii să se răscoale, şi că, dacă ministerul de interne nu va lua măsurile necesare pentru a lichida acest focar periculos, el îşi declină orice răspundere.

Dar toate aceste neplăceri nu făceau decît să-i unească mai strîns pe Madjid şi pe tovarăşii săi, să le întărească hotărîrea de a lupta cu tot mai multă energie.

Curînd după aceea, duşmanii lansară alte săgeţi. Începură să trimită tuturor funcţionarilor pe care-i cunoşteau, precum şi altor persoane suspuse plîngeri avînd unul şi acelaşi conţinut. În toate

instituțiile districtuale plîngerile soseau cu nemiluita. Șeful districtului, înfuriat peste măsură, îl chemă pe Madjid la el.

Intrînd în birou, în locul vechiului funcționar Madjid dădu peste o rudă a sa, un om foarte influent, care îl primi cu răceală :

— Îți cunosc familia, știu că ești un om cinstit, dar nu înțeleg de ce te-ai înhăitat cu tîlharii ăștia. Te faci de rușine nu numai pe dumneata, dar și întreaga familie.

Madjid răspunse tăios :

— Lucrez cu oameni cinstiți și cumsecade și fac o treabă legală și foarte utilă.

Și începu să-i istorisească cu de-amănuntul uneltirile moșierilor din împrejurimi împotriva lui, nelegiuirile pe care le-au pus la cale. Ceva mai îmblînzit, șeful districtului îi spuse :

— Văd că tot răul pornește de la faptul că nu te împaci cu șeful raional. E un funcționar mărunt, dar eu nu sînt dispus să iau măsuri împotriva lui, deși încearcă să vă lovească. Cel mai bun lucru ar fi să ajungi la o înțelegere cu el. În prezent noi n-avem posibilitatea să examinăm toate plîngerile.

— Cum să ajung la o înțelegere cu el, răspunse Madjid, cînd e la cheremul celor care-i dau șperțuri ? Pe cînd eu și oamenii mei nu facem acest lucru. Cred că știi că în raionul nostru mita nu

mai e la aşa mare cinste ca înainte. Asta e, de altfel, principala cauză a nemulţumirii tuturor funcţionarilor din raion: noi le periclităm principala sursă de venituri, şi nu exagerez dacă spun că prin aceasta i-am nemulţumit chiar şi pe unii funcţionari din districtul dumitale.

Madjid îşi dădu imediat seama că a întrecut măsura. Şeful districtului se încruntă şi îi vorbi cu asprime :

— Domnule Madjid, nu sînt dispus să dau crezare unor acuzaţii neîntemeiate la adresa funcţionarilor din districtul meu. De data asta te iert, fiindcă sper că nu se va mai repeta, şi te sfătuiesc să ajungi la o înţelegere cu funcţionarii. Dacă dumneata şi asociaţii dumitale continuaţi să vă certaţi cu vecinii şi cu administraţia, eu nu-ţi voi putea da nici un ajutor. Ca să pun capăt certurilor voastre, voi împărţi chiar eu pămîntul şi voi fixa hotarele. Dacă vă veţi opune, o voi face cu forţa, şi te asigur că voi şti să vă silesc să încetaţi cu toate ciorovăielile.

— Noi sîntem cei lezaţi, îi răspunse Madjid, căci noi sîntem ţinta atacurilor. Ştiu ce forţă reprezintă protecţia, dar noi ne vom bizui numai pe lege. Deşi avem împotriva noastră puterea, persoanele influente, corupţia, totuşi dreptatea este de partea noastră. Vom vedea cine va birui !

XXIII

Madjid hotărî să sărbătorească într-un fel oarecare cea dintîi victorie a sa. În prima vineri veniră la el Haifa, Hisam şi Saniia, noua lor prietenă. Era o zi liniştită, cu cer senin, albastru, iar razele calde ale soarelui strălucitor alungaseră frigul de ianuarie. Ai fi zis că a venit primăvara.

Cei patru prieteni se urcară în maşină şi ieşiră din oraş. Madjid o asculta cu multă atenţie pe Saniia, sorbindu-i cuvintele. Hisam şi Haifa schimbau între ei priviri şăgalnice.

— Totul e, desigur, aşa cum spui, lupta se duce între lege şi cei puşi s-o păzească, între lege şi corupţie, între bine şi rău. Tu însă, domnule Madjid, eşti un izolat. Dacă vrei să te pui la adăpost de zguduirea unor lovituri crunte şi neaşteptate, trebuie să fii pregătit pentru tot ce e mai rău. Altfel, neplăcerile te vor doborî curînd.

— Te asigur că mă aştept la tot ce poate fi mai rău, spuse Madjid rîzînd. Sînt pregătit chiar pentru falimentul total, care mă pîndeşte, poate, pe mine şi pe prietenii mei, aici de faţă.

— Bravo, atîtputernice stăpîne ! rîse şi Hisam. Tu gîndeşti, tu acţionezi, tu permiţi sau interzici, tu îmbogăţeşti sau ruinezi, şi totul e în funcţie de voia ta. Observi, Saniia, că în faţa acestui despot

sîntem nişte fiinţe complet lipsite de voinţă. Iar eu mă răzbun, aşa cum fac cei slabi, şi mă mîngîi cu gîndul că poate tu vei reuşi să-i devii stăpînă.

Maşina înainta pe drumul pustiu. Adierea răcoroasă a dimineţii mîngîia feţele celor patru prieteni.

— Lui Madjid trebuie să-i mulţumim că avem prilejul să facem măcar din cînd în cînd plimbări atît de binefăcătoare pentru sănătate, spuse Haifa. Vă asigur că aceste plimbări înviorează mintea şi liniştesc inima.

Hisam rîse.

— Dacă vei continua să-l aperi cu aceeaşi îndîrjire pe Madjid şi să găseşti că tot ce face e perfect, îl voi provoca la duel.

— Mi-ar face mare plăcere să te văd bătîndu-te în duel pentru mine, spuse Haifa. Nu-i aşa, Saniia, că ar fi plăcut ?

— Ca să fiu sinceră, mie un astfel de duel nu mi-ar face nici o plăcere, pentru că de obicei bărbaţii se bat pentru roabe, iar eu nu sînt încă roabă.

— Bravo ! exclamă Hisam. Eşti cea mai deşteaptă femeie din lume !

Maşina intră în sat. În faţa ochilor se aşternea, pierzîndu-se în depărtare, un imens covor verde. În cinci luni pămîntul, altă dată mort, se prefăcuse într-o mare necuprinsă şi de o frumuseţe

fără seamăn de semănături verzi, care unduiau la adierea vîntului.

Noii-veniţi fură întîmpinaţi cu multă căldură. Faţa lui Zbala strălucea de fericire.

— Nici nu vă puteţi da seama ce bogăţie o să vă aducă aceste ogoare !

— E prea devreme să visăm la bogăţie, Zbala, răspunse Hisam. Trebuie să ne gîndim mai întîi la greutăţile care ne aşteaptă.

— Nu mă tem de nici o greutate, atîta timp cît ogoarele astea sînt în mîinile mele, răspunse Zbala. Dacă n-o să-mi dea pămîntul ăsta cînd s-o face licitaţia, o să merg şi eu împotriva vecinilor noştri moşieri. Unuia dintre ei i se termină sorocul de arendă curînd şi dacă am bani îl birui, iar bani o să am după ce-oi vinde recolta.

Deodată, Zbala dădu cu ochii de Saniia şi, neştiind cine era fata aceea necunoscută, întrebă :

— Dumneaei e logodnica domnului avocat ?

Făcîndu-i semn cu ochiul Haifei, Hisam îi răspunse :

— Da' ce-ţi închipui, că dacă n-ar fi fost logodnica lui, venea ea aici ?

— Alah să te bată ! izbucni Saniia stingherită.

— Mai bine decît să pui întrebări nelalocul lor, căută Madjid s-o scoată pe Saniia din încurcătură, află că a ieşit ordinul de împărţire a pămînturilor. Pămînturile cele mai apropiate au

fost date concurenţilor noştri. De pe pămînturile pe care le vezi în faţa noastră numai recolta este a ta. Parcela care ne-a fost acordată nouă e foarte departe şi nu există nici o cale pe care să ajungem la ea. Cînd am întrebat cum am putea lucra pămînturile acelea, ei au invocat un articol din contract în care se spune că autorităţile nu sînt obligate să ne dea şi fîşia de pămînt pentru săparea canalurilor de irigaţie pînă la ogoarele noastre. Iar Fahri-aga mi-a spus, zîmbind răutăcios : „Puteţi să aduceţi cu avionul apa de care aveţi nevoie pentru irigarea pămînturilor".

— Să nu se amăgească ei c-o să poată să ne alunge de pe pămîntul ăsta. Întîi să vedem dacă izbutesc să ni-l smulgă din mînă, spuse Husein. N-au decît să încerce. Noi l-am arendat, noi l-am lucrat. Ce lege le îngăduie lor să ni-l ia ?

XXIV

Madjid se plimba agitat prin cameră, iar mecanicul, amărît, îi povestea cele întîmplate.

— Dacă aş fi ştiut că mişelia asta a fost pusă la cale, l-aş fi luat la goană pe comisarul de poliţie, chiar dacă ar fi fost reprezentantul întregii puteri de pe pămîntul ăsta ! Da' vezi, eu nu bă-

nuiam nimic. El m-a rugat să-i arăt cîteva piese mai complicate pe care tocmai atunci le curăţam. Cînd i le-am arătat, el le-a luat, le-a pus în geantă şi mi-a spus că-s confiscate din porunca şefului raional.

— Ce ticăloşi ! nu se mai putu stăpîni Madjid. E un abuz fără precedent !

— Dacă nu le udăm săptămîna asta, semănăturile sînt pierdute, spuse Zbala. Duşmanii noştri o ştiu prea bine şi de asta şi-au pus în gînd să fure piesele tocmai acum.

— Dar cum explică ei fapta asta ? întrebă Hisam.

— Unul dintre moşierii din vecinătate a îndreptat apa noastră spre ogorul său. Nici n-am apucat noi să înaintăm plîngerea pentru furt de apă, că el ne-a şi reclamat că din pricina canalului nostru semănăturile lui sînt primejduite. Cînd şeful raionului a vrut să se amestece, i-am spus că justiţia este cea care poate să hotărască de partea cui e dreptatea. Dar ticălosul de vecin, cu ajutorul prietenilor lui, a reuşit să obţină o audienţă la primul-ministru şi l-a rugat să-l ajute. Primul-ministru a scris şefului districtului să-i dea o mînă de ajutor năpăstuitului. Fireşte, şeful districtului a început să se agite şi, la rîndul său, a cerut celor în subordine să-l ocrotească pe moşier. Şeful raionului i-a răspuns că el n-are nici o pu-

tere să lupte împotriva noastră şi a cerut permisiunea să uzeze de orice mijloace pentru a opri maşinile. I s-a permis, şi poftim rezultatul. Dar nu-i nimic, o să li se-nfunde lor odată!

— O să fie siliţi să ne plătească toate pagubele, spuse Zbala. Avem legea de partea noastră şi vom obţine cîştig de cauză.

— De un singur lucru mă tem, spuse Madjid. Primul-ministru n-o să vrea să-şi asume răspunderea şi o să învinuiască autorităţile districtuale, iar acestea o să arunce toată vina asupra şefului raional, care pînă la urmă va trebui să plătească. Dar, cum acesta e funcţionar de stat, nu vom putea pune poprire pe leafa lui şi, pînă cînd se va ajunge la avutul lui, care nu valorează nici o sută de dinari, vom pierde toată recolta. Or, tocmai asta urmăresc şi ei.

Husein suspină adînc şi spuse amărît:

— La asta m-am gîndit şi eu şi am colindat toate pieţele ca să caut piesele trebuincioase, dar n-am găsit nimic. Am încercat să le iau cu împrumut de pe la vecini, dar cine are pe aici maşini atît de mari ca ale noastre?

— Nu ne rămîne altceva de făcut decît să-l ameninţăm cu rigorile legii, spuse Madjid. Îi voi trimite o notificare oficială în care voi arăta că pentru daunele pricinuite îl fac răspunzător nu

numai pe el, ci şi pe toţi funcţionarii lui, şi poate că atunci o să-şi bage minţile în cap.

— Ar mai fi o cale, interveni Salim. Să mă duc la el şi să-l rog cu binele să ne dea piesele înapoi. Dacă n-o să vrea, îi trag o mamă de bătaie, soră cu moartea. Bineînţeles că mă vor arunca în temniţă. Dar poate că în felul ăsta o să deschidem ochii autorităţilor asupra tuturor nelegiuirilor acestui funcţionar.

— Salim, să nu cumva să te dedai la silnicii ! Prin asta n-ai face decît să-i ajuţi pe duşmanii noştri, care ar spune că noi nu ţinem seama de legi, nici de autorităţi. Vă rog stăruitor pe toţi să nu vă dedaţi la silnicii.

— Faceţi-mi rost de piese şi vai de cel care ar mai încerca să mi le smulgă din mînă. Să mai poftească o dată cîinele de poliţai ! Praf îl fac ! spuse mecanicul.

XXV

În timp ce luau ceaiul împreună, Hisam i se adresă lui Madjid :

— Lucrurile se petrec întocmai cum a spus Saniia. Ea a prevăzut toate astea. Curios, de unde o fi ştiut ?

— Nu-i nici o filozofie, răspunse Saniia rîzînd. Atîta doar că eu îi cunosc mai bine pe oamenii din acea clasă căreia acţiunile voastre nu-i sînt pe plac. Ştiu ce putere au şi de ce influenţă se bucură. Nu sînt o visătoare şi nu cred în dreptatea, în dezinteresul şi în cuvintele umflate ale feluriţilor predicatori. După cum vedeţi, a început o luptă aprigă între oameni care au interese opuse. Cine va fi mai puternic, acela va învinge.

— Cît de mult seamănă asta cu lupta pentru existenţă, spuse Haifa.

— Cu singura deosebire, observă Saniia, că în lumea animalelor această luptă se dă între diferite specii, pe cînd la cele din aceeaşi specie şi care trăiesc laolaltă, cum ar fi bunăoară furnicile sau albinele, toată viaţa se bazează pe ajutor reciproc, nu pe luptă. În această privinţă, se pare că numai omul constituie o excepţie. Dar ăsta e un fenomen trecător. Lupta dintre oameni, ca de altfel şi lupta dintre popoare, nu poate dura la infinit. A sosit timpul cînd lupta se dă între sisteme şi, pînă la urmă, biruitor va ieşi sistemul care va instaura pacea în lumea întreagă. Aceasta va marca începutul unei ere noi în istoria civilizaţiei.

Madjid se desfăta la auzul vocii melodioase a Saniiei.

— Raţionamentele tale sînt foarte interesante, spuse el. Datorită lor gîndurile noastre se desprind de această lume îngustă. Un orizont mai larg ni se deschide în faţă, făcînd ca insuccesele personale, ba chiar calamităţile sociale să ni se pară mai puţin importante. Cuvintele tale ne dau speranţe. Ce fericire că eşti alături de noi în momentul acesta greu !

— Cred că n-ai uitat cine te-a introdus în această societate strălucită. De ce, domnule avocat, nu vrei să recunoşti meritele mele ? întrebă Hisam, ridicînd în glumă capul cu un gest fudul.

— Le-aş recunoaşte, răspunse rîzînd Madjid, dacă n-ai fi decît o maimuţă care din întîmplare a făcut o faptă bună. Pentru că, de obicei, nu faci decît să rînjeşti.

— Protestez, domnule avocat ! După ce ne-ai ruinat, acum, nu ştiu de ce, nu mai admiţi nici c-am avea şi noi raţiune.

— De ce ? Recunosc că nu sînt nici eu mai breaz şi chiar te rog, domnule doctor, să mă primeşti în societatea dumitale de maimuţe.

— Să lăsăm glumele, interveni Saniia. Mai bine spune-ne, Madjid, ce ai de gînd să faci pentru a salva recolta.

Dar Haifa nu-i lăsă timp să răspundă.

— S-a întîmplat întocmai aşa cum a prevăzut el, spuse ea. Ministerul de finanţe a aruncat răs-

punderea pentru furtul pieselor asupra autorităţilor districtuale, iar acestea asupra celor locale. Şeful raionului, speriat, a început să bîiguie că însuşi şeful districtului i-a dat dispoziţie să fure piescle, dar, cum nu avea nici un act scris, nu a putut face dovada şi a pierdut procesul. Şi în timp ce diferitele instituţii se certau între ele, semănăturile n-au avut apă şi o parte din recoltă e compromisă.

— Pierderea unei părţi din recolta noastră nu e o nenorocire prea mare, în comparaţie cu calamitatea care ameninţă întreaga ţară. Lăcustele distrug pretutindeni recoltele. Asta e adevărata nenorocire ! Ne aşteaptă o perioadă grea ; la anul oamenii săraci vor pieri de foame.

— O, Alah ! exclamă Madjid. Această încălcare a legii nu ne-a păgubit numai pe noi. Prostul ăsta nu numai că a compromis o parte din recolta noastră, dar a ruinat sute de oameni. Acum înţeleg de ce şi-a pierdut capul şi ameninţă că se va sinucide. De altfel, şi eu sînt la un pas de disperare.

— În sufletul tău nu va pătrunde disperarea atîta timp cît Saniia îţi va ţine predici cu vocea ei plăcută, îl ironiză Hisam, şi atîta timp cît mai poţi lupta, avînd drept armă legile care îţi leagă mîinile şi-i ajută pe duşmanii tăi să-ţi dea o lo-

vitură după alta. Şi doar tu ai studiat bine aceste legi.

— Legea la noi este întotdeauna de partea celui mai tare şi împotriva celui slab, spuse Saniia. Acum cred că te-ai convins şi tu de acest lucru, domnule avocat.

— Ai reuşit aproape să mă faci să nu-mi mai respect profesia. Am încetat de a mă mai mîndri cu studiile mele. Poftim, sînt chiar gata să mă socot o maimuţă.

— Ia seama la prietenii tăi ţărani, răspunse fata, pleacă-ţi urechea la spusele lor, nu te mai amăgi singur, şi atunci s-ar putea să se întîmple o minune care să te salveze.

XXVI

Hisam, Zbala şi şeful raional stăteau în camera de primire a medicului. Zbala i-l prezentă pe duşmanul lor atît de arogant odinioară şi acum atît de docil.

Şeful era palid, ochelarii îi tremurau pe nas şi se vedea că era foarte tulburat.

— Îţi jur, domnule doctor, spuse el, că n-am avut nicidecum intenţia să vă fac vreun rău. Doar nu există nici o duşmănie între noi. Dar ce pu-

team face dacă împotriva voastră se uniseră toţi moşierii şi bogătaşii din împrejurimi, care au legături strînse cu persoane influente şi cu oameni de stat ? Ştiţi doar că şeful districtului mi-a cerut personal să scot din uz maşinile voastre. Puteam oare să nu mă supun ? Ce folos aţi avea dacă m-aţi da în judecată, de vreme ce guvernul şi-a declinat orice răspundere şi a aruncat întreaga vină asupra mea ? Să zicem că mă daţi în judecată şi cereţi despăgubiri pentru pierderile suferite. Acestea se ridică la zeci de mii de dinari, pe cînd de la mine nu puteţi primi decît cîteva zeci de dinari — valoarea mobilei mele. Eu nu cîştig decît optsprezece dinari pe lună şi, potrivit legii, după cum ştiţi, nu se poate pune poprire pe salariu. Toată averea mea nu face mai mult de o sută de dinari. Aşa că nu văd de unde trageţi nădejde să obţineţi despăgubirea pe care o cereţi.

— Cred că nu-ţi închipui că o să te lăsăm să pleci în bună pace după tot ce ne-ai făcut ? întrebă Hisam.

— Dacă nu mă daţi în judecată, v-aş putea fi de mare folos. O să trec de partea voastră, n-o să mai întîmpinaţi nici o piedică la însămînţările de vară şi atunci o să recîştigaţi tot ce aţi pierdut. Pot chiar să vă garantez că o să vă fie repartizat pămîntul pe care l-aţi semănat.

— Vrei să ne mituieşti ?

Prinzînd întorsătura pe care o lua discuţia, Zbala, care asculta cu multă atenţie, interveni:

— Staţi, domnule doctor, acu lăsaţi-mă pe mine să vorbesc. În viaţa plugarului pierderea unei recolte nu-i o nenorocire chiar atît de mare. Dacă îl dăm în judecată, nu ne alegem cu nimic. Dacă îl lăsăm în plata lui Alah, ne va rămîne dator pentru fapta noastră bună. Altminteri ne poate face încă mult rău. De pildă, poate să aprecieze partea de recoltă care nu s-a prăpădit la o valoare foarte mare şi atunci, ca să plătim dările către stat, o să fim nevoiţi să cumpărăm grîne de pe piaţă la preţuri mari, iar noi vom primi pentru ele numai jumătate din cît am dat. Sau, tot atît de bine, poate să spună datornicilor noştri să nu ne plătească datoria şi să fugă, făgăduindu-le că n-o să-i urmărească. Şi cîte altele ne mai poate face! Socot că nu trebuie să prelungim cearta; mai bine să cădem la învoială.

— Eu sînt gata să vă fac orice serviciu, domnilor, se grăbi să-i asigure şeful raionul. Pe cinstea mea, dacă mă scăpaţi de nenorocirea asta, în care m-au băgat moşierii şi superiorii mei, îmi voi risca pînă şi postul ca să vă ajut.

— Cinstea ta nu este o garanţie suficientă, răspunse ironic Hisam. Avem nevoie de garanţii mai serioase că nu vei porni din nou împotriva noastră, dacă ne vom retrage plîngerea.

— Asta aşa e, spuse Zbala. N-o să ne retragem plîngerea pînă cînd n-o să ni se repartizeze pămîntul pe care l-am semănat şi n-o să terminăm însămînţările de vară.

— Dar ce chezăşie îmi daţi voi că, după ce veţi termina lucrările, o să vă retrageţi plîngerea ?

— Păi, noi sîntem în mîinile tale, răspunse Zbala. Tu poţi oricînd să ne faci şicane, dacă încălcăm învoiala.

— Bine, mă încred în cinstea şi în făgăduielile voastre.

— Ştii doar prea bine că pentru noi cinstea nu e o vorbă goală, răspunse medicul.

Făcîndu-se că n-a înţeles aluzia jignitoare, şeful spuse :

— Acum mai rămîne să-l convingeţi pe domnul Madjid. Ce credeţi, o să izbutiţi ? Omul ăsta-i tare încăpăţînat.

— Ştiu eu cum să-l conving, îl linişti Hisam. Te asigur că nu va încălca înţelegerea noastră.

— Ştiu la ce vă gîndiţi, rîse încîntat Zbala. Vreţi s-o rugaţi pe logodnica lui Madjid să pună o vorbă bună pe lîngă el. Şi eu cred că numai dînsa poate face treaba asta.

— O să lucrăm mînă în mînă cu ea, răspunse vesel medicul.

XXVII

Madjid era asediat în propria lui casă. Care mai de care îi aducea argumente, căutînd să-l convingă să renunțe la încăpățînarea sa. Saniia lua și ea parte la discuție și îi demonstra că ar fi bine să dea ascultare sfaturilor practice ale celorlalți. Ori de cîte ori Zbala își pierdea speranța, îi arunca Saniiei o privire rugătoare. Hisam se înțelesese dinainte cu Haifa să lase la o parte orice glumă și să facă tot ce le va sta în putință pentru a-l determina pe Madjid să nu se descurajeze și să continue lucrările.

În cele din urmă, Madjid cedă și spuse:

— Să presupunem că nu-l dăm în judecată și continuăm lucrările. Dar de unde să luăm bani? Doar știți că am cheltuit totul, pînă la ultimul bănuț.

— Dacă vă hotărîți să continuăm lucrările și să vă împăcați cu mărimile, găsim noi bani, asta nu e chiar atît de greu, spuse bucuros Zbala.

— Dacă te gîndești să iei bani de la cămătari cu o dobîndă de 3% pe lună, să nu crezi că e ușor pentru noi, îi spuse Saniia.

— Eu aduc cinci sute de dinari și pe dumneavoastră nu vă privește de unde-i iau, căută Zbala să-i liniștească.

— Mai dăm şi noi trei sute de dinari, interveni Haifa. Am izbutit să-i strîngem, pentru că anul ăsta au fost tot felul de epidemii şi am avut mulţi pacienţi.

— Ascultaţi, prieteni! spuse deodată Saniia. Sînteţi de acord să primiţi un nou tovarăş?

— Cine-i acest tovarăş care vrea să rişte intrînd într-o afacere aflată în pragul falimentului? întrebă emoţionat Madjid.

— Eu, răspunse Saniia. Am cinci sute de dinari şi îi dau bucuroasă pentru întreprinderea voastră. Mi-e indiferent dacă banii ăştia îmi vor aduce un cîştig sau dacă-i voi pierde; ceea ce mă interesează este să pot lungi, prin contribuţia mea, zilele întreprinderii voastre.

— Nu-ţi voi permite acest lucru, izbucni Madjid. Socot că n-avem dreptul să primim economiile tale.

— Dar cu ce drept îmi interzici, domnul meu? întrebă Saniia zîmbind. Se pare că într-adevăr ai început să crezi că-ţi sînt logodnică, aşa cum a spus odată Zbala. Ai de gînd să-mi porunceşti şi să-mi impui voinţa ta?

— Eu nu-ţi poruncesc, spuse Madjid, îmbujorîndu-se. Dar, dacă asociaţii mei vor insista să te primim şi pe tine ca părtaş în afacerea noastră, eu mă retrag.

— Dar dacă Şaniia acceptă să-ţi fie logodnică, atunci primeşti banii ei ? întrebă Hisam.

— Asta-i altceva, răspunse Madjid zîmbind. S-ar putea să mă supun chiar bucuros poruncilor ei.

— În cazul ăsta primesc să-ţi fiu logodnică, încăpăţînatul meu domn. Dar ţine minte că am acceptat numai ca să pot deveni părtaş la afacerea voastră, spuse rîzînd Saniia.

Madjid sări în sus de bucurie.

— Eu iau în serios spusele tale şi voi insista să-ţi ţii cuvîntul ! exclamă el. Acum mi-e indiferent dacă pierd sau cîştig în afacerea asta.

— Şi eu vorbesc serios, numai că va trebui să munceşti cu mult sîrg. Nu trebuie să-ţi fie indiferente rezultatele muncii tale. O experienţă ca asta merită să-ţi rişti banii ; principalul e să dea rezultate.

— De ce să mai pui condiţii, doamnă ? se amestecă în vorbă Zbala. Madjid-*bek* va fi întotdeauna un soţ minunat pentru o femeie atît de învăţată ca dumneata.

— Ia te uită cum iau oamenii practici de nevastă o femeie cultă şi pe deasupra şi cinci sute de dinari, spuse Hisam prefăcîndu-se supărat, pe cînd eu am pierdut o mie de dinari şi în afară de asta trebuie să mă supun orbeşte unei femei care

mă amenință în fiecare zi. Să știi, domnișoară doctor, că am să mă răzvrătesc împotriva tiraniei tale. Cu ce sînt eu mai prejos decît domnul avocat?

— Iar eu am să-ți injectez un milion de microbi, sub pretextul unei noi experiențe științifice !

— Nu vă mai certați, prieteni, interveni vesel Madjid. Vînd casa și am să-l concurez pe Fahri-aga la licitație. Am să fac tot ce pot ca să salvez întreprinderea noastră, de vreme ce mă sprijină și Saniia.

— Ne-ai scăpat de un mare necaz, i se adresă Zbala Saniiei, că de nu erai dumneata, cădea totul baltă. Acu', în loc de cinci sute de dinari, am să dau o mie, dacă domnul avocat s-a hotărît să lupte la licitație cu Fahri-aga. Că bogătanul ăsta nu se dă bătut cu una, cu două !

— Ai să vezi, Abu Hasan, c-o să-l biruim ! exclamă Madjid.

— Cît despre noi, nu putem da mai mult de cei trei sute de dinari de care a pomenit Haifa, spuse Hisam. Așadar, lupta continuă ! Și cînd veți învinge vă vom aplauda. Samson și-a pierdut puterea din cauza Dalilei. Madjid și-a găsit și el o Dalilă, numai că Dalila lui face să i se înzecească puterile.

XXVIII

Sala unde se ţinea licitaţia era plină pînă la refuz. În ziua aceea urma să fie arendată la licitaţie partea din pămîntul Nahravanului pînă atunci arendată de Fahri-aga, care insistase să se fixeze hotarele acestui pămînt, deşi nu-l lucrase niciodată, pentru ca în felul acesta Madjid şi asociaţii săi să nu aibă acces la pămîntul arendat de ei. Ori de cîte ori i se cerea plata arenzii, Fahri-aga invoca motivul că pămîntul nu-i fusese încă adjudecat. De altfel, funcţionarii de la finanţe şi perceptorii sînt mari meşteri în a născoci, pentru cîţiva dinari primiţi, tot felul de motive !

Fahri-aga era şi el în sală. Contrar obiceiului său, îi salută foarte cordial pe Madjid şi pe Zbala.

— Astăzi se hotărăşte şi soarta dumitale şi soarta noastră, îi spuse în ironie Zbala. O să vedem noi dacă de data asta o să ne mai poată împiedica autorităţile să luăm parte la licitaţie.

— Eu n-am nici o vină. Totul a fost pus la cale de ceilalţi moşieri, spuse Fahri-aga şi, luîndu-l pe Madjid de braţ, îl duse într-un colţ.

— Pămîntul n-o să-ţi aducă venit, domnule Madjid, începu el. Dar dacă vrei să participi la licitaţie ca să cîştigi ceva, aşa cum fac cei mai

mulţi dintre cei de faţă, sînt gata să-ţi ofer o sută de dinari, cu condiţia să nu mai iei parte.

— Are dreptate ţăranul pe care vrei să-l înşeli cu ajutorul meu cînd spune că eşti făcut din alt aluat decît mine, îi trînti mînios în obraz Madjid şi se depărtă de el.

— Ce, a vrut să te cumpere? îl întrebă Zbala. Nu vreau să am de-a face cu poliţia, că i-aş arăta eu lui!

Licitatorul anunţă cu glas puternic:

— Cinci mii de mişari din pămînturile Nahravanului se dau în arendă pe termen de şase ani pentru suma de o sută de dinari. Cine dă mai mult?

Madjid se apropie de masa la care stăteau autorităţile districtuale şi inspectorul de finanţe. Cînd trecu pe lîngă Zbala, acesta-i şopti:

— Loveşte de la început cum trebuie, că Fahri e laş!

— Dau cinci sute, spuse Madjid.

Fahri-aga începu să respire greu, inspectorului îi scăpă tocul din mînă, iar membrii consiliului districtual începură să şuşotească între ei.

— Şi garanţia, domnule Madjid? întrebă inspectorul.

Madjid aruncă pe masă două bilete a cîte o sută de dinari şi întrebă:

— Ajunge?

— Ajunge şi o sută.

— Luaţi-le pe amîndouă, căci prevăd o luptă grea, spuse Madjid. Dar lui Fahri-aga de ce nu-i cereţi garanţie?

— El este mare moşier şi avem toată încrederea, răspunse inspectorul.

Unul dintre membrii consiliului spuse:

— Socot că şi bancnotele din buzunarul domnului Madjid sînt o garanţie tot atît de sigură.

— Mai dau zece dinari, spuse cu o voce tremurîndă Fahri-aga.

— O mie de dinari! strigă Madjid.

Înghiţind în sec, Fahri mai adăugă zece dinari.

— Două mii, spuse Madjid aruncînd pe masă încă două bilete de cîte o sută de dinari.

— Asta e meci de box, nu mai e licitaţie, comentă în şoaptă inspectorul.

Fahri se adresă membrilor consiliului:

— Vă rog să amînaţi licitaţia pe mîine. Aş vrea să mă înţeleg cu domnul Madjid. S-ar putea să devenim asociaţi, că doar sîntem vecini. De altfel, şi autorităţile districtuale ar fi mulţumite să cădem de acord şi totul să se termine în bună pace.

— Bine, răspunse şeful districtului, eu n-am nici o obiecţie.

— N-o să consimt la o tranzacţie cu Fahri-aga în dauna statului, spuse Madjid. Dacă licitaţia va fi amînată, statul va pierde, căci astăzi plata

arenzii ar fi putut să ajungă la o sumă foarte ridicată.

— Cred că şi noi respectăm interesele statului ca şi dumneata, izbucni şeful districtului. Dacă o să vrei, o să poţi da şi la viitoarea licitaţie mai mult de două mii.

Luîndu-l pe Madjid de braţ, Fahri-aga îl trase afară din sală. Zbala îi urmă.

— După cîte văd, dumneata te străduieşti să obţii o cale de acces la pămîntul dumitale. De ce nu mi-ai spus acest lucru înainte de licitaţie? Puteai să-l obţii pentru o nimica toată, ba chiar pe gratis, dacă ne-am fi înţeles să menţinem plata arenzii la vechea sumă, adică o sută de dinari pe şase ani. Uite, acum te-ai păgubit singur şi în acelaşi timp mi-ai făcut şi mie un mare rău. Va trebui să plătim cel puţin două mii de dinari.

— De ce minţi? îl repezi Madjid. Cine a fost primul care a refuzat o învoială paşnică? Nu te-am rugat eu atunci, la întrunirea noastră, să ne înţelegem ca oamenii?

— Aga credea că n-o să poţi depune mai mult de douăzeci de dinari garanţie legală, spuse Zbala.

— De-abia acum am aflat, Abu-Hasan, că unchiul domnului Madjid i-a pus la dispoziţie întreaga sa avere, mărturisi Fahri.

Madjid rămase foarte mirat auzind aceste vorbe, dar Zbala îi făcu semn cu cotul și atunci înțelese că e o nouă manevră a asociaților săi, care și-au pus în gînd să-și bată puțin joc de moșier, socotind că această născocire ar putea să-i slăbească împotrivirea.

— În ce condiții ești dispus să renunți la licitație, domnule Madjid? întrebă Fahri.

— Condițiile mele le cunoști. Am nevoie de un teren de cel puțin patru sute de mișari ca să avem acces la pămînturile noastre. În schimb îți oferim o suprafață tot atît de mare din terenul nostru.

— Primesc.

— Ne-am înțeles, Abu-Saad, îi spuse Fahri-aga inspectorului, care tocmai trecea pe lîngă ei.

— Alah fie slăvit, răspunse acesta.

XXIX

În aprilie înfloresc portocalii amari. Bagdadul, îmbrăcat în haină albă de flori, este îmbibat de un parfum amețitor. După topirea zăpezilor, Tigrul, înroșit de lutul pe care-l spală în drumul său, crește amenințînd adeseori să se reverse peste maluri și să inunde orașul.

Cel mai frumos loc din oraş în acest timp al anului este cheiul Abu Navvas. De-a lungul cheiului sînt presărate un şir nesfîrşit de mici cafenele invadate de verdeaţă, ca nişte balconaşe.

În seara zilei în care avusese loc licitaţia, într-una din aceste cafenele, la o masă stăteau Madjid şi Hisam. Adia un vînticel răcoros şi plăcut de primăvară. Madjid povestea cu mult haz despre licitaţie şi despre tertipurile lui Fahri-aga, acest vulpoi bătrîn căzut în capcană.

Apoi începură să vorbească despre ei, despre nunţile care urmau să aibă loc. Pe chipurile lor se citea fericirea.

Întorcînd din întîmplare capul, Madjid zări pe stradă un ţăran care alerga, privind neliniştit în toate părţile, ca şi cum ar fi căutat pe cineva.

— E Zbala, spuse Hisam. Se vede că s-a întîmplat ceva. Întotdeauna aduce veşti proaste.

Madjid îl strigă, şi Zbala, abia trăgîndu-şi sufletul, se apropie de ei.

— V-am căutat prin tot oraşul şi-mi luasem nădejdea să vă mai găsesc. V-am adus noutăţi.

— Bune ? întrebă Madjid.

— O să vedeţi îndată. Ştiţi că azi-dimineaţă, după ce s-a sfîrşit licitaţia, eu n-am plecat, ci am rămas acolo ; şi ştiţi de ce ? Nu mă încred în Fahri-aga, prea cunosc multe ticăloşii puse la cale de omul ăsta. Cînd ai de-a face cu el, trebuie să

fii cu ochii în patru. După două ore, am intrat la inspector. Cum mă văzu, îmi spuse batjocoritor că pămînturile i-au fost date lui Fahri-aga pentru două mii de dinari. Toate formalităţile erau gata. Numai în două ore, cînd de obicei se tărăgănează o lună încheiată !

— Dacă e aşa cum spui, au căzut singuri în capcană, spuse Madjid. Au călcat toate regulile licitaţiei şi statul a fost păgubit. O să vedeţi că îi vin eu de hac ! Acum o să ne-o plătească. Asta e întocmai cum ai prinde un hoţ asupra faptului.

— Uite, de asta am şi venit, spuse Zbala, cu faţa luminată de bucurie. Arată ce poţi, domnule Madjid. Să-i loveşti cu propriile lor arme.

A doua zi Madjid se duse de-a dreptul la reşedinţa districtului şi intră cu fruntea sus în biroul şefului.

— Am fost informat că pămîntul a fost adjudecat lui Fahri-aga, deşi eu n-am renunţat la licitaţie. E adevărat ?

— Cum asta ? Fahri a declarat că s-a înţeles cu dumneata şi te-a convins să renunţi la licitaţie.

— Şi a fost suficientă o simplă declaraţie verbală a adversarului meu ca să se ia o hotărîre ? întrebă ironic Madjid. Credeţi că cineva poate fi în acelaşi timp şi concurent şi împuternicit, fără să aibă un document prin care să dovedească această calitate ?

— Sper că vom rezolva acest incident pe cale paşnică. Voi face tot ce-mi ceri, numai să nu faci scandal.

— Ba dimpotrivă, voi face scandal, ca să arăt ministerului de finanţe că autorităţile favorizează pe marii moşieri şi nu ţin seama de interesele statului şi ale oamenilor de rînd. Nu uita că şi dumneata ne-ai pus beţe-n roate şi i-ai ajutat pe moşieri. Acum a sosit momentul să vă demasc şi voi şti să apăr interesele asociaţilor mei.

Şi ieşi fără să mai salute.

Madjid înaintă imediat ministrului de finanţe o petiţie, în care expunea cele întîmplate şi releva samavolnicia vădită a autorităţilor provinciale. Toate instituţiile pendinte de ministerul de finanţe fură cuprinse de o mare agitaţie. Lumea începu să vorbească de şperţurile care prosperă în district, iar ministrul ceru explicaţii şefului districtului.

Întregul district era în fierbere. Şefii cei mari, ca de obicei, îşi declinau orice răspundere şi aruncau vina pe subalterni. Scandalul luase amploare; mereu ieşeau la iveală noi abuzuri şi samavolnicii. În cele din urmă, un biet funcţionăraş a fost făcut ţap ispăşitor şi concediat.

Pămîntul îi fu adjudecat lui Madjid la preţul oferit la licitaţie. Fahri, care-şi dăduse seama că de data aceasta a pierdut, acceptă toate condiţiile

puse de Madjid, căci avea mare nevoie de o parte din acest pămînt, ca să poată instala o pompă pentru irigarea ogoarelor sale.

După ce se sfătui cu Zbala, Madjid hotărî să arendeze numai o parte din pămînt, care să-i asigure accesul la pămînturile arendate, iar restul să-l cedeze lui Fahri, gîndindu-se că şi aşa acesta îşi primise pedeapsa: va avea de suferit pierderi mari, întrucît nu mai avea canalul şi trebuia să plătească şi două mii de dinari arendă.

XXX

— Madjid merită o recompensă pentru victoria repurtată, îi spuse Haifa Saniiei. A dejucat uneltirile lui Fahri-aga şi totodată a dat funcţionarilor corupţi o lecţie pe care n-au s-o uite prea repede.

— Dar eu nu merit nimic? întrebă în glumă Hisam. Dacă n-aş fi fost eu, prietenul nostru ar fi lăsat lucrurile baltă.

— Nu, nu meriţi. Dacă el munceşte cu atîta energie, asta se datoreşte numai Saniiei, spuse Haifa. Totuşi, o să căutăm să te recompensăm şi pe tine, că altfel ai muri de invidie.

— Şi ce recompensă vreţi să-i daţi lui Madjid? întrebă Saniia.

— Totul depinde de tine. Numai tu poţi să-mi oferi recompensa cuvenită, interveni Madjid.

— Spune mai limpede ce vrei. Văd că urziţi ceva împotriva mea, spuse Saniia.

— Nu îţi cer nimic altceva decît să-ţi ţii făgăduiala, răspunse Madjid. Îmi dau seama că marea ta cultură te face să eziţi în faţa lanţurilor căsniciei, dar, cum ai primit propunerea mea, dacă n-ai glumit cumva, nu văd de ce n-am grăbi nunta. Mă tem grozav să nu te răzgîndeşti.

— Cultura nu-i o piedică în calea căsătoriei, răspunse rîzînd Saniia. Şi, de altfel, nu cred că o căsătorie înseamnă neapărat lanţuri. Contractul de căsătorie ne va impune obligaţii reciproce şi egale. Tu ştii că sînt profesoară şi sper că nu mă vei obliga să renunţ la şcoală, ca să devin slugă în casa ta. Nu trebuie să te temi că mă voi răzgîndi ; am acceptat doar de bunăvoie propunerea ta. Nu eşti primul care m-a cerut de nevastă, dar de acum încolo nu mă mai interesează alte propuneri. Pretind însă egalitate perfectă, chiar în ceea ce priveşte dreptul de a cere divorţ. Sper că vei accepta condiţiile mele. Avem aceeaşi situaţie şi nici de cîştigat nu cîştigi mai mult decît mine.

— Accept orice condiţii, spuse Madjid, deşi punctul cu privire la divorţ mă cam sperie. De

unde pot să ştiu dacă vreodată n-o să-ţi treacă prin cap să te măriţi cu altul ?

— Asta e, de obicei, păcatul bărbaţilor, răspunse rîzînd Saniia. Voi sînteţi primii care călcaţi pe delături, şi asta mai ales atunci cînd soţia este ţinută ca o roabă. Dar, dacă vom avea drepturi egale, o să vă preţuiţi mai mult tovarăşa de viaţă şi o să căutaţi s-o păstraţi.

— Aşa ar trebui să procedeze orice femeie, spuse Haifa. Eu voi păşi pe urmele acestei doamne cînd voi deveni soţia obraznicului ăstuia de doctor ; am să-i tai limba dacă va îndrăzni să mă certe sau să mă zeflemisească, aşa cum face acum.

— Vai mie ! exclamă Hisam. Mă aşteptam ca Saniia să fie o fată supusă şi, cînd colo, s-a dovedit a fi un dictator ! Tare aş vrea acum să ştiu cînd veţi deveni stăpînele noastre. Cred, Madjid, că trebuie să ne grăbim, că de nu, în fiecare zi vor născoci alte condiţii.

— Foarte bine, am putea chiar mîine să ne cununăm. Dacă n-ar fi atît de tîrziu, ne-am duce chiar acum la tribunalul şariatului [1], spuse Saniia.

— Dar cum se poate să nu invităm pe nimeni, să nu anunţăm nicăieri căsătoria noastră şi, mai ales, să nu sărbătorim evenimentul? întrebă Hisam.

---

[1] Instanţă judecătorească, unde se aplică un cod de reguli religioase şi morale la baza cărora se află coranul.

— De ce să facem cheltuieli inutile? spuse Saniia. Or să se adune musafiri, or să mănînce, or să bea, or să petreacă şi apoi or să plece. O săptămînă întreagă n-au să mai contenească cu discuţiile şi bîrfelile. Nu crezi c-ar fi mai bine ca în acest anotimp plăcut să stăm vreo săptămînă la ţară, departe de zgomotul oraşului şi să nu facem nici un fel de ospăţ de nuntă?

— Vezi, domnule doctor, că lucrurile se aranjează în avantajul tău, spuse Haifa. Dacă nu era Saniia, ai fi chemat oaspeţi şi ai fi cheltuit o groază de bani.

— Dacă ţii neapărat să faci chef, ai să ai prilejul peste o săptămînă, spuse Madjid, căci săptămîna viitoare se însoară Salim şi o să facă chef şi pentru tine.

— În cazul ăsta, totul e în ordine! Mîine mergem la tribunalul şariatului. O să ne fim martori unul altuia şi îl vom lua şi pe vărul meu, Hamid, să ne servească drept al doilea martor, spuse Hisam.

Dis-de-dimineaţă, cei patru împreună cu Hamid au pornit la tribunal. Madjid a completat două fişe, a scris cele două contracte de căsătorie şi le-a înregistrat. După aceea, un grefier cu turban pe cap i-a dus în cabinetul judecătorului, pe care l-a anunţat că cei de faţă vor să încheie contracte

de căsătorie. Judecătorul i-a privit nedumerit şi a întrebat :

— Toţi ?

— Două perechi, înălţimea voastră, răspunse Hisam. Toţi, cu excepţia acestui domn. Vedeţi doar că nu sînt decît două femei.

Judecătorul zîmbi şi începu să citească contractele.

Apoi, privindu-i atent pe cei de faţă, le spuse :

— E prima oară cînd închei asemenea căsătorii. Dar sper că veţi fi fericiţi. Condiţiile prevăzute în contract sînt foarte bine chibzuite.

După ce semnară cu toţii, judecătorul declară căsătoriile încheiate.

— Asta a fost tot, spuse Hisam. Încheierea celor două căsătorii a durat exact atît cît durează înregistrarea a doi bolnavi.

Judecătorul mulţumit de sine, spuse :

— Islamul înlesneşte căsătoria, acceptă toate condiţiile impuse de civilizaţie şi progres. Chiar acum aţi avut prilejul să vă convingeţi că islamul nu se opune încheierii căsătoriilor moderne.

Cînd ieşiră afară, Hisam exclamă :

— Pe Alah ! Nu am de fel senzaţia că sînt căsătorit, oricît mi-ar fi spus-o judecătorul !

— Ai puţină răbdare. Peste o săptămînă, cînd vom fi la ţară, o să simţi şi tu că te-ai însurat ! îl linişti Madjid.

XXXI

Două corturi fură instalate pe cîmp. Cînd aflară că oaspeții lor erau proaspăt căsătoriți, țăranii se întrecură care mai de care să-i felicite cu mai multă căldură. Bătrînul Huleaf, care avea multe neveste și mulți copii, sosi primul să-l felicite pe Madjid.

— Te felicit, domnule, spuse el arătîndu-și gura știrbă într-un zîmbet larg. E prima dumitale soție, nu-i așa ? Cînd ți se va umple chimirul, îți urez să te însori și a doua și a treia oară.

— Ascultă, Huleaf, îi răspunse Saniia rîzînd, tu știi că dacă el își mai ia o nevastă eu divorțez ?

Țăranul, întorcînd capul spre Madjid, îl întrebă :

— E adevărat ce spune ?

— Da, e adevărat, răspunse Madjid amuzat. Dacă aș vrea să mă însor, fie și numai încă o dată, spre marele meu regret n-aș putea-o face.

— Cum vine asta ? făcu uimit bătrînul. Pe Alah că oamenii ăștia învățați îs tare ciudați !

Veni și ziua nunții lui Salim. Mirele fixă un par pe acoperișul casei sale și agăță de el o basma pestriță de mătase. Flutura ca un steag și părea că poftește oaspeții la nuntă. Pe asociații săi orășeni îi invită personal.

Saniia urmărea cu multă atenție viața pe care o duceau femeile de la țară și remarca priceperea lor în ale plugăriei și destoinicia cu care munceau cot la cot cu bărbații lor. Ar fi vrut să știe cît mai multe despre obiceiurile țăranilor și aștepta cu mare nerăbdare nunta care se pregătea.

Într-o discuție avută cu o țărancă, o întrebă pe aceasta cum s-a simțit cînd bărbatul ei și-a mai luat o soție.

— Am fost foarte bucuroasă, i-a răspuns femeia, pentru că în felul ăsta aveam și eu un ajutor, și la cîmp, și la treburile casei. Că la noi e foarte multă treabă ; te spetești muncind. Dacă bărbatul își mai ia o soție, ea și copiii ei sînt ajutoare de mare preț și aduc belșugul în casă.

— Întocmai ca în societatea primitivă, spuse Saniia Haifei. Lipsa de mînă de lucru explică și poligamia și exploatarea. Dacă agricultura noastră s-ar dezvolta, iar țăranii ar avea mașini moderne, ar duce o viață mai îmbelșugată, mai civilizată, iar obiceiurile moderne ar lua locul celor vechi...

Țăranii erau veseli și se fuduleau cu asociații lor și cu ultima victorie cîștigată. Zbala se lăuda la toți povestindu-le cum a reușit el să se răzbune pe Fahri-aga.

— Văd că doamnelor le place să stea de vorbă cu nevestele noastre neînvățate, spuse Husein.

— Dar ce, crezi că există vreo deosebire între noi ? întrebă Saniia. Ele muncesc alături de bărbaţii lor aşa cum muncim şi noi alături de soţii noştri. Singura deosebire e că noi am avut posibilitatea să învăţăm, iar ele nu. Aşa că nu văd de ce te miri.

Deodată se auziră bătăile tobei ; ţăranii se aşezară în cerc şi începu dansul.

Saniia privea cu mult interes la dansatori, urmărindu-le mişcările.

— Nu cumva vrei să dansezi şi tu ? o întrebă Haifa.

— Şi de ce nu ? Numai să prind mişcările şi...

— Pe Alah ! N-am mai văzut femeie ca tine ! rîse Hisam. Nici eu nu-mi pot stăpîni picioarele. Cum începe toba, se pornesc parcă singure. Să vezi că acum o să intre şi Madjid în joc.

— Eu însă n-am de gînd să mă prind în dansul ăsta, spuse Haifa.

— Păcat, spuse Saniia. Nu-ţi poţi închipui ce plăcut e ! Poporul nostru, în ciuda condiţiilor lui primitive de viaţă, trăieşte din plin. Dansul e o creaţie populară şi încă una dintre cele mai remarcabile. Orăşenii, în special cei culţi, au renunţat aproape complet la dansurile populare, socotindu-le învechite şi nedemne de ei. Nu ne-am însuşit nici dansurile europene, şi nici n-am creat dansuri proprii mai noi.

Saniia se sculă şi ceilalţi o urmară. Cînd văzură că şi oaspeţii de la oraş vor să danseze, ţăranii îi primiră cu exclamaţii de bucurie şi dansul se înteţi ; jucau cu toţii în sunetele tobei şi ale fluierului. Saniia privi spre Haifa şi o văzu cu faţa îmbujorată, strălucind de bucurie.

Cînd dansul se termină, Madjid le spuse :

— Unul dintre ţărani a compus o poezie în care este vorba de lupta noastră împotriva moşierilor şi de victoria cîştigată. Poezia, plină de umor, este scrisă într-o limbă populară. Vreţi s-o ascultaţi ?

— Cum să nu ! Pe Alah că sînt gata să stau ore în şir să ascult cum rîd ţăranii de noi ! exclamă vesel Hisam.

Ţăranul îşi recită poezia. Versurile erau scrise cu multă simţire, într-o frumoasă limbă populară. De cîteva ori, Saniia îl întrerupse cu exclamaţii de aprobare.

— Arătaţi-mi un poet care să scrie versuri atît de frumoase ! spuse ea. Cît umor, cîtă armonie ! Iată de ce poezia arabă din perioada preislamică este nemuritoare.

În timp ce se îndreptau spre corturile lor, ea îl întrebă pe Hisam :

— Sper că acum simţi că eşti însurat ?

— Da, răspunse el, dar numai ca un ţăran.

XXXII

Trăgînd cu nesaț în piept aerul proaspăt al dimineții, Hisam aruncă o privire spre ogoare :

— Bietele noastre semănături ! Fără strădania noastră ar fi pierit întreaga recoltă ! Acum le-a înviorat și ploaia și, cel puțin în parte, sînt salvate.

— Lasă recolta în pace, mai bine preamărește frumusețea naturii, vremea asta minunată și aerul curat, îl certă Haifa.

— Bineînțeles, dragă prietenă, vrei să-l ridici în slăvi pe iubitul tău soț. Dar toate frumusețile astea la un loc nu fac nici cît a suta parte din ceea ce am pierdut.

— Și ce-ai fi făcut cu banii ? îl întrebă Saniia. Că doar i-ai strîns pentru nuntă. Voiai să dai o masă mare și să construiești o casă pentru soția ta. Dar ea a acceptat să se mărite cu tine și fără tămbălău și se mulțumește cu un cort în loc de palat. Așa că n-ai de ce să te plîngi !

— Uite ce e, doamnă, îi spuse Hisam încruntîndu-se amenințător, pînă la urmă am să te denunț. Am să pun copoii pe urmele tale, să te fugărească ca pe un iepure. Voi arăta că ai transformat trei cetățeni cinstiți în trei anarhiști, dacă nu chiar în trei comuniști, care dărîmă totul și preferă să stea în cort decît într-un palat, preferă

dansurile populare celor europene, prietenia unor ţărani desculţi şi analfabeţi prieteniei cu aristocraţia elegantă din Bagdad.

— Teribile acuzaţii şi foarte întemeiate ! rîse Madjid. În loc să vorbeşti prostii, mai bine ţi-ai aminti că eşti medic şi, ca reprezentant al celei mai umanitare profesii, ar trebui să dai o mînă de ajutor ţăranilor ăstora. Nu vezi ce ochi congestionaţi şi ce pîntece umflate au ?

— N-am venit aici să-i îngrijesc pe ţărani, ci să-mi tratez nevasta, întrucît, după toate ameninţările cu injectarea de otrăvuri şi milioane de microbi, am început...

Dar Haifa nu-l lăsă să-şi termine vorba şi zvîrli în el cu un bulgăre de pămînt.

— Dacă în urma căsătoriei ţi s-a dezlegat limba şi ai devenit un neruşinat, era mai bine să rămîi holtei, îi spuse ea mînioasă. Dacă mai repeţi o dată cuvintele astea, îţi sparg capul cu un pietroi.

Madjid şi Saniia se tăvăleau de rîs.

Hisam îşi scutură lutul din păr.

— Eşti martor, domnule avocat, că m-a atacat ; lîngă ea viaţa îmi e în pericol.

Din depărtare îl văzură venind pe Zbala, desculţ, cu un băţ lung în mînă. Cînd se apropie, îi întrebă :

— Ce faceţi, vă bateţi ?

— Nu, glumim, răspunse Madjid.

— Aţi învăţat să trăiţi ca şi noi, să glumiţi ca şi noi şi să petreceţi ca şi noi, le spuse Zbala.

— Ai văzut, Abu Hasan, că tînăra mea soţie mi-a spart capul cu o piatră ? Tu ce-ai face, dacă te-ar lovi nevasta ? întrebă Hisam.

— O dată nevastă-mea a rupt coada lopeţii în capul meu, iar altă dată am bătut-o atît de rău, încît era cît pe ce să-şi dea sufletul lui Alah. Aşadar, vedeţi că şi noi sîntem egali în drepturi, cum vă place vouă.

— Atunci vreau şi eu drepturi egale cu nevasta mea, răspunse Hisam căutînd din ochi un bulgăre de pămînt.

— De dragul meu, iart-o de data asta, îl rugă Zbala rîzînd.

— Dacă nu cere divorţul, îţi fac pe voie.

— Va să zică e adevărat că nevestele voastre, dacă vor, pot să ceară despărţirea şi că nu puteţi avea decît o singură soţie ?

— E adevărat, îi spuse Madjid, dar, vezi, acum nu te apuca să umfli lucrurile, cum ai obiceiul, că pînă la urmă o să se spună că ele pot avea mai mulţi soţi.

— N-avea grijă, răspunse Zbala, doar nevestele noastre ştiu că e un păcat să ai mai mulţi bărbaţi.

Şi privind spre cîmp, adăugă :

— Cea mai mare parte din recoltă a scăpat. Am putea vinde orzul încă verde vreunui negustor care să ne dea pe loc o parte din bani şi să cumpărăm sămînţă pentru semănăturile de vară.

— Eu nu mă pricep la vînzări de felul ăsta. Fă tu cum crezi şi, cînd învoiala va fi gata, spune-mi şi eu voi întocmi hîrtiile.

— Am şi aranjat totul ; trebuie numai să te duci la Abdel Djabbar, negustorul de orz, să semnezi actele şi să iei banii.

— Cîţi tughari [1] o să scoatem din prima recoltă ? întrebă Hisam.

Cred că o să fie vreo trei sute de tughari ; noi însă nu vindem mai mult de o sută cincizeci, pentru că nu se ştie ce se mai poate întîmpla. S-ar putea să mă înşel eu şi să scoatem mai puţin. Dar o sută cincizeci de tughari scoatem, asta e sigur.

XXXIII

Sosi şi timpul secerişului. În regiunile de nord lăcustele distruseseră complet recolta. Capitala era asaltată de cereri de ajutor. După ce, ca de obicei, a lăsat să treacă cîtva timp, pînă la urmă ministerul agriculturii s-a pus în mişcare. Ziarele

[1] *Tughar* — măsură de greutate, egală cu două tone.

au dat alarma, numeroşi deputaţi au făcut interpelări în parlament. Un deputat al unei provincii din nord, scos din fire, a declarat că adevăratele lăcuste sînt funcţionarii statului însărcinaţi cu combaterea lăcustelor, şi că aceştia sînt mai primejdioşi chiar decît lăcustele, pentru că întotdeauna şi oriunde tărăgănează treburile. Ba, mai mult, ei fură materialele destinate luptei împotriva lăcustelor, înlesnind în felul acesta înmulţirea lor. Funcţionarii socot, pare-se, că întrucît ei trăiesc de pe urma lăcustelor, poporul trebuie să fie bucuros de invazia asta.

Pentru orice eventualitate, Madjid şi tovarăşii săi începură să se pregătească să întîmpine lăcustele, dacă s-ar fi ivit şi la ei. Hisam propuse să se folosească fum de ţiţei, temîndu-se ca nu cumva lăcustele, avînd drumul barat de rîuri, să vină prin aer. Dacă ar fi apărut lăcustele, ele ar fi distrus şi legumele pe care ţăranii le cultivaseră pentru a compensa pierderile de cereale.

Zbala susţinea că regiunea lor nu va fi atacată de lăcuste, argumentînd prin diferite indicii cunoscute din experienţa lui de ţăran.

— Dacă şefii noştri de pe la raion nu ne-ar fi stricat semănăturile, acum am fi avut o recoltă foarte bogată şi am fi cîştigat bani grei, deoarece din cauza lăcustelor preţurile la grîne au crescut foarte mult.

Zbala se căia că a vîndut orzul de verde. Chiar dacă ar fi împrumutat bani cu o dobîndă de 5%, tot ar fi ieşit mai bine decît vînzînd recolta la un preţ atît de scăzut.

Veni şi secerişul. Toată lumea era ocupată cu transportul şi treieratul cerealelor. Ţăranii l-au rugat pe Madjid să asiste la împărţirea recoltei. Negustorul şi-a trimis agenţii şi hamalii să încarce orzul arvunit de verde. Începu împărţirea. Grîne erau puţine, numai cît să le ajungă ţăranilor pentru vreo patru luni, nu mai mult. Madjid stătea tulburat în faţa acestor oameni care munciseră aproape un an întreg, fără să-şi dezdoaie spinările, şi acum se alegeau cu mai nimic. Nu ştia ce să facă. Dacă le oprea avansurile plătite şi le mai lua şi partea care i se cuvenea lui, ţăranii ar fi murit de foame. Văzîndu-i nehotărîrea, Zbala îi şopti :

— Acu-i acu ! Nu-ţi fie milă de ţărani, gîndeşte-te să nu duci de rîpă afacerea noastră.

— Ţăranul e sufletul acestei afaceri. Dimpotrivă, dacă îţi dau ascultare, înseamnă să-mi vînd conştiinţa şi să duc de rîpă afacerea, răspunse Madjid.

— Atunci eu nu mai răspund de nimic, se supără Zbala.

Madjid se hotărî. Le spuse ţăranilor că îi iartă de datorii şi nu-şi opreşte partea lui, fiindcă nu

vrea să-i lase să moară de foame. Ochii oamenilor străluceau de bucurie. Nu mai conteneau cu mulţumirile şi-i făgăduiau să-l slujească pînă la moarte.

— Ai fost mărinimos, dar curînd ai să-ţi dai seama ce mare greşeală ai făcut, îl avertiză Zbala. Am o mare rugăminte la dumneata. Poate mai izbutim să îndreptăm lucrurile, dacă mă asculţi. Trebuie să vindem orzul la preţul lui de astăzi şi să-i înapoiem negustorului banii primiţi ca arvună. Noi i-am vîndut orzul la doisprezece dinari tugharul, iar astăzi preţul lui a urcat la 30 de dinari. Cu diferenţa asta am putea plăti o parte din datorii. Negustorul nu ne poate face nimic, pentru că înţelegerea nu a fost încheiată după lege. O să-i spunem că recolta s-a pierdut atunci cînd am ţinut semănăturile fără apă.

— După tine, ar trebui să înşelăm, să facem escrocherii, ba chiar să furăm, se înfurie Madjid. Nu vreau să cad atît de jos, prietene Zbala. Dacă un om se ocupă cu agricultura, nu înseamnă că trebuie să renunţe la principiile sale morale pentru bani.

— Eşti tare nepriceput în ale lumii, domnule Madjid. Am avut prilejul să văd cît de puţin cunoşti viaţa. Dar cred că ăsta va fi ultimul nostru necaz şi ai să vezi dumneata singur că cei cu care te-ai purtat atît de mărinimos de-abia aşteaptă

să-ţi dea la cap. Cînd o să fii la strîmtoare, ei n-or să te ierte, oricît ai fi de nevinovat.

— Mi-e indiferent cum se vor purta ei. Important e să am eu conştiinţă şi să mă port ca un om cinstit, răspunse Madjid.

XXXIV

Pe la sfîrşitul lui iulie se deslănţuiră nişte vîrtejuri de praf nemaipomenite. Vîntul sufla şi şuiera ridicînd nori de pulbere, iar soarele, ca o minge de un galben palid, dispăru în curînd de pe cer. Praful fin şi fierbinte pătrundea pretutindeni, îţi intra în gură, în ochi, în plămîni. Oamenii nu mai puteau respira. Furtuna ţinu cîteva zile şi nu cruţă pe nimeni, nici bogaţii din palate, nici săracii din cocioabe.

Într-una din aceste zile, pe o zăpuşeală insuportabilă, Madjid veni la Hisam.

— În numele lui Alah, explică-mi, spuse el abia trăgîndu-şi sufletul, cum de nici medicina, nici vreo altă ştiinţă n-au putut născoci nimic pentru a-l pune pe om la adăpost de această calamitate ?

— Istoria, pe care tu o cunoşti mai bine decît mine, ne arată că pe timpul străbunilor noştri

n-au existat furtuni din acestea, îi răspunse Hisam. Pe atunci întreaga țară era acoperită de grădini și de ogoare cultivate, și de aceea clima era mai dulce.

— Știi că vîntul ăsta, care pîrjolește totul în calea lui, purtînd praful fierbinte peste ogoare, dăunează nu numai oamenilor, ci și plantelor?

— Firește că știu. Le usucă seva. Închipuie-ți cît de dăunător e pentru legume! Se pare că trebuie să fim pregătiți pentru o nouă calamitate.

— O să vină acum Salim. L-am rugat să treacă pe la mine, să-mi spună cît orz am dat negustorului, și o să-l întrebăm care-i situația legumelor.

După vreo jumătate de oră, veni și Salim. La întrebarea lui Hisam, el răspunse amărît că legumele sînt pierdute și că țăranilor îți vine să le plîngi de milă. Ți se rupe inima cînd privești în jurul tău. Nici o legumă n-a mai rămas. Dar de data asta nenorocirea vine de la Alah, nu de la oameni.

— Desigur, răspunse Madjid, e foarte simplu să dai vina pe Alah.

— Cît am reușit să scoatem din vînzarea legumelor? întrebă Salim.

— O mie cinci sute de dinari în zece zile, după cum reiese din chitanțele primite.

— Dacă nu venea furtuna asta blestemată, mai rezistam vreo două luni, ajutîndu-ne cu legumele. Pe urmă ar fi venit pepenii verzi şi galbeni, pe cînd aşa avem pagube mari, spuse Salim.

— Cît orz avem acum ? întrebă Madjid.

— După ce s-a dat ţăranilor partea lor, ne-au mai rămas cincizeci de tughari, dar totul a mers la negustor şi nouă nu ne-a mai rămas nici un bob. În ultima vreme preţul la orz s-a ridicat foarte mult.

— Nici nu-i de mirare, că doar guvernul a autorizat exportarea orzului, fără să ţină seama de creşterea cererii în ţară, spuse Hisam. Mă tem că din pricina lăcustelor şi a cămătarilor vom avea foamete în ţară.

— Numai guvernul e de vină, încuviinţă Madjid. N-a luat nici o măsură pentru a stîrpi lăcustele şi poftim rezultatele. Dar, Salim, cum de v-aţi înşelat atît de mult în evaluarea recoltei ?

— După cum ieşiseră semănăturile, părea că recolta o să fie bună. Nu ne-am dat seama că, din pricină că n-au fost udate la timp, o să avem pagube atît de mari.

— Şi acum ce-o să facem cu negustorul ? întrebă Hisam. De unde o să-i plătim ?

— Voi încerca să mă înţeleg cu el, spuse Madjid. Poate va accepta o dobîndă mai mică.

— Mă îndoiesc. S-ar putea să ne convingem încă o dată că Zbala nu s-a înşelat în privinţa negustorului şi a celor de teapa lui, răspunse Hisam, căzînd pe gînduri.

XXXV

Madjid se duse la Abdel Djabbar, negustorul de orz. Acesta îl primi prietenos. Mai întîlni acolo ţărani, negustori de cereale şi misiţi. Cei mai mulţi dintre ţărani nu aveau de unde da orzul arvunit de verde, iar unii refuzau să predea fie şi o parte cît de mică.

Madjid nu-şi putea lua ochii de la Abdel Djabbar, de la mîinile lui puternice. I se părea că are în faţa sa un slujitor al iadului. Îl vedea pentru prima oară, căci tranzacţia de vînzare a orzului o încheiase cu un agent, care acum stătea alături la o masă plină de hîrţoage.

Negustorul începu să i se plîngă lui Madjid că ţăranii nu vor să-i predea orzul arvunit de verde. Unii chiar ar vrea ca el să primească restituirea arvunii şi să anuleze tranzacţiile.

— De unde am fi putut şti, spuse negustorul, că preţurile orzului vor creşte atît de mult ? L-am arvunit la doisprezece dinari tugharul, cum era

prețul pe atunci. Mai bine n-ar fi crescut. Eu sînt negustor, cumpăr orz de la țărani și export în străinătate. Am și vîndut o mare parte din orzul cumpărat de verde de la țărani și acum n-am ce trimite clienților. Țăranii refuză să-mi predea orzul și-l vînd pe piață, unde primesc un preț dublu. Crede-mă, domnule Madjid, că dumneata ești unul dintre puținii care au plătit totul cinstit.

Agentul care încheiase tranzacția cu Madjid interveni :

— Am primit de la domnul Madjid numai cincizeci de tughari ; mai are să ne dea încă o sută.

— De aceea am și venit la dumneata, spuse Madjid. Ți-am predat tot ce am cules. Am mai și cumpărat ca să-ți completez acești cincizeci de tughari. Nu ne-a mai rămas nici de sămînță pentru anul viitor.

Negustorul își schimbă brusc atitudinea. Fața lui îngustă, ca de șoarece, se îngălbeni și spinarea i se curbă. Îi aruncă lui Madjid o privire pe deasupra ochelarilor și îi spuse :

— Eu totuși insist să-mi predați toată cantitatea contractată. V-am spus doar că am vîndut în străinătate cerealele arvunite.

— Potrivit contractului încheiat între noi, sînt obligat să-ți vînd dumitale întreaga recoltă și știi foarte bine că n-am vîndut nimănui altcuiva, îi explică Madjid.

— Voi fi nevoit, domnule Madjid, să acţionez conform legii. Dacă nu-mi puteţi preda toată cantitatea, am dreptul să cumpăr diferenţa la preţul pieţii şi să vă oblig să achitaţi suma respectivă.

— Asta numai în cazul cînd am fi încălcat contractul. Legea agrară îl absolvă de penalităţi pe plugarul care şi-a vîndut recolta de verde. Dacă recolta a fost compromisă, cumpărătorul nu are dreptul decît la restituirea sumei avansate. Preţul orzului pe care l-ai primit acoperă în întregime suma primită drept arvună. Corect ar fi să te mulţumeşti cu asta, căci şi aşa ai cîştigat destul în urma creşterii uriaşe a preţului la orz.

— Cunoşti bine legile, dar nu trebuie să uiţi că nu aţi primit nici o chitanţă de predare a orzului. Dacă vă încăpăţînaţi, pot să vă urmăresc pentru întreaga cantitate de o sută cincizeci de tughari.

— Pe Alah că sînteţi nişte escroci şi nişte hoţi, îi aruncă în obraz Madjid, tremurînd tot de mînie. Îmi pare foarte rău că n-am făcut şi eu cum au făcut ceilalţi. Cinstea mea nu mi-a permis, dar dacă îţi arăţi colţii să ştii că o să-ţi muşti mîinile pentru ticăloşia ta.

Şi plecă trîntind uşa.

— O să vedem noi cine o să-şi muşte mîinile, blegule, rîse negustorul în urma lui.

XXXVI

Într-o seară de septembrie, în biroul lui Madjid se adunară toţi asociaţii. Domnea o dispoziţie de îngropăciune.

— Din socotelile făcute, începu Madjid, reiese că am suferit pagube uriaşe. Nu numai că am pierdut toţi banii, dar am mai şi rămas datori patru mii de dinari pe la diferiţi mijlocitori şi o sumă importantă negustorului de orz. Vom şti la cît se ridică această sumă abia după ce va fi examinată acţiunea intentată de el împotriva noastră. Cea mai mare parte dintre ţăranii noştri care au primit avansuri au fugit cînd au început neînţelegerile cu şeful raional. Convingerea mea e că el i-a îndemnat să facă acest lucru. În afară de asta, comisia guvernamentală pentru evaluarea recoltei ne-a impus să dăm statului zece tughari de orz, iar noi n-avem nici un bob. Dacă vom cumpăra orz pe piaţă ca să-l predăm statului, pierderile noastre vor fi şi mai mari. Combustibil pentru maşini nu avem, iar mecanicii cer să le plătim salariile ce li se cuvin. Într-un cuvînt, ne aflăm în pragul falimentului.

— Dă-mi voie să-ţi spun că numai dumneata eşti vinovat de toate, spuse posomorît Zbala. Dumneata ai stăruit să-i plătim negustorului

toată datoria, ca să nu ne călcăm cuvîntul, şi acum vezi unde am ajuns cu asta. Dumneata le-ai iertat ţăranilor datoriile, iar ei s-au întors împotriva dumitale, socotindu-te slab. Dumneata te-ai certat cu şeful raionului, care din prieten ne-a devenit vrăjmaş. Din cauza dumitale i-a îndemnat el pe ţărani să fugă, pentru că nu te-ai învoit cu el cu binele, cînd cu furtul pieselor de la maşini.

— Asta aşa-i, spuse Husein. Voi, oamenii de la oraş, nu ştiţi să vă descurcaţi şi nu vă pricepeţi de loc în ale plugăriei. N-o să puteţi lucra cu noi, dacă stăruiţi să faceţi totul după capul vostru.

— Îl scoateţi vinovat pentru toate pe domnul Madjid şi uitaţi, şi tu Abu Hasan, şi tu Abu Makar, că dacă nu era el nu vedeaţi voi pămînturile Nahravanului, le zvîrli în obraz Salim, galben de mînie. Dar nu mă miră din partea voastră, oameni nesăbuiţi ce sînteţi ! Voi nu-i urmaţi decît pe cei tari, nu ascultaţi decît de bîtă. Nu, Zbala, vina o porţi tu. Că de la tine au pornit tot felul de vorbe prosteşti. Tu ai bătut toba că asociaţii noştri sînt bogaţi şi se bucură de mare putere şi cînd ţăranii au văzut că şefii nu ţin seama de ei, au înţeles că i-ai înşelat. Toată nenorocirea noastră se trage de la neştiinţa ţăranilor, care ascultă de omul puternic, chiar dacă îi nedreptăţeşte, dar

nu pun preț pe cel slab, oricît le-ar fi de prieten. Iar domnului Madjid nu-i putem face o vină din faptul că e bun și vădește înțelegere pentru noi.

— Trebuie să înțelegi, Zbala, că mijloacele necinstite pe care stărui tu să le folosim nu sînt întotdeauna folositoare, spuse aspru Hisam. Poți să dai la nesfîrșit mită, dar cu asta nu faci nimic. De nenorocirea care ne-a lovit vinovați sînt vecinii noștri influenți și nicidecum felul nostru de a gîndi. Știi doar foarte bine că ei pe voi vă urau, nu pe noi. Și acum, din cuvintele tale am înțeles că și tu ești împotriva noastră. Să fie oare adevărat că vrei să treci în tabăra vrajmașilor ? O să ajungem oare într-adevăr să ne mușcăm mîinile de ciudă și să ne căim că v-am ajutat ?

— Pe mine nu mă miră că Zbala și prietenii lui își calcă cuvîntul, spune Salim. Ei întotdeauna îi urmează pe cei puternici. Cred că dușmanilor noștri n-o să le fie greu să-i facă să vă părăsească. Dar eu i-aș sfătui să nu se pripească, deoarece pămîntul nu le-a fost încă dat și după lege ei n-au nici un drept asupra lui. Cîrmuirea i-ar putea opri să-l lucreze la anul.

Zbala încercă să se justifice și îi încredință că nici prin cap nu i-a trecut să-și calce cuvîntul, dar de pe fața lui se vedea că e descumpănit și tulburat.

XXXVII

Cei patru prieteni stăteau la masă în casa Saniiei, unde se mutase şi Madjid cu mama sa.

— E cina cea de taină a noului Hristos — Madjid, care a primit cu smerenie lovitura dată de foştii lui tovarăşi, drept recunoştinţă pentru strădaniile lui de a-i ajuta, spuse Saniia.

— Pe Alah, izbucni Hisam, nu mi-aş fi închipuit că ţăranii pot fi atît de nerecunoscători!

— Nu cred că sîntem îndreptăţiţi să spunem despre ei că sînt nerecunoscători, răspunse Madjid. Trebuie să privim lucrurile la rece, în adevărata lor lumină şi nu prin vălul trandafiriu al fanteziei şi idealurilor noastre. Ţăranul îl serveşte pe cel care-i asigură posibilitatea de-a munci şi de-a-şi cîştiga pîinea. Cînd au văzut că le dăm pămînturi bune şi apă, că biruim greutăţile, ne-au urmat. Dar cînd s-au convins că duşmanii noştri sînt mai puternici, au trecut de partea lor, pentru că aceştia le făgăduiseră lucrurile de care au nevoie. I-am auzit de multe ori exprimîndu-şi părerea de rău pentru necazurile abătute asupra noastră. Chiar şi cei care au fugit cu banii primiţi de la noi ca avans ne vorbeau de bine oriunde se găseau. Şi sînt încredinţat că ar părăsi bucuros pe orice moşier, pentru a veni la noi.

— Nu aveţi impresia, spuse zîmbind Haifa, că în logica lui Madjid, în raţionamentele lui a apărut ceva nou ? Chiar şi caracterul i s-a schimbat ; a devenit mai calm, mai echilibrat. Asta-i probabil influenţa Saniiei.

— Pînă acum am avut un singur necaz şi acum avem două, constată Hisam rîzînd. Înainte numai Madjid ne irosea banii după bunul lui plac, acum îi dă şi Haifa o mînă de ajutor. S-ar părea că vrea să ne convingă de înfrîngerea noastră totală şi, totodată, de necesitatea de a merge mai departe, jertfind toate bunurile materiale şi mulţumindu-ne numai cu cele spirituale, ba pe deasupra ar vrea să mai fim şi încîntaţi. E timpul să terminăm cu afacerea aceasta. Gîndiţi-vă că după lichidarea ei s-ar putea să mai rămînem cu datorii, ceea ce ar însemna o adevărată robie, căci ar trebui să muncim numai pentru cămătari. Cine ştie ce-o să-şi închipuie lumea despre noi, şi pe bună dreptate. Cine poate crede că într-o perioadă cînd toţi moşierii, negustorii şi speculanţii cîştigă cu nemiluita, noi pierdem. Lor le saltă inima de bucurie cînd văd creşterea nebunească a preţurilor la cereale.

— Zbala vrea să mă convingă să vînd totul lui Fahri-aga, spuse Madjid. Fahri se oferă să ne

restituie toate cheltuielile, dar eu stărui să ne achite și datoriile. Pînă acum n-am ajuns la o înțelegere. Pungașii ăștia își dau seama că situația noastră devine tot mai grea și de aceea nu vor să accepte condițiile pe care le punem. Dacă am reuși să-i facem să creadă că am avea posibilitatea s-o ducem mai departe, ne-ar plăti cît cerem.

— Îmi place foarte mult prietenul vostru, Salim, spuse Saniia. El e gata să-și jertfească și viața pentru a salva această afacere și pentru a lucra mai departe împreună cu voi. Am auzit că s-a certat cu rudele sale, Zbala și Husein, și chiar i-a amenințat că-i împușcă.

— Ia priviți, arătă Hisam bucata de pîine pe care se pregătea s-o bage în gură, cît de neagră e pîinea acum ! Prețul grîului s-a dublat, iar al orzului, de cînd a început să fie exportat, a crescut de cîteva ori. Lumea spune că exportatorii au dat un șperț uriaș funcționarului care a aprobat acest export.

— Și ar fi bine dacă pîinea ar rămîne chiar așa neagră cum e acum, dar să se găsească din belșug, spuse Saniia. Mă tem însă că în curînd va dispărea cu totul, căci țăranii, ademeniți de prețurile mari oferite pe piață, și-au vîndut toate rezervele. N-ar fi de mirare să înceapă foametea.

XXXVIII

Într-o dimineață, Madjid fu trezit de vocea repezită a tinerei lor slujnice, care se jeluia cît o ținea gura :

— Cum să fac să iau pîine, cînd la brutărie sînt mii de oameni care se bat pentru o lipie ?

— Și nu se poate cumpăra din altă parte ? întrebă Saniia.

— Dacă vreți să vă iau pîine specială, pot să mă duc la brutăria lui Mahileat, dar femeia asta ia și pielea de pe om, cerînd pe o lipie paisprezece filși.

— Nu-i nimic, fetițo, plătește-i cît cere, că doar trebuie să-i dăm domnului ceva de mîncare înainte de a pleca la lucru.

Madjid se dădu jos din pat, își aruncă prosopul pe umăr, își vîrî peria de dinți în gură și apropiindu-se de nevasta sa o îmbrățișă.

— Din cauza blestematei ăsteia de perii, nu izbutesc să te sărut, doamna mea. Îți mulțumesc pentru grija pe care o porți stomacului meu gol și îl implor pe Alah ca profețiile tale să nu se adeverească, căci altfel pierim de foame, spuse el.

— Am primit o scrisoare de la verișoara mea, Suad, care spune că în regiunile din nordul țării foametea a și făcut multe victime. E foarte bine

informată, pentru că soţul ei e şef raional. Mă întreabă dacă nu vreau să cumpăr o fetiţă sau un băieţel pentru zece dinari. E înspăimîntător!

Madjid scoase periuţa din gură.

— O, Alah! Situaţia să fie într-adevăr atît de gravă? exclamă el. Atunci n-ar fi de mirare ca oamenii aceştia să-şi piardă răbdarea şi să pornească o răscoală. Nimeni nu-i dispus să moară de foame!

— Pe cît se pare, ei socotesc că nenorocirea care s-a abătut asupra lor e o pedeapsă trimisă de Alah pentru păcatele săvîrşite, spuse Saniia. Această explicaţie convine de minune moşierilor şi speculanţilor. Te sfătuiesc însă să nu împărtăşeşti şi altora presupunerile tale. În cafenele, pe străzi, în instituţii, pretutindeni mişună copoii şi imediat ai să fii trecut pe lista comuniştilor.

— Tare aş vrea să văd şi eu o dată un comunist în carne şi oase, răspunse Madjid. Am impresia că trebuie să fie cu totul altfel decît anarhiştii care s-au oploşit în toate funcţiile de stat.

Saniia începu să rîdă.

— La noi comuniştilor li se spune de obicei anarhişti, spuse ea.

În momentul acela se auziră ţipete pe stradă. Madjid ieşi în grabă şi nu după mult timp se întoarse împreună cu slujnica.

La brutărie era atît de multă lume, încît o femeie, înghesuită din toate părţile, leşinase. Proprietarul brutăriei anunţase că pîinea pe care o avea nu ajungea nici pentru jumătate din lumea adunată la coadă.

Madjid luă o lipie mică, adusă de slujnică, şi o băgă în gură.

— Acum pîinea e alimentul cel mai scump, spuse el. Ar fi bine dacă am putea-o înlocui cu altceva.

Slujnica începu să rîdă.

— Dacă am mai pune ceva pe bucăţica de lipie pe care domnul a înghiţit-o, asta ar costa douăzeci de filşi. Şi gustarea dumnealui de dimineaţă s-ar ridica la patru sute de filşi, că dumnealui ar fi în stare să mănînce cam de douăzeci de ori pe atît.

— Şmechero, de asta ai învăţat aritmetica, pentru a-mi socoti bucăţica pe care o bag în gură? Te pomeneşti că ai să spui că mănînc mai mult decît cîştig ! Mă tem că atunci doamna o să mă dea afară din casă, că doar n-o să admită să-i mănînc şi salariul ei. Şi dacă-i aşa, nu mai rămîne decît să te înghit şi pe tine.

Mama lui Madjid strigă slujnica să aducă o omletă din bucătărie.

— Dacă Saniia e nemulţumită că se cheltuieşte prea mult pentru mîncarea ta, am să cer să mi se

plătească un salariu de slujnică şi atunci o să restabilim echilibrul, spuse ea.

— O, mamă, începu să rîdă Saniia. Eu nici ouă nu ştiu să fac. Vă ofer cu cea mai mare plăcere tot salariul meu.

XXXIX

Pe strada principală din Bagdad treceau demonstranţii. Circulaţia fusese întreruptă, de pretutindeni se auzeau exclamaţii de protest împotriva împărţirii Palestinei, se cerea salvarea ei de primejdia care o ameninţa. Hisam şi Haifa se opriră în stradă, privind la demonstranţii care umpleau piaţa Bab al-Azim şi toate străzile din apropiere.

— Ce poate face sărăcimea asta pentru salvarea Palestinei ? întrebă Hisam.

— Se spune că guvernul a făgăduit că va lua măsuri pentru a împiedica această împărţire nedreaptă şi pentru a zădărnici planurile sioniştilor, spuse Haifa.

— Guvernul ? exclamă ironic Hisam. Nici gînd ! Nu vezi că guvernul se face că nu vede toate matrapazlîcurile uneltelor, demne de tot dispreţul, ale bogătaşilor aroganţi ? Oare nu gu-

vernul acoperă pe cei care distrug semănăturile, nu funcționarii lui împiedică pentru un şperţ de cîţiva dirhami cultivarea pămînturilor, care rămîn nelucrate ? Şi cum îţi poţi închipui că vor proceda altfel, cînd sioniştii le vor promite mii sau milioane, iar englezii vor vîntura profituri uriaşe în faţa ochilor lor ?

— Te-ai gîndit vreodată, îl întrebă Haifa, că noi numai datorită lui Madjid am început să cunoaştem atît de bine viaţa ţării ? Chiar şi numai pentru asta şi tot îi datorăm mult respect. Acum înţeleg de ce guvernul interzice categoric funcţionarilor să facă politică şi lasă o cortină de nepătruns în faţa ochilor studenţilor, pe care vrea să-i izoleze de viaţa societăţii. Fără să vreau, îmi vine în minte măgarul care, cu ochii legaţi, umblă în cerc, punînd în mişcare pietrele de moară. El nu se gîndeşte la nimic, de nimic nu se miră şi e foarte mulţumit de soarta lui.

— Şi ceea ce e mai important e că acest măgar are şi diplomă de studii superioare şi se consideră foarte instruit, se auzi în spatele lor o voce foarte cunoscută.

Hisam şi Haifa întoarseră capul şi dădură cu ochii de Madjid, care zîmbea ironic.

— Primul-ministru declară că e gata să-şi sacrifice şi viaţa şi averea pentru a salva Palestina, spuse el. Asta îmi aminteşte de declaraţia fostului

prim-ministru în legătură cu popularea întinselor suprafețe nelocuite din Irak. El hotărîse, vedeți dumneavoastră, să împartă pămînturile arabile intelectualilor și să organizeze cooperative. Deci, dacă noi patru ne-am fi exprimat o asemenea dorință, el ne-ar fi dat gratuit și fără nici o bătaie de cap din partea noastră o bucată de pămînt pe cursul unui rîu, iar noi, cum nu eram încă eroii Nahravanului, am fi spus desigur : „Ce om de treabă primul ministru, cît e de bun și cîtă grijă are el de poporul său". Sînt convins că și Palestina tot așa va fi ajutată.

În clipa aceea atenția celor trei prieteni fu atrasă de o femeie tînără, purtată pe brațe de demonstranți. Toate privirile erau ațintite asupra ei. Se făcuse liniște.

— Pe Alah, asta e Saniia ! strigă Madjid și chipul i se îmbujoră de încîntare. Haifa și Hisam aveau ochii umezi.

Saniia începu să vorbească. La început vorbi încet, apoi glasul îi deveni din ce în ce mai puternic, sunînd ca o melodie armonioasă care se transformă treptat într-o furtună de sunete. Cei trei prieteni încercară să-și facă loc prin mulțime, ca să ajungă mai aproape de vorbitoare, dar tot nu izbutiră să audă începutul cuvîntării.

În cele din urmă, cuvintele Saniiei se auziră pînă la ei.

— Ştim cu toţii că o mare primejdie ameninţă mica noastră patrie, Palestina. Dar şi marea noastră patrie, Irakul, este în pericol. Marile puteri se interesează de noi numai atunci cînd se aleg cu un profit de pe urma acestui lucru. Ei întind mîna spre noi numai ca să ia, dar de dat nu ne dau nimic în schimb. Ar trebui să-i lovim peste mîini aşa cum se cuvine. Dar cine s-o facă? În ţările arabe, ca în toate ţările, de altfel, poporul e condus de un guvern. În cele mai multe ţări guvernul ia hotărîri fără să ţină seamă de popor. El îngenunche poporul şi nu-l lasă să se ridice ca să-şi apere drepturile. Guvernul ţării noastre se sprijină pe speculanţi, pe cămătari, pe feudali şi pe ţările străine care au interese în Irak. Credeţi voi oare că un guvern care ocroteşte speculanţii, care îi apără pe cei ce condamnă poporul la foamete, care calcă legea, va mişca măcar un deget pentru salvarea Palestinei ? Nişte oameni nepăsători faţă de cei din jurul lor, faţă de cei de un neam cu ei, faţă de cei din ţara lor, nu se vor îngriji de alţii. Se spune peste tot că poporul alege parlamentul şi guvernul. E o minciună. Dacă ar fi aşa, nu s-ar face atîtea legi care sugrumă voinţa poporului. Totul se face fără încuviinţarea poporului, împotriva voinţei lui. Şi totuşi aceste state îşi spun democratice. Cîtă făţărnicie ! Feriţi-vă de ei, nu vă încredeţi în ei.

Pentru cei care se pricep atît de bine la minciuni nu e greu să promită marea cu sarea. Le e uşor să promită că vor veni în ajutorul Palestinei. În realitate însă, ei s-au înţeles cu spionii şi cu străinii interesaţi în împărţirea Palestinei. Dar la noi nu e voie să se spună adevărul. Cei care spun adevărul sînt prigoniţi.

Cuvîntarea Saniiei fu întreruptă în repetate rînduri de puternice exclamaţii de încuviinţare. Deodată un freamăt străbătu mulţimea. Poliţia călare, agitînd bastoanele de cauciuc, încercă să-i împrăştie pe cei adunaţi. Din toate părţile se auzeau strigăte de indignare. Madjid şi Hisam îşi făcură cu greu drum pînă la Saniia şi o scoaseră din învălmăşeală.

XL

Hisam şi Haifa îi invitară pe prietenii lor să ia masa împreună pentru a comemora tristul sfîrşit al „afacerii Madjid Rahim". Madjid îl anunţase pe Hisam că toate calculele pierderilor au fost făcute şi că se află în pragul falimentului. Hisam pregăti o sticlă de *arac* [1] şi-i spuse soţiei sale:

[1] Un fel de rachiu de curmale, care se bea îndoit cu apă.

— Trebuie să încercăm să-l consolăm pe Madjid. Cînd a început această afacere, am băut împreună o sticlă de *whisky*. S-o încheiem acum în același fel. Iar deosebirea dintre *whisky* și *arac* reflectă deosebirea dintre starea noastră materială de atunci și cea de acum, cînd am pierdut totul.

Saniia veni mai devreme. Găsi masa pusă și, cînd dădu cu ochii de sticla de *arac,* zîmbi.

— Minunată consolare, spuse ea. Mă tem însă că Madjid va bea prea mult. De cînd s-a apucat de agricultură n-a băut de loc.

— Dar acum unde e ? întrebă Haifa.

— S-a dus să se tocmească, ca să smulgă tot ce se mai poate din cedarea acestei afaceri. El ar vrea să aranjeze lucrurile în așa fel, încît voi și cu mine să primim înapoi banii investiți. Are de gînd chiar să renunțe la partea lui. N-am reușit să-l conving că trebuie să suportăm pagubele în mod egal. Socoate că numai el poartă toată vina.

Afară se auzi vocea puternică a lui Madjid, care glumea cu un servitor. Cînd intră în sufragerie, își aruncă servieta pe masă și, luînd sticla de *arac* în mînă, zîmbi cu amărăciune.

— Asta e, desigur, ideea lui Hisam. Trist sfîrșit !

Apoi luă un pahar, turnă rachiu, îl amestecă cu apă și se adresă soției și prietenilor săi :

— Dintre toţi cei de aici, oare numai eu am nevoie de consolare?

— De obicei nu beau, dar acum voi lua şi eu parte la această tristă ceremonie, îi răspunse Saniia.

— E datoria mea, spuse Haifa, îndreptîndu-se spre masă.

Turnă tuturor cîte puţin, iar lui Madjid îi umplu paharul. El observă şi începu să rîdă. Se ridicară cu toţii în picioare.

— Să bem pentru ruşinosul nostru eşec, pentru falimentul nostru total şi pentru profeţia Saniiei, care din păcate s-a adeverit, spuse Hisam.

— Dar ai ghicit ce te aşteaptă pe tine după înflăcărata cuvîntare de la demonstraţie? o întrebă Madjid pe Saniia. Sau numai pentru alţii ai darul profeţiei?

— Ţi-am spus doar că păzitorii ordinei de la ministerul instrucţiunii vor da amploare lucrurilor. Chiar aşa s-a şi întîmplat. Astăzi am fost anunţată că sînt concediată, răspunse Saniia.

— Din păcate eu n-o pot apăra. Nu sînt destul de talentat pentru a susţine cauza unor oameni ca ea, spuse Madjid.

— Tu ce crezi, Saniia, îşi vor pune ameninţările în aplicare? întrebă Haifa.

— După un timp, vrînd-nevrînd, vor fi nevoiţi să-şi tempereze elanul. Poporul flămînzeşte,

iar murmurele de nemulţumire devin tot mai puternice. În mod obişnuit, oamenii la noi nu se interesează de politică, dar cînd foametea bate la uşă, cînd viaţa le este primejduită, se află într-o asemenea tensiune, încît şi un orator mai puţin priceput îi poate înflăcăra.

— Tu ai reuşit asta pe deplin în timpul demonstraţiei, spuse Hisam. Cuvîntarea ta ne-a înflăcărat chiar şi pe noi, deşi nu sîntem încă ameninţaţi să pierim. Dar crezi într-adevăr că situaţia e atît de gravă ?

— Sigur că e gravă, dar furtuna se va potoli curînd, deoarece cauza care a provocat nemulţumirea e trecătoare. Totuşi frămîntările de-acum nu vor trece fără să lase nici o urmă. Situaţia multor oameni influenţi se va clătina şi jefuitorilor impertinenţi care tronează în unele instituţii guvernamentale le va veni oleacă mintea la cap şi atunci nu se vor mai lega de oameni ca mine.

— Pe Alah, exclamă Haifa, sînt sigură că lucrurile se vor petrece întocmai aşa. Ne-am obişnuit ca toate profeţiile tale să se adeverească.

— Eu însă aş dori din suflet să aibă loc dezordini, spuse Madjid. Mă mănîncă palmele, aş vrea să bat pe cineva sau chiar să ucid ! Am ajuns la convingerea că legile noastre de astăzi nu pot apăra un om împotriva uneltirilor duşmanilor săi.

Uitaţi-vă la servieta mea ; e burduşită cu actele de sechestrare a bunurilor noastre. Au pus sechestru şi negustorul de orz, şi guvernul. Cel mai grav lucru e că am fost deferit tribunalului penal pentru neplata cu rea-voinţă a impozitului agricol, deşi ei ştiu cît se poate de bine că recolta noastră a fost compromisă datorită bunăvoinţei lor. Au fixat impozitul fără să ne întrebe, fără să asculte explicaţiile noastre. Gîndiţi-vă că ne-au impus la aceeaşi sumă ca şi pe Fahri-aga !

— Sîntem acum în situaţia cocoşului celui slab încolţit de cîteva vulpi. Cum se vor putea sătura toate cu un cocoş pricăjit ? întrebă Hisam.

— Se prea poate ca vulpile să înceapă să se bată între ele, iar cocoşul s-o ia la sănătoasa, răspunse Saniia.

— Crezi că e vreo speranţă ? întrebă Haifa.

— Cine ştie, spuse Saniia ridicînd din umeri.

XLI

Salim tremura tot de mînie. Îl înjura pe Zbala şi-i arunca în faţă tot felul de vorbe de ocară. Madjid izbuti cu greu să-l liniştească.

Cînd Zbala plecă, Salim spuse :

— Jur pe Alah că purtarea acestor cîini faţă de dumneata îmi face scîrbă. Dumneata n-ai precupeţit nimic — nici bani, nici linişte — ca să-i ajuţi. Niciodată nu mi-ar fi trecut prin cap că ar fi în stare să se înţeleagă cu duşmanii dumitale ca să te lase cu mîinile goale.

— Să nu crezi că e un complot, îi răspunse Madjid. Chiar eu l-am rugat să stea de vorbă cu moşierii, ca să cumpere ei întreprinderea noastră.

— De ce te-ai bizuit pe nişte oameni lipsiţi de cinste şi de inimă ? Ei l-au ademenit pe Zbala, făgăduindu-i să-i achite toate datoriile, dacă te convinge pe dumneata să ieşi din afacerea asta. Primesc să ia asupra lor toate datoriile voastre, dar nu vor să vă înapoieze banii pe care i-aţi cheltuit la început.

Pe Madjid îl impresionă devotamentul lui Salim şi indignarea lui sinceră în faţa nerecunoştinţei arătate de rudele sale şi, adîncit în aceste gînduri, nici nu observă mişcarea neobişnuită de pe stradă.

— Astăzi a fost o demonstraţie mare de tot, spuse Salim. Am fost şi eu la parlament. Cred că oamenii încă mai stau acolo.

Madjid întoarse capul şi văzu trecînd camioane cu poliţişti înarmaţi.

— Mă tem că astăzi poliţia o să tragă în mulţime, adăugă încet Salim. Ieri ministrul de interne

a spus că o să-i împrăştie pe demonstranţi cu forţa. Dar parcă tot nu-mi vine să cred că vor îndrăzni să tragă în oameni. Poporul nu vrea tratatul[1] ăsta şi s-ar putea să se işte o răscoală. Triburile sînt gata să se ridice la luptă.

— Observ că te-ai molipsit şi tu de starea de spirit a studenţilor, spuse Madjid rîzînd. Dar cîţi ţărani sînt ca tine?

— Dumneata le eşti drag tuturor ţăranilor noştri, cu toate că unii s-au purtat urît, fugind după ce au luat avansul. Dar dacă o să-i chemi, or să se întoarcă şi or să facă tot ce le vei cere. Cînd au aflat de tulburările de la Bagdad, mulţi au spus: „Dacă va izbucni o răscoală, o să-l rugăm pe Madjid să se pună în fruntea noastră şi o să luăm în stăpînire toată regiunea, iar podul care ne uneşte cu Bagdadul îl aruncăm în aer. Sîntem gata de orice."

Madjid începu să rîdă şi spuse:

— Nu ne-a mers, Salim. Toate nenorocirile s-au abătut peste capetele noastre. Dacă am fi avut un profit cît de mic, am fi construit o şcoală şi un spital. Dar vă rog să vă scoateţi din cap

---

[1] Este vorba de tratatul anglo-irakian încheiat în anul 1948, potrivit căruia Anglia îşi prelungea „dreptul", pe care i-l recunoştea şi tratatul mai vechi, din 1930, de a avea baze militare pe teritoriul Irakului.

gîndul la distrugeri. Cum o să mai aduceţi produsele la Bagdad, dacă aruncaţi podul în aer?

— Guvernul ne-a făcut prea mult rău, răpunse Salim. Cred că Alah o să-l pedepsească pentru toate nelegiuirile lui. Se poate ca noi să ieşim în pagubă în timp ce o *vazmă*[1] de grîu se vinde cu 15 dinari? Un noroc ca ăsta se întîmplă rar în viaţa unui plugar. De obicei cu prilejuri din astea noi ne plăteam toate datoriile, iar moşierii cîştigau zeci de mii de dinari.

— Poate că nu sîntem destul de destoinici ca să fim plugari, sau, mai bine zis, poate că nu ne pricepem la plugărie, încheie Madjid ironic.

Salim înjură cît îl ţinu gura.

— Oare speculanţii care-i jefuiesc pe ţărani şi mărimile noastre sînt mai pricepuţi decît noi? Aş vrea să izbucnească o revoluţie adevărată, ca să mă răzbun după pofta inimii.

XLII

Madjid şi Salim se îndreptau spre locul de adunare a demonstranţilor.

Judecînd după direcţia în care se îndreptau camioanele cu poliţişti, poporul se adunase mai

[1] *Vazmă* — unitate de măsură de greutate, echivalentă cu 10 kg.

ales în piaţa din faţa parlamentului. Toate străzile care mergeau spre piaţă erau tixite de lume. De pretutindeni se auzeau strigăte: „Jos Saleh Djabr[1]!", „Jos tratatul Djabr-Bevin!", „Jos imperialismul şi sionismul!".

Madjid îşi făcu loc cu greu spre clădirea parlamentului; voia să asculte ce spun vorbitorii. Unul dintre ei tocmai îşi terminase cuvîntarea, în strigătele de aprobare ale mulţimii. Locul lui îl luă alt orator, un om foarte tînăr, prost îmbrăcat, care se urcase pe capota unei maşini.

— Ce tribună neobişnuită! exclamă Madjid.

— Ia uită-te la omul ăsta, îi spuse Salim. Îl bate vîntul de slab ce e şi tremură tot. Judecînd după hainele lui zdrenţuite, trebuie să fie vreun funcţionăraş!

Oratorul îşi începu cuvîntarea, aducînd învinuiri şi imputări deputaţilor. Le spunea că sînt deputaţi într-un parlament-mascaradă, într-un parlament de spioni şi de ciraci ai lui Nuri Said[2]. Vorbea greu, vocea i se strangula mereu.

---

[1] Tratatul înrobitor împotriva căruia se desfăşura manifestaţia de protest fusese semnat de Saleh-Djabr şi de Ernest Bevin, care erau pe atunci respectiv prim-ministru al Irakului şi ministru de externe al Marii Britanii.

[2] Nuri Said — prim-ministru al Irakului, conducătorul real al ţării şi în perioadele cînd nu făcea parte din guvern.

„Ziua de astăzi nu va trece în zadar. Pînă acum nimeni n-a vorbit atît de deschis împotriva guvernului“, se gîndi Madjid.

— Bine le mai spune! exclamă Salim. Omul ăsta vorbeşte despre noi, despre suferinţele noastre! Toţi vrem răzbunare! Ah, dacă am putea spune tot!

Mulţimea îl susţinea pe vorbitor prin exclamaţii puternice de aprobare. Învinuiri jignitoare plouau pe capul deputaţilor care se aflau în balcoane. În cele din urmă se retraseră toţi, urmăriţi de sudălmile şi vociferările poporului mînios.

— Sînteţi nişte jefuitori care furaţi pîinea poporului, şi din pricina voastră oamenii flămînzesc! strigă tînărul orator. Nu vă ajunge că speculaţi pîinea noastră, vreţi să ne vindeţi străinilor şi pe noi, ca pe nişte vite!

Deodată glasul vorbitorului se stinse şi acesta, clătinîndu-se, se prăbuşi.

— Sînt sigur că sărmanul om n-a băgat azi nimic în gură. Ia uită-te la el cît e de galben şi ce faţă chinuită are, spuse Salim.

— Jumătate din oamenii care se află acum aici n-au mîncat încă nimic astăzi. Iar cei mai mulţi dintre ei nu mănîncă decît o dată pe zi, spuse cineva din apropierea lor. Burţile goale îi împing să vorbească. Dacă n-ar fi fost foametea, poate

că guvernul ar fi putut să semneze tratate din astea și nimeni nu le-ar fi dat vreo atenție.

Mulțimea înaintă, făcînd loc unei alte coloane de demonstranți, care purtau multe lozinci. Madjid își dădu seama că era o coloană de muncitori. În rîndul întîi se aflau cîteva tobe.

Salim se avîntă înainte.

— De ce nu mi-ai vorbit pînă acum de demonstrațiile astea? întrebă el cu năduf. Dacă aș fi știut, aș fi adus și țărani de pe la noi, care ar fi luat cu ei secere și lopeți. Praful s-ar fi ales de toate mărimile și de poliția din raionul nostru! Am fi vorbit de toate nenorocirile care se abat asupra noastră din vina funcționarilor de stat. Ne mai ușuram și noi inimile!

Ridicat pe umerii mulțimii, un muncitor cu o statură de uriaș începu să recite niște versuri care chemau poporul la luptă. Madjid simți că inima-i bate puternic de bucurie, iar din ochii lui Salim curgeau lacrimi de încîntare.

În balcon rămase un singur deputat. Era un poet. Nu se clinti din loc. Asculta cu atenție versurile poetului popular și zîmbea încurajator. Ai fi zis că niște fire invizibile de frăție și de simpatie îl legau de muncitorul poet și de întreaga mulțime.

XLIII

Pe neaşteptate, în apropierea clădirii parlamentului răsunară două împuşcături. Apoi urmară altele. Se aşternu o linişte ciudată. O linişte ca în intervalele dintre fulgere şi tunete. Apoi, deodată, se iscă o zarvă ameninţătoare. Se auziră strigăte : „Jos teroarea !“, „Jos teroarea !“. Madjid părea zguduit de un curent electric şi simţi că şi Salim tremură. Apoi îl văzu că scoate revolverul, trage un foc în aer şi-l auzi intonînd un cîntec popular de luptă. Sute de glasuri începură să cînte împreună cu el şi mulţimea agitată se îndreptă spre strada Al-Raşid, de unde se auzeau împuşcăturile. Un puhoi nesfîrşit de oameni inunda toate străzile şi străduţele din apropiere. Cîntecul, reluat de mii de voci, devenea tot mai puternic şi mai însufleţit.

Împuşcăturile se îndesiră. În mulţimea de demonstranţi, Madjid zări un mare număr de fete cu feţele aprinse de tulburare şi printre ele pe soţia lui. Chipul ei smead era atît de îmbujorat, încît ai fi zis că-i cuprins de flăcări. Madjid se sperie şi încercă să ajungă la ea, dar rîndurile strînse ale demonstranţilor îi barau calea.

Împuşcăturile se auzeau tot mai aproape. Deodată mulţimea fu despicată în două de o maşină

blindată cu polițiști înarmați, care începură să tragă în aer cu pistoalele automate. Gloanțele țiuiau pe deasupra capetelor mulțimii. În urma mașinii veneau polițiști călare. Mașina înaintă spre grupul de fete și Madjid scoase un strigăt puternic cînd le văzu barîndu-i calea. În spatele fetelor veneau bărbații. Mașina se opri, iar polițiștii încetară de a mai trage. De pe acoperișuri, o ploaie de pietre se revarsă asupra polițiștilor. Ai fi zis că și zidurile caselor iau parte la luptă. Încercînd să scape de loviturile pietrelor, călăreții se repeziră pe o stradă laterală. Atacul fu îndreptat împotriva mașinii blindate. Speriați, polițiștii ieșiră din mașină și o luară la fugă.

Și, ciudat, oamenii nu-i urmăriră pe polițiștii care fugeau, de parcă și-ar fi dat seama că nu poliția e adevăratul dușman, ci o altă forță mult mai puternică. O piatră nimeri în capul unui polițist care avea în mînă un pistol automat. Pistolul îi căzu și se auzi o împușcătură. Atunci el sări din mașină și o luă la fugă. Madjid, străduindu-se din răsputeri, izbuti să-și facă loc prin mulțime pînă la Saniia, care ducea pe brațe o fată. Văzînd privirea înspăimîntată a soțului ei, Saniia îi spuse :

— Nu am nimic. Asta e prietena mea Lamia, ajută-mă s-o scot de aici. Madjid îi luă fata din

brațe și se îndepărtă de mașina care ardea. Vocea lui Salim, care cînta cu ardoare în apropierea mașinii în flăcări îi mai răsună mult timp în urechi.

XLIV

Croindu-și drum prin mulțime, o mașină a salvării se opri în dreptul lui Madjid. Hisam scoase capul din mașină privindu-l speriat. Fără să-i dea timp să-l întrebe ce s-a întîmplat, Madjid îi spuse :

— Ai grijă de fata asta, a pierdut mult sînge.

— Merg și eu cu ea la spital, spuse Saniia.

— Du-te și ajut-o pe Haifa, îi ceru Hisam. Aici sînt mulți răniți și chiar morți. Eu voi lua altă mașină. Trebuie să-i adun pe toți. Madjid, tu vino cu mine să-mi dai o mînă de ajutor.

Se urcară în altă mașină, iar Hisam începu să povestească :

— În fața spitalului a fost un adevărat măcel. Studenților de la institutul de medicină, aflat în aceeași clădire cu spitalul, li s-a interzis să ia parte la demonstrație. Institutul a fost înconjurat de polițiști înarmați. Studenții au vrut să treacă cu forța, dar au fost opriți cu rafale de mitra-

lieră. Mulţimea adunată în faţa institutului a sărit în ajutorul studenţilor. Un băiat de vreo cincisprezece ani s-a plecat să ridice o piatră şi un poliţist l-a ochit drept în cap, ucigîndu-l pe loc. Cadavrul băiatului a fost ridicat şi purtat prin toate saloanele spitalului. Medicii au declarat grevă, directorul institutului a trimis telegrame de protest la diferite organizaţii internaţionale. În sfîrşit, evenimentele s-au desfăşurat într-un asemenea ritm, încît mă tem că ţara va fi înecată într-o mare de sînge.

— Cred că îndată ce va cădea guvernul lucrurile se vor linişti. Dacă noul guvern va declara că tratatul nu va fi semnat, tulburările vor înceta.

Maşina se apropia de un loc primejdios : piaţa *Regele Feisal.* Piaţa era pustie, totuşi prin aer zburau pietre, iar din cînd în cînd se auzeau împuşcături. Şoferul îi privi întrebător.

— Mergi înainte, spuse Hisam. Sarcina noastră este să adunăm toţi răniţii cît mai repede, ca să le mai putem da ajutor. Nu cred că poliţia o să tragă în noi.

Dar deodată tăcu. Un glonţ străbătu caroseria maşinii.

— Oamenii ăştia nu respectă nici semiluna roşie ! spuse indignat Madjid. Tare aş vrea să ştiu dacă o fac conştient, sau din pricina ignoranţei lor.

Văzînd un om care zăcea întins pe trotuar, medicul îi spuse şoferului să oprească. Hisam şi Madjid coborîră din maşină şi se apropiară de rănit, care zăcea cu faţa în jos într-un lac de sînge. Cînd sanitarul îl întoarse, un strigăt de uimire izbucni din piepturile celor doi prieteni : în faţa lor se afla Salim.

Hisam îngenunche lîngă el şi îi luă pulsul.

— Mai trăieşte, grăbiţi-vă !

Îl ridicară şi-l puseră în maşină, care o luă imediat spre spital. Pe drum, Hisam încercă să-i dea primul ajutor.

— E o pierdere de neînlocuit. Un prieten atît de devotat ! spuse Madjid cu ochii înecaţi în lacrimi.

— Scapă, deşi a pierdut mult sînge, răspunse medicul, dîndu-i primele îngrijiri. Starea e gravă, dar mai sînt speranţe.

XLV

Salonul era plin de răniţi, amintind de un spital militar în timp de război. În salonul acesta îi cunoscuse Salim pe prietenii lui de acum.

Toţi patru erau strînşi în jurul patului rănitului, aşezat într-un colţ, în dosul unui paravan.

Pe un alt pat era întins Madjid, îmbrăcat într-un halat alb. Avea o mînecă suflecată ; i se lua sînge pentru Salim. Alături de el stătea Saniia, galbenă ca ceara.

După ce transfuzia se termină, Haifa îi spuse :

— Madjid, acum trebuie să te odihneşti. Ţi s-a luat o cantitate mare de sînge.

După ce-l mai examină o dată pe Salim, Hisam se întoarse spre Madjid, care era foarte îngrijorat de starea prietenului său.

— Îi este mai bine, datorită ţie, îi spuse. Am avut noroc că aveţi amîndoi acelaşi grup sanguin. După cum se vede, sîngele ţăranului nu se deosebeşte cu nimic de al intelectualului !

Deodată se auzi vocea lui Salim. Delira, la început cu glasul stins, apoi din ce în ce mai tare şi mai desluşit :

— Alungaţi jandarmii de lîngă semănături ! Vor să le distrugă. Ţărani, feriţi-vă, ei se pregătesc să ne distrugă semănăturile ! Cosesc spicele cu puştile şi mitralierele lor. Fraţilor, puneţi mîna pe pumnale şi alungaţi-i, apăraţi spicele, spicele sînt sîngele vostru !

Fruntea întunecată a lui Salim era acoperită de broboane de sudoare.

— Confundă oamenii cu spicele, zîmbi amar Saniia. Ce comparaţie înţeleaptă ! Într-adevăr, asasinatul a început în ziua cînd cîrmuirea a în-

ceput să-i sprijine pe speculanţii din pricina cărora a dispărut pîinea de pe piaţă şi a izbucnit foametea.

— Spune, Saniia, la ce a servit acest măcel? Crezi că guvernul va satisface acum revendicările poporului? întrebă Haifa.

— Cînd vorbesc rănile luptătorilor, oamenii tac. Ei îşi pleacă urechea la glasul sîngelui care curge, iar sînge va mai curge foarte mult. Teroarea va mai dura multă vreme, pînă cînd totul va fi dat uitării.

— Pe cei care au luptat îi aşteaptă răzbunarea exploatatorilor turbaţi de mînie.

Salim deschise ochii. Haifa îi zîmbi şi îl întrebă în şoaptă cum se simte. El se uită la ea fără s-o recunoască.

— Mă tem să nu facă o comoţie cerebrală, spuse Hisam. Au tras în el de aproape; glonţul a străbătut un drum ciudat, dar nu i-a atins creierul.

— Cum te-a rănit, Salim? îl întrebă Madjid.

— M-a rănit Ibn-Fatima cu pumnalul, domnule. Ne-am bătut pentru pămînt şi el a vrut s-o ucidă pe sora mea, spuse Salim.

Prietenii se uitară unul la altul, iar Hisam spuse:

— În astfel de cazuri intervine uneori o amnezie trecătoare. Să sperăm că așa se întîmplă și cu Salim.

— Poate că are nevoie de mai mult sînge de-al nostru, ca să prindă puteri și să-și recapete memoria, spuse Haifa cu un surîs trist. Atunci va începe din nou să-și deosebească prietenii de dușmani.

Redactor responsabil : IONESCU ANDREI
Tehnoredactor : IONESCU AURICA

Dat la cules 28.11.1962. Bun de tipar 02.02.1963. Apărut 1963. Tiraj 5170 ex. broşate. Hîrtie semivelină mată de 63 g/m². Format 700×920/32. Coli editoriale 5,61. Coli de tipar 5,5. A. nr. T. 2447/83. C. Z. pentru bibliotecile mari 8 A. C. Z. pentru bibliotecile mici 8 A—32=R.

Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918", str. Grigore Alexandrescu 93—95, Bucureşti—R.P.R. Comanda nr. 2845.


LEI 3,25